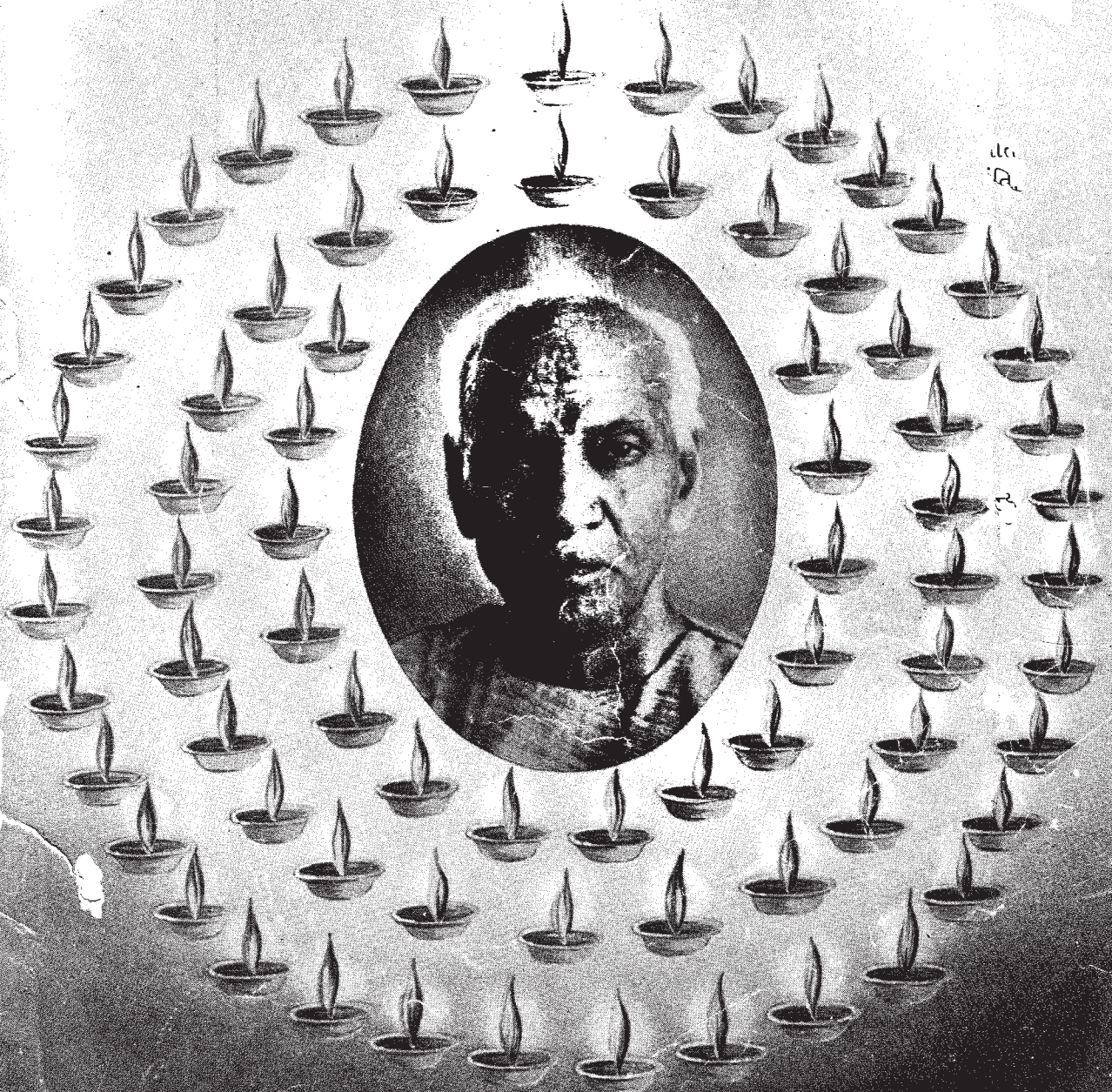
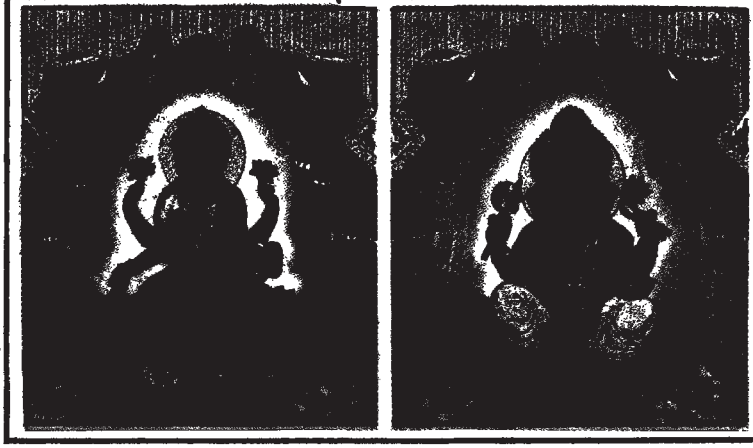

ગુજરાતી

યુગ શક્તિ ગાયત્રી

નવેમ્બર ૧૯૯૭

દીપાવલીની શુભકામનાઓ

દીપાવલીનો આ પાવન પર્વ તમારા પરિવારમાં
સુખ-સમૃદ્ધિ, સંપન્નતા તથા ઉલ્લાસમાં
અભિવૃદ્ધિ કરે. તેમજ નૂતન વર્ષ
ઉજવળ ભવિષ્ય લઈ આવે
તેવી કામના ગાયત્રી
માતાને કરી છે.

- પંચ લીલાપત શર્મા

અમે પ્રકાશ વિતરણ કરવામાં, જ્યોતિર્પુજ્યા સાથે આગીત્રી
પાવન પ્રદીપ પ્રગટાવી આપણો, અંધકાર દૂર ભગાવીએ.
દીપ, તેમજી પ્રગટે તે, અમારા પ્રગતિમય ગામી જશે.
ત્યારે અમારે પાપમાં ક્ષેપ, અંધકાર કેવી રીતે રહેશે.

ॐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગોદેવસ્ય ધીમહિ ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્ ।

યુગ શક્તિ ગાયત્રી

: સંસ્થાપક/સંરક્ષક :

વેદમૂર્તિ, તપોનિષ્ઠ યુગદૃષ્ટા

પં. શ્રીરામ શર્મા આચાર્ય

અને

માતા ભગવતી દેવી શર્મા

સંપાદક

પં. લીલાપત શર્મા

: કાર્યાલય :

ગાયત્રી તપોભૂમિ,

મથુરા-૨૮૧ ૦૦૩

: ટેલિફોન :

(૦૫૬૫)૪૦૪૦૦૦, ૪૦૪૦૧૫

વાર્ષિક લવાજમ : ૪૫ રૂપિયા

આજીવન લવાજમ : ૫૦૦ રૂપિયા

વિદેશનું લવાજમ

વાર્ષિક : ૧૦ પાઉન્ડ/૧૫ ડોલર/

૪૦૦ રૂપિયા

આજીવન : ૧૦૦ પાઉન્ડ/

૧૫૦ ડોલર/ ૪૫૦૦ રૂપિયા

વર્ષ - ૨૭ અંક - ૧૧

નવેમ્બર - ૧૯૯૭

ક્રાંતિની અનિવાર્યતા

વિચાર મનુષ્યની એક મૌલિક વિશેષતા છે. વિચારશક્તિને આધારે જ મનુષ્ય વનમાનવથી માંડીને સૃષ્ટિના નરનારાયણ સ્તર સુધીનું ગૌરવ પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે. વિચારોમાં સુધારો લાવવો અત્યંત જરૂરી છે, કારણ કે પરિવર્તનની શરૂઆત વિચારોથી જ કરી શકાય છે. ઇતિહાસમાં રાજકીય ક્રાંતિ, સામાજિક ક્રાંતિ, આર્થિક ક્રાંતિઓનાં અનેક વર્ણન જોવા મળે છે પરંતુ અત્યાર સુધી એક ચક્રવર્તી શાસનની જેમ સમગ્ર વિશ્વની ચિંતન વ્યવસ્થાને ઉત્કૃષ્ટતાના કેન્દ્ર પર કેન્દ્રિત કરવામાં શક્તિશાળી હોય એવું એક પણ વિચારક્રાંતિનું અનુષ્ઠાન ક્યાંય જોવા મળ્યું નથી. દાર્શનિક ફેરફારો તો થતા રહે છે, સંપ્રદાયોમાં પણ નવા નવા ફણગા ફૂટતા જાય છે, પ્રથાઓ અને પરંપરાઓમાં પણ પરિવર્તનની સાથેસાથે નવીનતાનો સમન્વય પણ થતો રહે છે અને સાંસ્કૃતિક ઊથલપાથલો પણ થતો રહે છે પરંતુ મનુષ્યને માનવીય દૃષ્ટિકોણ સાથે ગાઢ રીતે જોડનારી અને વિવેક તથા ઔચિત્યને સર્વમાન્ય બનાવવામાં સફળ થનારી એક પણ મહાક્રાંતિ વિચારક્ષેત્રે હજુ સુધી જોવા મળી નથી અને તેના અભાવે આજે અનેક અનિચ્છનીયતાઓનો જન્મ થયો છે. દુનિયામાં અત્યાર સુધી જે કંઈ થઈ ગયું છે અને થવાનું છે તે ફક્ત વિચારોનું જ પરિણામ છે. વિચારો સારા હોય તો તે ઉત્થાનનું, પ્રગતિનું કારણ બને છે અને ખરાબ હોય તો પતન અને પરાભવના ઢગલા ખડકી દે છે. વિચારો વિલાસી અને વૈભવી હોય તો તેમાં પણ ખોટ રહેતી નથી. વિચારો ઉદ્દંડ અને નિરંકુશ બની જાય તો સર્વત્ર હાહાકાર મચાવી દે છે. જો ધ્યાનથી જોવામાં આવે તો આજે દુનિયા જે કંઈ છે, જેવી દેખાઈ રહી છે તેની પાછળ વિચારો જ રહેલા છે. તેથી વૈચારિક ક્રાંતિ અત્યંત જરૂરી છે. તેની સાથે સાથે સદ્વિચારોથી ઉત્પન્ન થયેલ સજ્જનતાને, નમ્રતાને પ્રાધાન્ય આપી તેને સ્વીકારવા માટે પ્રાણપણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેના આધારે જ આમૂલ પરિવર્તન શક્ય બનશે. સમગ્ર પરિવર્તનની આધારશિલા આ જ છે અને નવયુગના પરિવર્તનનો આધાર પણ આ જ છે.

- પૂજ્ય ગુરુદેવ

પવિત્રતા જ પ્રભુમિલનનું દ્વાર

ગાઠ સમાધિની નીરવ પળોમાં ઈશ્વરીય ગીત ગુંજે છે - યાદ રાખો, હંમેશાં યાદ રાખો, પવિત્ર હૃદયવાળો વ્યક્તિ જ મારી સમીપતા મેળવે છે. જે લોકો પોતાની મહત્વાકાંક્ષાઓના કીચડમાં ડૂબેલા છે, પોતાની વાસનાઓના અંધકારથી ઘેરાયેલા છે, તેઓ પરમ ચેતનાનો પ્રકાશ મેળવી શકતા નથી. તેથી હંમેશાં પવિત્રતા મેળવવાની તીવ્ર ઇચ્છા રાખો. ઊંડાણથી ખંત અને મહેનતપૂર્વક પવિત્રતાનું ચિંતન કરો. ખરેખર આ ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરો.

પવિત્રતા પરમ સત્યને મેળવવાનો દરવાજો છે. મારું ચિંતન કરતાં પહેલાં પવિત્રતાનું ચિંતન કરો. પવિત્રતારૂપી ચાવીથી ધ્યાનરૂપી દ્વાર ખૂલે છે, સમાધિના ભંડારમાં પ્રવેશ મળે છે અને સર્વશક્તિમાન સાથે મિલન થાય છે.

મારી શક્તિના સાગરમાં સ્વયંને ડૂબાડી દો. ઇચ્છા ના કરો. મહેચ્છાઓ ન રાખો. હું કોણ છું તે જાણો. ઇચ્છા પ્રત્યે સમર્પિત થઈ જશો તો તમારો ઉદ્ધાર થશે. ભયભીત થશો નહીં. શું તમો મારી અંદર નથી ? શું હું તમારામાં નથી ? સમજી લો કે દુનિયાનો યશ-વૈભવ, ઐશ્વર્ય, પ્રસિદ્ધિ સર્વ કંઈ પણ એક દિવસ ચાલી જાય છે. કોઈપણ પ્રકારનું જીવન જીવો, છતાં મૃત્યુ નિશ્ચિત છે. મૃત્યુ અને પરિવર્તન આત્માને છોડીને અન્ય સર્વને પોતાની જાળમાં ફસાવે છે અને બાંધે છે : એને સમજો. પવિત્રતા જ આ જ્ઞાનપ્રાપ્તિનો ઉપાય છે. આ આધારભૂમિકા છે. પવિત્રતાની સાથે નિર્ભયતા અને સ્વતંત્રતા આવે છે, જે પ્રભુના સ્વરૂપની અનુભૂતિનો સાર છે.

તોફાન ઊમટવા દો. પરંતુ જ્યારે ઇચ્છાઓ તમને બાળે, સંતાપ તમને સતાવે અને મન ચંચળ બને ત્યારે મને પોકારો, હું અવશ્ય સાંભળીશ. પરંતુ યાદ રાખો કે મને ભાવનાઓનાં અતિ સૂક્ષ્મ સ્પંદનો પણ

સંભળાય છે, પરંતુ હૃદયવિહીન વાણીનો ઉચ્ચ પોકાર મારા સુધી પહોંચતો નથી. હૃદયથી પોકારો તો હું તમોને સહાય કરીશ. જે મને આંતરિક રીતે પોકારે છે, તેને હું છોડતો નથી. તમે માત્ર આંતરિક રીતે નહીં ખંત અને ઉત્સાહપૂર્વક મને પોકારો.

હું વિશ્વ નથી, તેમાં સમાયેલ આત્મા છું. તેથી મને વિશ્વાત્મા કહેવામાં આવે છે. વિશ્વ ગમે તેટલું વિશાળ કેમ ન હોય, પરંતુ તે મારા માટે પંચભૌતિક શરીરથી વધારે કંઈ પણ નથી. મારો પ્રેમ કેવળ આત્મામાં છે. વસ્તુઓની બાહ્ય વિશાળતાથી ભ્રમમાં ન પડશો. રૂપમાં કે વિચારોમાં દિવ્યતા નથી. દિવ્યતા શુદ્ધ, મુક્ત, આધ્યાત્મિક, આનંદપૂર્ણ, રૂપરહિત, વિચારરહિત ચેતનામાં છે, જે પાપ, બંધન, મેલ કે સીમાથી પરિચિત નથી, તે પરિચિત પણ થઈ શકતી નથી. હે આત્મનું ! અંતઃકરણની અંદર તમે જ છો. એની અનુભૂતિ તમને થશે. એ થવી પણ અનિવાર્ય છે, કારણ કે જીવાત્માના જીવનનું આ જ લક્ષ્ય છે. યાદ રાખો કે હું તમારી સાથે છું. હું સર્વશક્તિમાન, કાળનો પણ કાળ મહેશ્વર મહાકાળ, તમારી સાથે છું. તમારી સમગ્ર દુર્બળતાઓનું નિવારણ કરવા હું શક્તિમાન છું. તમારાં બધાં જ પાપો માટે હું ક્ષમા છું. તમારી પીડા દૂર કરવા માટે હું દયા છું. તમારાં કષ્ટોને હટાવવા માટે હું કરુણા છું. મારી શોધમાં હું તમારો પ્રેમ છું. વિશ્વાસ રાખો, હું જ તમારો છું અને તમે જ મારા છો.

આત્માના વિષયમાં અન્ય બધા વિચારો છોડી દો, કારણ કે આ બાબતમાં તમારો આત્મા મારા કરતાં ભિન્ન છે. બધું જ અજ્ઞાન અને દુર્બળતાઓમાં રહેલું છે. હે જ્યોતિસ્વરૂપ ! ઊઠો જાણો કે હું જ તમારો આત્મા છું અને પવિત્રતા જ મારા મિલનનો પંથ છે.

★ ★ ★

◀ બાળકના પ્રાણનું બલિદાન ▶

સન ૧૮૫૭ની પ્રથમ ભારતીય ક્રાંતિનો આવેગ પૂરજોશમાં હતો. તે વેળા એવું લાગતું હતું કે સમગ્ર દેશની ધરતી પરથી અંગ્રેજોનું શાસન જોતજોતામાં દૂર થઈ જશે. અંગ્રેજ સરકારનો હૈદરાબાદ રાજ્યમાં જોરજુલમ વધી ગયો હતો. અહીંયાં સર સાલારજંગ નામનો એક અંગ્રેજોની તરફેણવાળો દિવાન શાસન કરી રહ્યો હતો. તેની નિર્દયતાના કિસ્સા પ્રચલિત હતા.

હૈદરાબાદની નજીક જૈરાપુર નામનું એક નાનું સરખું રાજ્ય હતું. ત્યાંનો રાજા કિશોરવયનો હતો. હૈદરાબાદના જાલીમ દિવાન અને બેઈમાન નિઝામની નજર જૈરાપુર પર હતી.

જૈરાપુરનો આ રાજા દેશપ્રેમી હતો. ૧૮૫૭ની ક્રાંતિની ચિનગારીએ તેના હૃદયમાં આગ પ્રગટાવી હતી. તેણે રુહેલાખંડમાં રહેતા રુહેલા પઠાણો અને આરબ લોકોની એક સેના બનાવી અને અંગ્રેજ સેના પર વીજળીની જેમ તૂટી પડ્યો.

અંગ્રેજો માટે તેની વીરતા માથાનો દુઃખાવો બની ગઈ. ચાલાક દિવાન સાલારજંગે તેને ફસાવવા માટે એક કુટિલ યુક્તિ રચી. તેજસ્વી અને પરાક્રમી બાળક રાજા દિવાનની લુચ્ચાઈને ઓળખી ન શક્યો અને તેની ચાલમાં ફસાઈ ગયો. સાલારજંગે તેને કેદમાં પૂરી દીધો.

કેદ કર્યા પછી સાલારજંગે યુવાન રાજાને પૂછ્યું, “બોલો, તમારા કેટલા સાથીદારો છે ?” અને સાથીદારોનાં નામ શા છે ?”

“નહીં બતાવું, હું કોઈનું નામ નહીં બતાવું” જુસ્સાપૂર્વક તરૂણ રાજાએ કહ્યું.

ફિરંગીઓએ તેની પાસેથી રહસ્ય કઢાવવા એક બીજી યુક્તિ યોજી. તે કેદી બાળક પાસે તેના એક પરિચિત અંગ્રેજ ઓફિસર નિડોજ ટેલરને પૂછપરછ

માટે મોકલ્યો. નિડોજ ટેલરે ખૂબ પ્રેમથી તેને કહ્યું, “બેટા, તું તો અંગ્રેજ સરકારની નીતિથી સારા પ્રમાણમાં પરિચિત છે. તેઓ તારું અહિત કરે તે પહેલાં બુદ્ધિપૂર્વક વિચારી લે અને તારા સાથીદારોનાં નામ બતાવી દે.”

“ટેલર અપ્પા ! હું તમોને આજે પણ પહેલા જોટલો જ પ્રેમ કરું છું. પરંતુ આ તો મારા દેશનો સવાલ છે. હું મારા પ્રાણ બચાવવા માટે મારા દેશવાસીઓની સાથે દગો કરી શકું તેમ નથી. અંગ્રેજ સરકાર ભલે મને તોપના ગોળે કેમ ઉડાડી ન દે. દેશદ્રોહી અને કાયર વ્યક્તિની માફક વિદેશીઓની ગુલામીનો સ્વીકાર કરવા કરતાં શૂરવીરની માફક શહીદ થઈ જવું વધુ સારું લેખાશે.”

“બેટા, સમજપૂર્વક કામ કર.” ટેલર બાળકને ન સમજાવી શક્યો તેની હતાશા ટેલરના ચહેરા પર જણાતી હતી. ફરીથી કહ્યું, “બેટા, નામ બતાવી દે અને સન્માનપૂર્વક આઝાદ થઈ જા.”

“ધિક્કાર છે એવી આઝાદીને... ટેલર અપ્પા, કષ્ટના ભયથી ડરી જાય છે તેવો હું નથી. તમે જોજો, હું શહીદ થઈ જઈશ, પરંતુ મારા સાથીદારોનાં નામ બતાવીશ નહીં.”

જૈરાપુરનો રાજા કોઈ પણ પ્રકારે નિશ્ચય પરથી ડગી રહ્યો ન હતો. હારી જતાં નિડોજ ટેલરે એક નવી યુક્તિ કરી. બીજા દિવસે તેઓ ફરીથી બાળરાજા પાસે ગયા અને પ્રેમપૂર્વક પૂછ્યું, “કેમ બેટા, મજામાં છે ને ?”

“કાલ કરતાં વધુ મજબૂત છું અને મારા ઈરાદા પર અટલ છું.”

“મારો કહેવાનો ઈરાદો એવો નથી. સારું, તો તું મારી એક વાત માનીશ.”

“માત્ર નામ બતાવવા સિવાયની તમારી બધી વાત માનવા તૈયાર છું.” “તો પછી ચાલ અંગ્રેજ રેસિડેન્ટને મળીને સમજૂતી કરી લે.”

“કેવી સમજૂતી?” જૈરાપુરના રાજાએ ચમકીને કહ્યું, પછી થોડી પળ માટે અટક્યો અને હસીને બોલ્યો, “ટેલર અપ્પા ! તમે સમજૂતીની વાત કરી રહ્યા છો. પરંતુ હું તો તમને મળવાનું પણ પસંદ કરીશ નહીં. હું જૈરાપુરનો રાજા છું. હું તોપના ગોળાથી મરવાનું પસંદ કરું છું અને એ મોત દેશની સાથે દગો કરીને જીવવા કરતાં વધુ સારું છે.”

નિડોજ ટેલર થાકીને કંઈ પણ કહ્યા સિવાય ચાલી ગયા. તેઓ અંગ્રેજ રેસિડેન્ટની પાસે ગયા અને જૈરાપુરના બાળરાજાનો નિર્ણય સંભળાવી દીધો. અંગ્રેજ રેસિડેન્ટે તેને ફાંસીની સજા સંભળાવી.

નિડોજ ટેલર ફરીથી તે સાહસિક કિશોર પાસે ગયા અને બોલ્યા, “બેટા ! મને દુઃખ છે કે અંગ્રેજ રેસિડેન્ટે તને માફ કર્યો નહીં.”

“આવી માફી માટે તો હું ધિક્કાર કરું છું” ગુસ્સામાં તે બોલી ઊઠ્યો.

“ટેલર અપ્પા ! મોત જિંદગીમાં ફક્ત એક જ વખત આવે છે. તેને હવે સહર્ષ સ્વીકારવા તૈયાર છું. જો આપણે કર્તવ્યવિમુખ બનીએ તો તે કલંક ગણાય.”

“મારા લાયક કોઈ કામ હોય તો કહો” નિડોજ ટેલરે ભાવ દર્શાવતાં કહ્યું.

“હા, ટેલર અપ્પા ! તમોને એક પ્રાર્થના છે. તમો એવી વ્યવસ્થા કરી આપો કે મને ફાંસી ન આપતાં તોપથી ઉડાડી દેવામાં આવે. મારી દૃષ્ટિએ ફાંસીની સજા ચોરો માટે છે. હું ચોર નથી, બલકે દેશભક્ત છું. જો તમે મને તોપના મુખેથી ઉડાડી દેવાની વ્યવસ્થા કરશો તો તમે જોશો કે હું કેટલી ઈજાત અને શાંતિની સાથે ભારત માતાની જયકાર કરતો તોપના મુખની સામે અડગ ઊભો રહીશ.”

“ના, ના,” ટેલરે ધ્રુજતા અવાજમાં કહ્યું. “તને મૃત્યુદંડની સજા ન મળે તે માટે પ્રયાસ કરીશ. તને કાળાપાણીની સજા કરવામાં આવે તો તે સારું ગણાશે.”

“ટેલર અપ્પા, તમે એમ ન કરશો. કાળાપાણીની સજાને બદલે તો હું તોપના મુખેથી મરવાનું વધુ સારું સમજું છું. મારી પ્રજાનો નાનામાં નાનો માણસ પણ કેદમાં રહેવાનું પસંદ કરે નહીં, તો પછી હું તો તેમનો રાજા છું. તેથી જીવીશ તો એક વીરની માફક અને મરીશ તો પણ એક વીરની માફક.”

જૈરાપુરના રાજાના આ શબ્દો સાંભળ્યા પછી નિડોજ ટેલરે ઘણી દોડધામ કરીને કોઈ પણ રીતે તેની સજાને અન્ય રૂપમાં બદલવાના પ્રયત્નો કર્યા. પરંતુ ટેલરને એ ખબર ન હતી કે આ દેશભક્ત બાળક કદી કાળાપાણીની કેદની સજા સ્વીકારશે નહીં.

જે દિવસે તેને કાળાપાણીની સજા માટે લઈ જવામાં આવી રહ્યો હતો, તે વેળાએ તેણે પોતાની સાથેના સૈનિકની પિસ્તોલ જૂંટવીને આંખોના પલકારામાં પોતાની ઉપર ગોળી ચલાવી દીધી.

બધા તેના આ બલિદાન પર આશ્ચર્ય પામ્યા. જૈરાપુરનો બાર વર્ષનો બાળરાજા આજે અમર શહીદ શુરવીર કૃષ્ણમાચારીના નામે પ્રખ્યાત થઈ ગયો. અનેક લોકોના ગળામાંથી તેની જયકારનો અવાજ ગૂંજી ઊઠ્યો.

માનવી પ્રતિભાથી જ પ્રભાવિત થતો નથી. સજ્જનતા અને સચ્ચાઈ સ્વયં અંટલી પ્રભાવશાળી છે કે પારકાને પણ પોતાના બનાવવામાં બેજોડ કહી શકાય. ગુરુદેવના માર્ગદર્શન અને જીવનથી જેટલો પ્રકાશ લોકોએ મેલણ કર્યો છે એનાથી લાખ ગણો વધારે એમના દેવોત્તમ વ્યક્તિત્વ અને રહેણી-કરણીથી પ્રાપ્ત કર્યો છે.

જ્યારે ઉપાસનાનું રહસ્ય સમજીએ ત્યારે તે સફળ થાય

ઉપાસના કેમ સફળ થતી નથી ? આ સવાલ દરેકના મનમાં ચક્રવાતની જેમ ઘૂમરાતો રહે છે. વર્ષો સુધી જપ, પૂજાપાઠ, સંધ્યા-વંદન, પ્રાણાયામ, ભેટ-પ્રસાદ જેવાં અનેક ચિત્રવિચિત્ર કર્મકાંડો કરનારાઓને છેવટે નિરાશા મળે છે. તેવા લોકો હતાશામાં કહેતાં ફરે છે કે અત્યારે તો ઘોર કળિયુગ છે. આવા કળિયુગમાં કંઈ ભગવાન દર્શન આપતા હશે ? આવું કહેનારા લોકો ભૂલી જાય છે કે આવા જ યુગમાં શ્રી અરવિંદ જેવા ઋષિ, સ્વામી દયાનંદ જેવા તપસ્વી યુગનેતા, વિવેકાનંદ જેવા સન્યાસી, મીરા જેવા ભક્તો, મહર્ષિ રમણ જેવા જ્ઞાની વ્યક્તિઓ પેદા થયા છે.

પ્રાચીનકાળનો ઈતિહાસ અને પુરાણો વાંચતાં જણાય છે કે કેટલાય સાધકો અને તપસ્વીઓએ કઠિન ઉપાસનાઓ કરીને અદ્ભુત શક્તિઓ અને વૈભવો પ્રાપ્ત કર્યા હતા. સ્વયં એટલા બધા સમર્થ બન્યા હતા કે પોતાની સાધનાનો એક અંશ અન્યને આપવામાં સફળ થયા હતા. ભારત ઉપરાંત દુનિયાભરનું પુરાણ-સાહિત્ય આ પ્રકારના પ્રસંગો અને પાત્રોથી ભરપૂર છે કે જેઓમાં દૈવી વિશેષતાઓનું સામર્થ્ય જોવા મળતું હતું. ઋષિઓ, તપસ્વીઓ અને સંતોનાં જીવન-ચરિત્રોમાંથી જાણવા મળે છે કે તેઓએ તપ-સાધના દ્વારા દેવતાઓ પાસેથી અલૌકિક શક્તિઓ મેળવી હતી. સર્વસાધારણ વ્યક્તિઓ સાધના દ્વારા જે સિદ્ધિઓ મેળવવા શક્તિમાન બન્યા ન હતા તેવી સિદ્ધિઓ ઉપર્યુક્ત મહાપુરુષો મેળવી શક્યા હતા તેનાં ઉદાહરણો ઈતિહાસમાં જોવા મળે છે. આજે પણ એવી વ્યક્તિઓ હયાત છે કે જેઓ પોતાના વ્યક્તિત્વ કે કાર્યો દ્વારા ઉપર્યુક્ત હકીકતનાં પ્રમાણો પૂરાં પાડી રહી છે.

સાથોસાથ એ પણ જાણવા મળે છે કે ઘરબાર

છોડીને સંપૂર્ણ સમય દેવારાધનામાં ખર્ચનાર વ્યક્તિઓ સાધના શરૂ કર્યા પછી વધુ બદતર સ્થિતિમાં પહોંચી ગયેલ છે. તેમનામાં કોઈ પ્રત્યક્ષ વિશેષતા કે આત્મિક પ્રગતિ, સુખ કે શાંતિ જોવા મળતી નથી. તેમનામાં સ્વાસ્થ્યરૂપી કોઈ સમૃદ્ધિ કે આત્મબળરૂપી કોઈ વિવેક જોવા મળતો નથી. બલકે તેઓએ ઉપાસનાની શરૂઆત કરી ત્યારે જે વિશેષતા હતી તેમાં પણ સ્થિતિ બગડતી ગઈ. તેઓ ભૌતિક સુખ-સંપત્તિ તો ન મેળવી શક્યા, પરંતુ આત્મિક શાંતિ અને વિભૂતિનો પ્રકાશ મેળવી શક્યા હોત, તો પણ સંતોષ માની શકાત. વાસ્તવમાં તેઓ તેવું કંઈ મેળવી શક્યા નહીં.

આ સ્થિતિ સ્વાભાવિક રીતે મનને મુશ્કેલીમાં મૂકે છે. એક જ પ્રક્રિયાનો આશરો લેતાં તેમાં એકને લાભ અને બીજાને નુકસાન કેમ થાય ? એકને સફળતા અને બીજાને નિરાશા કેમ મળે ? દેવતા એક જ અને વિધિ એક જ છતાં એકની ઉપાસના સફળ અને બીજાની નિષ્ફળ જવાનું કારણ શું હશે ? જો ભગવાન કે દેવતા અને તેમની ઉપાસના અંધવિશ્વાસ છે, તો પછી એનાથી કેટલાયને કેમ ફાયદો થાય છે ? જો તે સત્ય છે તો તેનાથી કેટલાયને કેમ નિરાશ થવું પડે છે ? પાણી પ્રત્યેકની તરસ મટાડે છે, સૂર્ય દરેકને ગરમી અને પ્રકાશ આપે છે, છતાં દેવતા અને તેમના ઉપાસનાક્રમમાં પરસ્પર વિરોધી પરિણામો કેમ જોવા મળે છે ?

આ પ્રકારની મૂંઝવણો વિશે અનેક પ્રકારે વિચાર કરતાં એ તારણ જાણવા મળ્યું છે, કે દેવતા અને મંત્રોમાં જે અલૌકિકતા જોવા મળે છે, તેનો ફાયદો ઉઠાવવાની સાધકમાં પાત્રતા હોવી બિલકુલ જરૂરી છે. ઉપાસનાનો માત્ર કર્મકાંડ કરવો પૂરતો નથી. તેજ ધારદાર તલવારથી

માથું કાપી શકાય છે, પરંતુ તે માટે તલવાર વાપરવાનું બાહુબળ, સાહસ અને કૌશલ્ય પણ જરૂરી છે. વીજળીમાં અપૂર્વ સામર્થ્ય છે, પરંતુ તેનો ઉપયોગ કરવા માટે તેને અનુરૂપ યંત્રો હોવાં જરૂરી છે. યંત્રો બગડી જતાં વીજળીનો ઉપયોગ થઈ શકતો નથી અને તે અનર્થો પણ સર્જી શકે છે.

મોતી પેદા કરનાર છીપલાં સ્વાતિના જળનો ફાયદો મેળવી શકે છે. જેનું મોં ખુલ્લું હોય છે તેને અમૃત જીવન બક્ષે છે. આંખોવાળો મનુષ્ય પ્રકાશનો લાભ મેળવી શકે છે. આ પાત્રતાઓની ગેરહાજરીમાં સ્વાતિજળ, અમૃત અથવા પ્રકાશ ગમે તેટલો વિશેષ કેમ ન હોય તેનાથી લાભ મેળવી શકાતો નથી. આ વાત સંપૂર્ણપણે ઉપાસનાની બાબતમાં પણ લાગુ પડે છે. જેની પાચનશક્તિ તીવ્ર હોય છે તે જ ધીને પચાવી શકે છે. જેઓએ પોતાના વ્યક્તિત્વને અંદર અને બહારથી વિચાર અને આચાર દ્વારા પરિશુદ્ધ કરવાની સાધના કરી હોય છે તેઓ જ દેવતા અને મંત્રોનો લાભ લઈ શકે છે.

જે લોકો દવાનું પ્રમાણ અને ચરીનું યોગ્ય પાલન કરે છે તેમને જ દવાનો લાભ મળે છે. તેથી બ્રહ્મવિદ્યાના વિદ્યાર્થીઓને પહેલાં આત્મઉપાસના અને પછી દેવ-ઉપાસનાનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. લોકો ઉતાવળ કરીને મંત્ર, દેવતા અને ભક્તિની પાછળ પડી જાય છે. સૌ પ્રથમ આત્મશુદ્ધિની આવશ્યકતા પર ધ્યાન આપતા નથી. વાદળો ગમે તેટલું પાણી વરસાવે, પણ પાત્રના આધાર પર જ તેમાં પાણી એકત્ર થઈ શકે છે. આંગણામાં રાખેલા પાત્રની ગુંજાશના આધારે જ તેમાં વર્ષાનું વરસતું પાણી ભરાય છે. કોઈપણ પાત્ર પોતાની ગુંજાશ વધાર્યા સિવાય વધુ પ્રમાણમાં પાણી એકત્ર કરી શકતું નથી. તેની જેમજ દેવતાઓ અને મંત્રોનો ફાયદો મેળવવા માટે પણ પાત્રતા હોવી ખૂબ જ જરૂરી છે.

જો મનુષ્ય પોતાની રુચિ, પ્રવૃત્તિ અને ક્રિયાની દૃષ્ટિથી, આચરણ અને ચિંતનની દૃષ્ટિથી તેમજ શ્રેષ્ઠતા અને આદર્શોની દૃષ્ટિથી પોતાને સમૃદ્ધ કરી લે તો તેના મનોવિકારોની કાળાશ દૂર થઈ શકે છે અને અંતઃકરણ તથા વ્યક્તિત્વ શુદ્ધ, સ્વચ્છ, પવિત્ર અને નિર્મળ બની શકે છે. આવી વ્યક્તિ મંત્રઉપાસના અને તપશ્ચર્યાનો યોગ્ય લાભ મેળવી શકે છે અને દેવશક્તિઓની કૃપાનો અધિકારી બને છે. જ્યાં સુધી પાત્રતા વિકસી ન હોય ત્યાં સુધી શ્રેષ્ઠ વરદાનોની આશા રાખી ન શકાય. પાત્રતા વિના સાધનાના પુરુષાર્થનો કદાચ ભૌતિક લાભ મળી જાય, તો પણ દેવત્વનો એક કણ પણ તેને મળશે નહીં. આસુરી તત્ત્વ ધરાવનારને કદાચ કોઈ સિદ્ધિ મળી જાય, છતાં પણ છેવટે તે સિદ્ધિ તેને માટે પ્રાણઘાતક સાબિત થશે. અધ્યાત્મવિજ્ઞાનનો યોગ્ય લાભ મેળવવા માટે સાધકનું અંતઃકરણ અને વ્યક્તિત્વ જેટલું નિર્મળ હશે તેટલી જ તેની ઉપાસના સફળ થશે. મેલાં કપડાંને નહીં, પરંતુ ધોયેલાં કપડાંને જ સરળતાથી રંગી શકાય છે. સ્વચ્છ વ્યક્તિત્વયુક્ત સાધક કોઈ પણ પૂજાઉપાસનાનો આશાજનક લાભ સાહજિક રીતે મેળવી લે છે.

ભગવાન અને દેવતા ક્યાં છે ? તે કઈ સ્થિતિમાં છે ? તે કેટલા શક્તિમાન છે ? આ બધા સવાલોનો સાચો જવાબ એ છે કે તે દિવ્યચેતન સત્તા સમગ્ર વિશ્વબ્રહ્માંડમાં સમાયેલી છે અને તે સત્તા ડગલે ને પગલે તેનાં કાર્યો પૂરાં કરવામાં વ્યસ્ત છે. તેની સમક્ષ અસંખ્ય પ્રકારનાં પ્રાણીઓની જડચેતનની અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ સંભાળવાનું વિશાળકાય કામ પડેલું છે, તેને તે પૂરું કરવામાં સંલગ્ન છે. ગ્રહ-નક્ષત્રોની માફક એક વ્યવસ્થિત નિયમ અને ક્રમ મુજબ તે કાર્યશીલ રહે છે. વ્યક્તિગત સંપર્ક જાળવી રાખવાનું અને કોઈની ભાવનાઓના ઉત્તાર-ચઢાવની વાતો પર તે સંપૂર્ણપણે ધ્યાન આપી શકે તેમ નથી. દિવ્યચેતન

સત્તાના પ્રતિનિધિરૂપ મનુષ્યની અંદર તેના સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ, કારણ શરીરોમાં તે અન્નમયકોશ પ્રાણમયકોશ, મનોમયકોશ જેવાં આવરણોમાં ભગવાનનો એક અંશ વિરાજમાન છે.

વ્યક્તિની પોતાની નિષ્ઠા શ્રદ્ધા અને ભાવનાને અનુરૂપ આ દેવ અંશ સમર્થ અથવા દુર્બળ રહે છે. જો સાધકની નિષ્ઠા ગાઢ હોય અને વ્યક્તિત્વ તેજસ્વી હોય તો તેનો દેવતા યોગ્ય પોષણ મેળવીને ખૂબ જ સમર્થ જોવા મળશે અને સાધકને આશાજનક સહાયતા કરશે. અન્ય સાધક આત્મિક વિશેષતાઓ વિનાનો હોય તો તેના અંતરમાં રહેલ દેવ અંશ પોષણના અભાવમાં ભૂખ્યો નગ્ન, રોગી-દુર્બળ બનીને એક ખૂણામાં તરફડતો રહેશે. નકલી દવાની માફક પૂજા પણ ભાવનારહિત હોવાથી તેના દેવતાને શક્તિશાળી બનાવશે નહીં અને તે વિધિપૂર્વક મંત્રજપ આદિ કરતો હોવા છતાં પણ યોગ્ય લાભ મેળવી શકશે નહીં.

વિરાટ બ્રહ્મ ગમે તેટલું મહાન કેમ ન હોય, તે વ્યક્તિના એકમમાં પ્રાણીરૂપે રહેલું લગભગ તેના કરતાં થોડું જ સારું બનીને રહેલું હોય છે. અંતરાત્માનો પોકાર અવશ્ય ઈશ્વરની વાણી છે, પરંતુ તે દરેકના અંતઃકરણમાં સમાન રૂપથી પ્રબળ હોતી નથી. સજ્જનના મગજમાં મનોવિકારોનો એક ઝપાટો પેસી જાય તો તરત જ તેનો અંતરાત્મા પ્રબળ પ્રતિકાર કરી ઊઠશે અને તેને એટલી ખરાબ રીતે ધિક્કારશે કે જેથી પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા સિવાય છૂટકો થશે નહીં. આનાથી ઊલટું જો કોઈ બીજો વ્યક્તિ સતત કૂર કર્મો જ કરતો રહે છે, તો તેનો અંતરાત્મા જવલ્લે થોડો પ્રતિકાર કરશે અને તે વ્યક્તિ તેની સરળતાથી અવગણના કરતો રહેશે. ઈશ્વર બંનેના હૃદયમાં છે. બંનેની અંતરાત્માની પ્રકૃતિ એકસરખી છે, બંને પોતાનાં કર્તવ્યો નિભાવે છે, પરંતુ બંનેની સ્થિતિ સર્વથા ભિન્ન છે. સજ્જને સત્પ્રવૃત્તિઓને પોષણ આપીને પોતાના આત્માને નિર્મળ બનાવ્યો હોય છે. તેની પ્રબળતા કદીક શાપ-વરદાનના ચમત્કાર પણ રજૂ કરે છે. પરંતુ બીજાએ પોતાના આત્માને સતત

કચડીને તેને ભૂખ્યો રાખીને દુર્બળ બનાવ્યો હોય છે. તે કદી ન તો વિરોધ કરી શકે છે કે ન તો કદી ઈશ્વરને પોકારીને પ્રતિક્ષણ મેળવી શકે છે.

આ હકીકતને આપણે સમજવી જોઈશે. તેને ન સમજતાં મુશ્કેલી પડશે અને ભ્રમમાં રહેવું પડશે, નિરાશા મળશે અને સંભવ છે કે તેથી ઉપેક્ષા જ નહીં નાસ્તિકતા પણ જન્મશે. આમાં હકીકત એ છે કે આપણે આપણા ઈષ્ટદેવને આપણી શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા અને સત્પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા એટલા સશક્ત બનાવ્યા નથી કે તે આપણી પ્રાર્થનાને અનુરૂપ હાજર થઈ જાય અને સહાયતા કરી શકવામાં સમર્થ હોય. દ્રોપદીના કૃષ્ણ અલગ હતા. તે એક પોકાર સાંભળીને દોડી આવ્યા હતા. આપણા કૃષ્ણ અલગ છે. તે લગભગ ઉપવાસી રોગીના જેવા છે. પોકાર સાંભળીને હાજર થવાનું સામર્થ્ય જ્યારે તેમના હાથપગમાં નથી ત્યારે તે પ્રાર્થનાનો ઉત્તર શો આપશે ?

હર કોઈના મગજમાં ગણેશ હયાત છે. જે કોઈ બૌદ્ધિક વિકાસ સાધીને પોતાના ગણેશને બળવાન બનાવી લેશે, તે વિદ્વાન બનીને વૈભવોનું વરદાન મેળવશે. જે પોતાના ગણેશના મૂળમાં પાણી સિંચશે નહીં, તેના વિનાયક ભગવાન સૂકા, કરમાયેલા એક ખૂણામાં પડી રહેશે. લાડુ-ખીર ખવડાવવા છતાં અને સ્તોત્ર-પાઠ કરવા છતાં પણ તે કંઈ સહાયતા કરી શકશે નહીં. બુદ્ધિમાન અને વિદ્વાન બનવું સંભવ થશે નહીં. આ જ વાત અન્ય દેવશક્તિઓની બાબતમાં પણ લાગુ પડે છે.

જે લોકો ઉપાસનાને જાદુગરી, બાજીગરી જેવી કોઈ ચીજ માનીને ચાલે છે, તેમની કલ્પના એવા દેવતાઓની હોય છે, જે સ્તુતિ, પૂજા પ્રસાદના સાધારણ પ્રલોભનોથી લલચાવી શકાય છે અને તેમને સાધારણ ભેટ-સોગાદ આપીને મનમાન્યા ફાયદા મેળવી શકાય છે. મોગેભાગે પૂજા-ઉપાસના કરનારાઓની મનોભૂમિ આ જ સ્તરની હોય છે. તેઓ વિધિ-વિધાનો, કર્મકાંડો કે ભેટ-સોગાદોની માયાજાળ રચે છે અને તેના મારફત

પોતાનું ધાર્મિક કામ કરાવી લે છે. કહેવાતા ભક્તોની મંડળી આ જ પ્રકારની હોય છે. તેઓ ટીલાંટપકાં કરીને ભક્ત હોવાનો દંભ ભગવાન સામે કરે છે અથવા કોઈ રમત રમીને ભગવાનને છેતરે છે અને પોતાનું અસલી સ્વરૂપ ઢાંકતા રહીને ભક્તને મળતા લાભો મેળવવા ઈચ્છે છે.

વાસ્તવમાં ભગવાન એટલા ભોળા નથી કે દેવતા એટલા સરળ નથી અને કોઈ મંત્ર એવો નથી જેને થોડીક વાર જપીને મનમાન્યો લાભ મેળવી શકાય. ઉપાસના એક સર્વાંગીણ વિજ્ઞાન છે. આધ્યાત્મિક વિદ્યા પોતે પોતાની રીતે એક ઉચ્ચસ્તરનું સાયન્સ છે. તેના નિયમો અને ઉદ્દેશોને સમજીને તેને અનુરૂપ ચાલવાથી

જ ફાયદા મેળવી શકાય છે. જો લોકો આ હકીકત સમજ્યા હોય તો અધ્યાત્મ માર્ગના રસ્તા પર પગ મૂકતાં જ પોતાના અંતરમાં મૂર્છિત, દબાયેલી, ભૂખી મલિન સ્થિતિમાં પડેલા પોતાના અંતર્યામી ઈષ્ટદેવને સંભાળવાનો અને શણગારવાનો પ્રયત્ન કર્યો હોત. તેને સમર્થ અને બળવાન બનાવ્યા હોત. આ પ્રથમ ઉદ્દેશ સિદ્ધ કર્યા પછી જ મંત્રજપ, ઉપાસના, પૂજા, સ્તોત્ર આદિનો ચમત્કાર જોવાનું બીજું પગલું ઉઠાવ્યું હોત તો નિશ્ચિત રૂપથી હર કોઈને ઉપાસનામાં આશ્ચર્યકારક સફળતાઓ મળી હોત. તેમ થવાથી કોઈને નિરાશ થવાનો, અવિશ્વાસી બનવાનો કે મુશ્કેલીમાં પડવાનો અવસર ન આવત.

ભગવાનના ખેતરમાં

ભક્ત નાનો હોય તોય શું ? બેકાર હોય તોય શું ? જો તેણે સાચી ભાવના અને શુદ્ધ મનથી ભગવાનની સાથે પોતાને જોડી દીધો હોય, તો ભગવાનની જે સંપત્તિ છે, વિભૂતિઓ છે, તે બધી જ ભક્તની પોતાની બની જાય છે અને તે ભક્તને બરાબર રીતે મળતી રહે છે. તેના માટે શું કરવું પડે છે ? પોતાની જાત ભગવાનને સમર્પિત કરવી પડશે. બીજું શું કરવું પડશે ? ભગવાનની ખુશામત કરવાનું, તેને ફોસલાવવાનું અને તેને પોતાની મરજી મુજબ ચલાવવાનું બંધ કરવું પડશે, આપે જ સમર્પણ કરવું પડશે. આપણે જ પોતાની જાતને બીજા બનાવવી પડશે અને ભગવાનના આ ફળદ્રુપ ખેતરમાં પોતાની જાતને જ વાવી દેવી પડશે. પછી જુઓ કેવો પાક ઊતરે છે. મકાઈનો એક દાણો ખેતરમાં વાવવામાં આવે છે, તેમાંથી છોડ ઊગી નીકળે છે, તેને ડોડા બેસે છે, એક એક ડોડામાં સેંકડો દાણા બેસે છે. એ જ રીતે એક બીજમાંથી જ હજારો દાણા થઈ જાય છે. આપ આપની જાતને ભગવાનના ખેતરમાં વાવી દો, સમર્પિત થાઓ અને પછી જુઓ તો બરા કે આપની પ્રગતિ ક્યાંથી શરૂ થઈને કેટલી ઊંચાઈએ પહોંચે છે. સમર્પિત થવાનું મન નથી, હિંમત નથી તો પછી કામ કેવી રીતે ચાલશે ? જો આપ આગળ આવવાની હિંમત નહીં કરો અને તમારી જાતરૂપી બીજને જિંદગીભર એક પોટલીમાં જ ગોંધી રાખશો અને પછી આશા રાખો કે ખેતરમાંથી મબલક પાક ઊતરે, તો શું એવું કદી શક્ય થયું છે ? સમર્પિત થવું પડશે. જો આપ સમર્પણ ન કરી શકો તો ભગવાન પાસેથી શી આશા રાખી શકો ?

સંપૂર્ણ ક્રાંતિ અર્થે યુવાનોને આવાહન

'યુવાની' અમર્યાદિત શક્તિ, ઉત્સાહ અને કંઈ કરી છૂટવાની તમન્નાનું નામ છે. એમનામાં આ બધા ગુણો સ્વાભાવિક હોય છે, જે કોઈ પણ રાષ્ટ્ર અને સમાજની કાયાપલટ કરવા માટે પૂરતા છે. એમને સમાજની આશાઓ અને રાષ્ટ્રના વિશ્વાસનો પર્યાય કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી. પ્રખર બુદ્ધિવાદી સમુદાય કોઈ દેશ કે સમાજના ભવિષ્યને એનાં યુવાન હૃદયોની મહેચ્છાઓ અને જીવનની દિશાધારા જોઈને આંકે છે.

આપણા મહાન દેશ ભારતના અનુસંધાનમાં ગણતરી કરતાં હૃદય પીડાથી ભરાઈ જાય છે. સમાજના સૌથી વધુ મહત્વપૂર્ણ વર્ગની સ્થિતિ આજે ખૂબ જ દુઃખદ અને નિરાશાજનક છે. તેની શક્તિનું યોગ્ય દિશામાં સુઆયોજન ન થઈ શકવાને કારણે તેનો સર્જનની જગ્યાએ વિનાશ અર્થે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. તેની સમસ્યાઓ પ્રતિદિન ઘણી મૂંઝવણભરી અને વ્યાપક બની રહી છે. તેના દૂરનાં પરિણામોની કલ્પના માત્રથી હૃદય ભયથી ધ્રુજી જાય છે. સ્થિતિ ઘણી જ ગંભીર, ચિંતાજનક અને વિસ્ફોટક દેખાય છે.

આશાઓનો પ્રતીક યુવાવર્ગ આજે હતાશા અને નિરાશાના અંધકારમાં ખોવાઈ ગયો છે. આ દશાનું મોટું કારણ આપણી શિક્ષણ-પ્રક્રિયા છે. સ્વતંત્ર ભારત આજે પોતાના સ્વાતંત્ર્યની સુવર્ણજયંતી ઊજવી રહ્યો છે. પરંતુ આપણી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ-પદ્ધતિ આજે પણ બ્રિટિશ ગુલામીની પીડા ભોગવી રહી છે. આજનું શિક્ષણ ૧૫૦ વર્ષ પહેલાંની મેકોલોની નિર્ધારિત શિક્ષણનીતિના ચીલા પર ચાલી રહ્યું છે. પરંતુ આ શિક્ષણપ્રણાલી જ્ઞાનપ્રાપ્તિ કે કમાણી કરવામાં વિશેષ સહાયક સાબિત થઈ નથી. ઉજ્જવળ ભવિષ્યના સ્વપ્નાં જોતાં દેશનો યુવાન આ શિક્ષણ-પદ્ધતિની છત્રછાયામાં ૧૫-૨૦ વર્ષની તપશ્ચર્યા પછી હાથમાં કાગળની એક ડિગ્રી લઈને બહાર નીકળે છે, જે તેને બેકારીની દુનિયાનો સભ્ય બનાવે છે. આજે સમગ્ર દેશમાં ૧૫ કરોડ બેકારો છે, જેમાં એક કરોડ બેકારોએ કાલેજ

સ્તરનું તેમજ ડિપ્લોમા અને ટેકનિકલ શિક્ષણ મેળવેલ છે. લાખોની સંખ્યામાં બેરોજગાર ડોક્ટરો અને એન્જિનિયરો ભાગ્યે જ ભારત ઉપરાંત અન્ય કોઈ દેશમાં હશે. એક અનુમાન મુજબ ઉદારીકરણ અને આધુનિકીકરણને લીધે ભારતીય બજારમાં વિદેશી પેઢીઓની ઘૂસણખોરી વધી છે અને થોડાં વર્ષોમાં લગભગ ૫૦ લાખ લોકોએ બેકારીમાં સપડાવું પડશે.

આત્મવિશ્વાસહીન અને પંગુ જેવા થઈ ગયેલા યુવાનોની સ્થિતિ ધોબીના કૂતરા જેવી થઈ છે. હતાશા, નિરાશા અને હીનતાની અદૃશ્ય ચાર દીવાલો વચ્ચે ઠોકરો ખાઈને તેઓ ભાંગી જાય છે. તેમને જીવન અને ભવિષ્યની કોઈ આશા દેખાતી નથી. જીવનની કડવી યથાર્થતાથી હારેલા યુવાનો મોટી સંખ્યામાં આજે નશાખોરીની દુનિયામાં ધકેલાઈ રહ્યા છે. નશામાં ખોવાયેલા આવા બેહોશ યુવાનોને જો કદીક હોશ આવે છે તો તેઓ પોતાનું શારીરિક અને માનસિક સામર્થ્ય ગુમાવી બેઠા હોય છે.

ક્યારેક આંતરિક વિક્ષોભ, પીડા અને હતાશા અસહ્ય બની જાય છે ત્યારે એ યુવાનો આત્મહત્યા જેવા અમાનવીય કાર્ય દ્વારા પોતાનો જ્ઞાન ગુમાવી દે છે. યુવાનોમાં વધી રહેલી આત્મહત્યાની વૃત્તિ આજે સર્વ માટે ચિંતાનો વિષય બની ગઈ છે. નેવુંના દસકામાં આ શતાબ્દીની સૌથી વધુ આત્મહત્યાઓ થઈ છે, જેમાં સૌથી વધુ સંખ્યા કિશોરો અને યુવાનોની હતી. રાષ્ટ્રીય ગુના બ્યૂરોના મત મુજબ દેશમાં દરરોજ ૨૩૦ વ્યક્તિઓ આત્મહત્યા કરે છે. 'સેટર ૩ ટાઈમ્સ'ની નોંધ પ્રમાણે દેશમાં દરેક મિનિટે આત્મહત્યાનો પ્રયાસ થાય છે અને પ્રત્યેક સાતમી મિનિટે એક આત્મહત્યા થઈ જાય છે. એમાં લગભગ પંચાવન ટકા ત્રીસ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના લોકો હોય છે. બેકારીને લીધે જન્મેલી નિરાશા યુવકોના એક મોટા વર્ગને ફાસિસ્ટવાદી પંથ તરફ ધકેલી રહી છે, જે સમસ્યાને ઉકેલવાને બદલે તેને ગૂંચવવાનો શોર્ટકટ રસ્તો છે. ફાસિસ્ટવાદી પંથ

સમાજમાં એક હિટલર પેદા કરે છે અને તે હિટલર સમસ્યાઓને ઉકેલવાનો ભ્રમ જાળવી રાખવા માટે એક સામૂહિક શત્રુઓની રચના કરે છે. સમસ્યાઓને ઉકેલવાનો હિટલરવાદી કીમિયો આજે ગરીબી, બેકારી તથા મોંઘવારી જેવી સમસ્યાઓને ભુલાવીને હિંસાનું સમાજશાસ્ત્ર રચી રહ્યો છે. યુવાનોની હિંસાત્મક પ્રવૃત્તિઓ આજે સામાન્ય બાબત બની ગઈ છે. એ પ્રવૃત્તિઓમાં આજે બસોને સળગાવવી, રેલગાડીઓની તોડફોડ કરવી, સાર્વજનિક માલમિલકતને નુકસાન કરવું, શિક્ષકોનું અપમાન અને મારપીટ કરવી, વડીલોનો તિરસ્કાર કરવો, સમસ્યાઓનો ઉકેલ રસ્તા પર આવીને શોધવો, કઠીક ઉત્તેજિત સ્થિતિમાં અમાનવીય હત્યાઓ પણ કરવી વગેરે સામાન્ય બની ગઈ છે. જે ગતિએ યુવાનો હિંસા તરફ આગળ વધી રહ્યા છે, તે ગતિ જો ચાલુ રહેશે તો એક દિવસે આપણાં શિક્ષાધામો હિંસાની પાઠશાળાઓનું રૂપ ધારણ કરશે.

છેલ્લાં બે વર્ષમાં સમગ્ર દુનિયામાં બનેલા ગુનાઓના આંકડા એ વાતની સાક્ષી આપે છે કે ગુનાઓમાં યુવાનોની ભાગીદારી ઝડપથી વધી છે. અમેરિકામાં ૧૯૯૩માં ૨૫,૦૦૦ હત્યાઓ થઈ હતી, જેમાં ૩૦ ટકા બનાવોના આરોપી ૧૫થી ૨૫ વર્ષના યુવાનો જ હતા. ભારતના ૧૯૯૦ના સરકારી આંકડાઓ મુજબ નોંધાયેલા ૬૧.૨૦ લાખ ગુનાઓમાં ૩૨.૮૭ લાખ ગુનેગારો ૩૦ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના યુવાનો હતા. દિલ્હી, મુંબઈ અને કલકત્તામાં થયેલી હત્યાઓમાં ૨૫ ટકાથી વધુ હત્યારાઓ ૧૫થી ૨૫ વર્ષના હતા. દૂષિત શિક્ષણપ્રણાલીને લીધે જન્મેલી નિરાશા અને હતાશાએ હિંસાવૃત્તિ ભડકાવી છે અને તેને વિકૃત રાજનૈતિક સ્વાર્થ પોષણ આપી રહેલ છે. આજે વિશ્વવિદ્યાલયો હિંસા અને રાજનીતિના અખાડા બની રહ્યાં છે. જે મુદ્દાઓ યુવાનોના ભવિષ્ય પર વિશેષ અસરકર્તા નથી તેમાં તેઓ સપડાઈ રહ્યા છે.

યુવકોનો રાજનીતિમાં ભાગ લેવો જાગૃત સમાજનિર્માણ માટે એક હદ સુધી જ આવશ્યક છે. વિશ્વના પ્રત્યેક રાજનૈતિક ચિંતકે એક સ્વસ્થ લોકશાહી શાસન માટે વિદ્યાર્થીઓમાં રાજનૈતિક ચેતના હોવી અનિવાર્ય અને સારી ગણાવી છે. શહીદ ભગતસિંહે

પોતાના મહત્વપૂર્ણ લેખ, “વિદ્યાર્થી અને રાજનીતિ”માં કહ્યું છે કે વિદ્યાર્થીઓએ રાજનીતિમાં આવવું જ જોઈએ કારણ કે તેઓ જ આખરે દેશના નેતાઓ છે. વિશ્વની રાજનીતિને એક વળાંક આપનારા લેનિનનો ‘વોલ્શોવિક ક્રાંતિ’ દરમિયાન એક મહત્વપૂર્ણ નારો હતો, ‘વિદ્યાર્થી ચેતના - રાષ્ટ્ર ચેતના’.

જો આપણે ભારતીય ઉપમહાદ્વીપનો લોકશાહી સંઘર્ષનો ઇતિહાસ તપાસીએ તો તેમાં યુવાન વિદ્યાર્થીઓનો હિસ્સો મોખરાનો રહેલો જણાય છે. ભારતમાં વિદ્યાર્થી-આંદોલનો અને યુવકોના નેતૃત્વનો ઇતિહાસ જૂનો અને પ્રભાવશાળી રહ્યો છે. સમાજશાસ્ત્રી એસ. એસ. ગિલના મત મુજબ વિદ્યાર્થી આંદોલનનું ઉદાહરણ ૧૮૮૧નું છે, જ્યારે યુવકોએ આઈ.સી.એસ.ની પરીક્ષા ભારતમાં લેવાય તેની માગણી કરી હતી. ત્યાર પછી આ સદીની શરૂઆતમાં બંગાળના વિભાજનના મુદ્દાને લઈને વિદ્યાર્થીઓમાં ભારે રોષ ફેલાયો હતો અને તેઓએ તે વેળાની બ્રિટિશ સરકારની વિરુદ્ધ અસરકારક મોરચો માંડ્યો હતો. ભારતમાં ક્રાંતિકારી આંદોલનોનો મદાર પણ યુવકો પર જ હતો. શ્રી ગિલના કહેવા પ્રમાણે ૧૯૦૭થી ૧૯૧૭ના ગાળામાં બંગાળમાં ક્રાંતિકારી ગુનાઓ માટે પકડાયેલા ૧૯૬ વ્યક્તિઓ પૈકી ૬૮ વિદ્યાર્થી અને અન્ય યુવકો હતા.

ભારતમાં યુવાશક્તિનો રાષ્ટ્રવ્યાપી ઊભરો ૧૯૨૦માં આવ્યો. તે વેળા ગાંધીજીએ નાગરિક અવગણના આંદોલનની શરૂઆત કરી હતી. અંગ્રેજો દ્વારા નિયંત્રિત શિક્ષણ સંસ્થાઓને છોડીને સ્વતંત્રતા-સંગ્રામમાં જોડાઈ જવાનું આવાહન થતાં હજારો યુવકોએ રાષ્ટ્રીય આંદોલનમાં ભાગ લીધો હતો. ૧૯૩૦માં નાગરિક અવગણના આંદોલનનું બીજું સોપાન શરૂ થતાં સુધીમાં તો યુવકોએ સ્વાધીનતા-સંગ્રામમાં મુખ્ય ભૂમિકા સંભાળી હતી. આ દરમિયાન કોંગ્રેસમાં જોડાયેલા કેટલાય યુવાનેતા આગળ જતાં દેશના રાજનૈતિક મહાનુભાવોમાં ગણાવા લાગ્યા. ૧૯૪૨ના ભારત છોડો આંદોલન પછી તો યુવકોની સક્રિયતા પોતાની ચરમ સીમા સુધી પહોંચી ગઈ હતી. એમાં હજારો યુવકોએ જેલની તકલીફો વેઠી હતી. એ પછી

યુવા આંદોલનોનું રાષ્ટ્રીય સ્વરૂપ ધીરેધીરે અદૃશ્ય થઈ ગયું અને પ્રાદેશિક અને રાજ્યસ્તરીય આંદોલનોની શરૂઆત થઈ. એમાં લોકનાયક જયપ્રકાશ નારાયણનું સંપૂર્ણ ક્રાંતિ આંદોલન સૌથી વધુ મહત્વપૂર્ણ હતું. એ ઉપરાંત પશ્ચિમ બંગાળ, બિહાર અને આંધ્રપ્રદેશમાં થયેલાં આંદોલનોમાં યુવકોની ભૂમિકા મહત્વપૂર્ણ રહી છે.

આઝાદીનાં ૫૦ વર્ષ પછી પણ કોઈ વ્યાપક અને નિશ્ચિત યુવાસંગઠન વિકસિત થઈ શક્યું નથી એ દેશનું દુર્ભાગ્ય છે, જે સંગઠન યુવકોને માર્ગદર્શન આપે અને તેમના વિકાસ માટેનો માર્ગ મોકળો કરે. સ્પષ્ટ દિશાબોધના અભાવમાં દિશા ચૂકેલા અને પરેશાન થયેલા યુવકોના નિરાશ અને અસંતુષ્ટ સમૂહો વિકસી રહ્યા છે. છેલ્લા ૨-૩ દસકાઓમાં વિદ્યાર્થીઓની શક્તિ પતનની દિશામાં ધકેલાઈ રહી છે. દૂષિત રાજનીતિનો કાળો પડછાયો એમની પાછળ લાગી ગયો છે.

આજે વિદ્યાર્થીઓ રાજનીતિમાં રાજનૈતિક પાર્ટીઓના સીધા હાથા બની ગયા છે. પહેલાંના સમયમાં વિદ્યાર્થી નેતા વિદ્યાર્થીઓની વચ્ચે એક સ્ફૂર્તિનાયક બની રહેતા હતા. પરંતુ આજે તે કોઈ પ્રભાવશાળી રાજનેતાના સાગરીત બની જાય છે. તેમના પર કોઈ માફિયાની કૃપા થયેલી હોય છે. જે વિદ્યાર્થી રાજનીતિ કટોક આદેશો મુજબ ચાલતી હતી, તે આજે બદલાતા સમયમાં આદેશોથી નિયંત્રિત થવા લાગી છે. પહેલાંના સમયમાં યુવાનેતાઓ અને વિદ્યાર્થીઓની વચ્ચે એટલો નૈતિક પ્રભાવ હતો કે ચૂંટણીમાં જીતવા માટે ધન અને બળની જરૂરિયાત જણાતી ન હતી. સાથોસાથ તેઓ વિદ્યાર્થીઓની સમસ્યાઓ અને સમાજ પ્રત્યે જાગૃત રહેતા હતા, પરંતુ આજે એવું બનતું નથી. આજનો યુવાન વિદ્યાર્થી તો આ રાજનૈતિક પ્રપંચમાં ખરાબ રીતે ફસાયેલો છે અને તેમાંથી છૂટવા માટે તરફડી રહ્યો છે. આ ઉપરાંત ગુનાઓની કાળી છાયા પણ પથરાઈ રહી છે.

યુવકોનો એક વર્ગ એવો પણ છે, જેનો ઉદ્દેશ કોઈ પણ રીતે ધન કમાવાનો છે. ધનલાલયુ આ યુવકોએ પોતાના ભાવિ વ્યવસાયોના સંબંધમાં પોતાની સીમાઓ નક્કી કરી રાખી છે. તેઓ ઉચ્ચ સ્તરની

નોકરીઓ અને વધુ ધન મળનારા વ્યવસાયમાં રસ દાખવે છે. હાલમાં થયેલાં સર્વેક્ષણોમાં પાટનગરના યુવાનોને પૂછવામાં આવ્યું કે તેઓ શું બિનવારસાગત વ્યવસાયો, ખેતી આદિને સ્વીકારવાનું પસંદ કરશે ? આ મુદ્દા પર ૮૮ ટકા યુવકોએ નકારાત્મક ઉત્તરો આપ્યા.

ધન અને સગવડપ્રિય આ વર્ગની પોતાના સમાજ, રાષ્ટ્ર, સંસ્કૃતિ સાથે કશી લેવાદેવા નથી. તે પોતાના દેશમાંથી મેળવેલ પ્રતિભા અને કૌશલ્યનો લાભ પોતાના સમાજને આપવાના બદલે અમેરિકા અને યુરોપમાં દોડી જાય છે, જ્યાં એને મોટી રકમ અને પૂરતી સુખ-સુવિધાઓ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. અખિલ ભારતીય આયુર્વિજ્ઞાન સંસ્થા, નવી દિલ્હીના પ્રો. સુખાલેના અભ્યાસ મુજબ ૮૦ ટકા યુવા પ્રતિભાઓ વિદેશ જવાના સ્વપ્નાં સેવે છે. પ્રત્યેક વર્ષે દેશના ૨૫થી ૩૦ ટકા ડોક્ટરો વિદેશ જતા રહે છે. ટેકનિકલ ક્ષેત્રની સર્વશ્રેષ્ઠ સંસ્થા આઈ. આઈ. ટી.ના ૭૦ ટકા પ્રતિભાવાન વિદ્યાર્થીઓ દરેક વર્ષે વિદેશગમન કરી જાય છે.

યુવાશક્તિની વર્તમાન દશાનું આ મોટાભાગનું ચિત્ર છે, જે વિવિધ દિશાઓમાં વેરવિખેર છે. એક વર્ગ વધુમાં વધુ ધન-સમૃદ્ધિ એકત્ર કરવામાં પડ્યો છે, બીજો વર્ગ જીવનના પડકારોથી દૂર ભાગીને આત્મહત્યાનો શિકાર બની રહ્યો છે. એક વર્ગ એવો છે જે હિંસા, રાજનીતિ અને ગુનાઓના કીચડમાં ફસાયેલો છે.

યુવાનોમાં જે અમર્યાદિત શક્તિ અને કંઈ કરી છૂટવાની તમન્ના છે, તેનાથી કોઈ પણ સમાજની કાયાપલટ કરી શકાય છે. વિશ્વની મોટી-મોટી ક્રાંતિઓ આવા જ યુવકોના બળને આધારે થઈ છે. વિશ્વના કેટલાય દેશોમાં રાજનૈતિક પરિવર્તન લાવવામાં યુવાનોએ આગળપડતી ભૂમિકા ભજવી છે. તેઓએ પોતાના દેશોમાં અધિનાયકવાદી શાસનની વિરુદ્ધ રાષ્ટ્રીય આંદોલનોનું સફળતાપૂર્વક નેતૃત્વ પણ કર્યું છે.

રશિયામાં ઝારશાહી વિરુદ્ધ આંદોલન કરવામાં યુવકોનું યોગદાન યાદગાર છે. ચીનમાં ૧૯૨૦ અને ૧૯૩૦ના દસકામાં તથા ક્યુબામાં ૧૯૫૩માં થયેલાં

કાંતિકારી આંદોલનોની કરોડરૂપ યુવાનો હતા. આ યુવકોએ જ કેટલાય દેશોમાં શાસનની ધુરા બદલી છે અને નવી વ્યવસ્થા કરી છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં ચીનમાં થયેલું આંદોલન યુવાવર્ગના સામર્થ્ય પર થયું હતું. આ જ રીતે નેપાલના લોકતાત્રિક આંદોલનમાં પણ યુવકોની ભૂમિકા મુખ્ય હતી. લોકશાહી અધિકારો અને સ્વાભિમાન માટે યુવકોનો સંઘર્ષ આજે પણ કેટલાય દેશોમાં ચાલી રહ્યો છે, જેમાં આપણો પાડોશી દેશ મિયાંમી (બર્મા) પણ સામેલ છે.

રાજનૈતિક પરિવર્તનોની માફક આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રમાં કાંતિ લાવવામાં અને સમાજ સુધારણાના કાર્યમાં યુવાનોએ આગળ પડતી ભૂમિકા ભજવી છે. તેમના યુવાહૃદયમાંથી પ્રગટેલા મહાન સંકલ્પો દ્વારા મોટાં-મોટાં સુધારણાનાં આંદોલનોની શુભ શરૂઆત થઈ છે. રાજકુમાર સિદ્ધાર્થ જ્યારે પોતાનો નવજાત બાળક અને પત્નીને છોડીને ધર્મચક્ર પ્રવર્તન માટે નીકળ્યા ત્યારે તેઓની ઉંમર ૨૪ વર્ષની હતી. આ જ રીતે દેશના ચારે ખૂણામાં કાશ્મીરથી કામરૂપ સુધી અને કેદારનાથથી કાલડી, કન્યાકુમારી સુધી સમગ્ર ભારતમાં અદ્વૈત વેદાંતનો મંત્ર ફૂંકનાર, સાંસ્કૃતિક દિગ્વિજય યાત્રાના કર્ણધાર આચાર્ય શંકર પણ ૧૮ વર્ષના યુવાન જ હતા. શિકાગોની વિશ્વધર્મ સભામાં ભારતીય સંસ્કૃતિનો સાર્વભૌમિક વેદાંત દર્શનનો સિંહનાદ કરનારા સ્વામી વિવેકાનંદ ૩૦ વર્ષના યુવક જ હતા.

મોગલોના અત્યાચારની વિરુદ્ધ શસ્ત્ર ઉઠાવનાર શિવાજી મરાઠા, ગુરુગોવિંદસિંહ અને આફ્રિકાના રંગભેદના દાવાનબમાં કૂદીને અહિંસાનું બ્રહ્માસ્ત્ર વાપરનારા ગાંધીજી પણ તે સમયે યુવાન જ હતા. ફ્રાંસને અંગ્રેજોની ગુલામીથી મુક્ત કરવા માટે પ્રગટેલા કાંતિકારી આંદોલનનું સંચાલન કરનારી જોન ઓફ આર્ક માત્ર ૧૬ વર્ષની યુવતી હતી. બુદ્ધના ધર્મચક્ર પ્રવર્તનમાં ભાગ લેનારા લાખો ભિક્ષુ-ભિક્ષુણીઓ યુવાન જ હતાં. સ્વતંત્રતા-સંગ્રામમાં પણ અસંખ્ય યુવાનોએ પોતાના સુખ-સગવડોનો ત્યાગ કરીને કઠોર તકલીફો વેઠી હતી અને મોટામાં મોટી કુરબાનીઓ આપી હતી. શહીદ ભગતસિંહ, નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોઝ, ચંદ્રશેખર આઝાદ, ગણેશ શંકર વિદ્યાર્થી, રાજગુરુ, સુખદેવ જેવા

યુવાનો આ પરંપરાના જાજવલ્યમાન સિતારાના રૂપમાં પ્રગટ થયા હતા અને તેમણે રાષ્ટ્રીય કાંતિમાં આહુતિઓ આપી હતી.

સ્વતંત્ર ભારતના યુવકો આજે એમ કહે છે કે તે સમયે સ્વતંત્રતા માટે રાષ્ટ્રીય કાંતિની આવશ્યકતા હતી, પરંતુ આજે તો ભારત સ્વતંત્ર છે. તેથી સમયની માંગને અનુરૂપ કાંતિનો અર્થ સમજવો અનિવાર્ય છે. સામાન્ય અર્થોમાં કાંતિનો એકતરફી અર્થ તોડફોડ, સત્તાફેર અને શાસન-વ્યવસ્થાનું પરિવર્તન એમ કરવામાં આવે છે. પરંતુ આજનો યુવાવર્ગ અને સમાજ જે સમસ્યાઓથી પીડાય છે તેમના સમાધાન અને ઉપચારની આવશ્યકતા છે. એના સ્વરૂપ અને ઉદ્દેશને સમજવામાં ભૂલ કરવી જોઈએ નહીં. વ્યક્તિના સુધાર દ્વારા સમાજની એક શ્રેષ્ઠ પરિકલ્પનાને સાકાર કરવા અર્થે કાંતિનું અર્થઘટન કરવું જોઈએ. તે કાંતિ બૌદ્ધિક, નૈતિક અને સામાજિક હશે. વર્તમાન સમયની સાર્થક કાંતિ કોઈ સંકીર્ણ રાજનૈતિક, ધાર્મિક, સાંપ્રદાયિક કે જાતીય સ્વાર્થથી પ્રેરાયેલી હોવી જોઈએ નહીં. જેમ નવું ભવન સર્જતાં પહેલાં ખંડેર તોડવાની જરૂર જણાય છે અને ગંભીર રોગનો ઉપચાર કરતાં પહેલાં ઓપરેશન કરવાની જરૂર જણાય છે, તેમ સર્જનનો ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરવા વિસર્જન જરૂરી થઈ પડે છે.

પરિવર્તનની આ મહાન પળોમાં યુવાનોને સ્વયંને દુષ્પ્રવૃત્તિઓનાં દુષ્પ્રકોથી બચાવીને સમગ્ર કાંતિ માટે સમર્પિત થવું જોઈએ. સમયની આ માંગ પ્રત્યે કોઈ પણ ભાવનાશીલ અને વિચારશીલ યુવકવર્ગ અવગણના કરી શકશે નહીં. આ આદર્શો માટે સ્વાર્થોનો ત્યાગ કરવો પડશે. ઇતિહાસ સાક્ષી છે કે કોઈ પણ મહાન કાર્ય ત્યાગ વિના થઈ શક્યું નથી.

રાષ્ટ્રીય નવજાગરણના મહાન સ્વામી વિવેકાનંદ જો ઈચ્છત તો પોતાની પ્રતિભાના જોરે સૈશ્વર્યભર્યું જીવન પણ જીવી શકતા હતા. ૨૭ જૂન, ૧૮૦૦ના રોજ કેલિફોર્નિયાની શેક્સપિયર કલબમાં આપેલા તેમના ભાષણમાં તેઓ કહે છે, મારી સામે બે વિકલ્પ હતા, એક તો એ છે કે હું મારા પરિવારનું ભરણપોષણ કરું અને સ્વયંને સાંસારિક જવાબદારીઓમાં જકડી રાખું. બીજો વિકલ્પ એ હતો કે હું સમગ્ર માનવજાતિના

કલ્યાણ માટેના ઉપયોગી વિચારોનો પ્રચાર-પ્રસાર કરું. છેવટે માનવકલ્યાણ અંગેનો નિર્ણય કર્યો. તેઓ કહે છે કે કોઈ પણ મહાન કાર્ય ત્યાગ વિના સંભવ નથી. લોહીથી ખરડાયેલા હૃદયને હથેળી પર રાખીને ક્રાંતિના માર્ગ પર ચાલવામાં આવે ત્યારે મહાન કાર્ય થઈ શકે છે.

આ રીતે બુદ્ધની સામે બે વિકલ્પો હતા. એક હતો રાજસી સુખ-સગવડયુક્ત ભરેલી જિંદગી, બીજો હતો મનુષ્ય જાતિના દુઃખની સમસ્યાનું આધ્યાત્મિક નિદાન કરીને ત્યાગ અને કષ્ટભરેલું જીવન. સ્વતંત્રતાના યજ્ઞમાં નવપ્રાણ સિંચનારા સુભાષચંદ્ર બોઝ જો ઈચ્છત તો આઈ.સી.એસ.ની ઠાઠમાઠયુક્ત જિંદગી સ્વીકારી શકતા હતા. પરંતુ સમયનો પોકાર સાંભળીને તેમણે ત્યાગ-બલિદાનનો માર્ગ અપનાવી લીધો.

ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે યુવાનોએ હંમેશાં સમયનો પોકાર સાંભળ્યો છે. ક્રાંતિ આધ્યાત્મિક, સામાજિક, રાજનૈતિક અને સાંસ્કૃતિક ભલે હોય, યુવાવર્ગ પોતાની સુખ-સગવડો, સામાજિક પદ-પ્રતિષ્ઠા, કૌટુંબિક મોહ-

બંધનોની બેડીઓને તોડી દેવાનું દુસ્સાહસ કર્યું હતું અને તેમાં તે વર્ગ કૂદી પડ્યો હતો. યુગની અવ્યવસ્થા, અસુરતા અને અનીતિ-અત્યાચારોને હટાવવા માટે ક્રાંતિમાં યુવાવર્ગ કૂદી પડ્યો હતો.

ઐતિહાસિક પરિવર્તનની પ્રક્રિયામાં યુગનિર્માણ મિશને સમગ્ર ક્રાંતિ માટે પુનઃ યુવકોને આવાહન કર્યું છે. આજે જ્યારે એક તરફ અસુરતા પોતાનું સંપૂર્ણ જોર લગાડીને સર્વતોમુખી વિનાશનાં દશ્યો રજૂ કરવા તત્પર બની છે, ત્યારે બીજી તરફ સર્જનની અસીમ સંભાવનાઓ પણ પોતાના દૈવી પ્રયાસોમાં સક્રિય છે. આવા સમયમાં યુવાવર્ગ પાસે એ આશા રાખવામાં આવી રહી છે કે તે પોતાની મૂર્છા, જડતા, સંકુચિત સ્વાર્થપરાયણતા અને અહંકારને છોડી દે અને યુગ પરિવર્તન માટેના અભૂતપૂર્વ સાંસ્કૃતિક દિગ્વિજય અભિયાનમાં જોડાઈ જાય તેમજ સમાજ, રાષ્ટ્ર અને વિશ્વના ઉજ્જવળ ભવિષ્યને સાકાર કરવામાં ઐતિહાસિક ભૂમિકા ભજવે.

ઉપાસનાનો આધાર-અતૂટ શ્રદ્ધા

ઉપાસનાની સાથે સાથે જોડાયેલી હોવી જોઈએ-અતૂટ શ્રદ્ધા. શ્રદ્ધા પોતાની એક આગવી શક્તિ છે. કેટલાયે પ્રકારની શક્તિઓ છે જેવી કે વીજળી શક્તિ, બાષ્પ-વરાળની શક્તિ, અગ્નિ શક્તિ, બરાબર એવી જ રીતે શ્રદ્ધાની પણ એક વિશિષ્ટ શક્તિ છે. શ્રદ્ધાના આધાર પર પથ્થરમાંથી દેવતા, ઝાડીમાંથી ભૂત અને દોરડું સાપ બની જાય છે, ન જાણે શું નું શું બની જાય છે ? જો અમારી અને તમારી કોઈ મંત્ર ઉપર, જપ-ઉપાસના પ્રત્યે અતૂટ વિશ્વાસ છે, પ્રગાઢ નિષ્ઠા અને શ્રદ્ધા છે તો મારો અત્યાર સુધીનો અનુભવ એ છે કે આપને ચમત્કાર થવો જોઈએ અને તેનો લાભ આપની સામે આવવો જ જોઈએ. જે લોકોએ શ્રદ્ધા રાખ્યા સિવાય ઉપાસના કરી છે, શ્રદ્ધાથી રહિત માત્ર કર્મકાંડ જ સંપન્ન કરવાને મહત્ત્વ આપ્યું છે, માત્ર જીભ દ્વારા જ જપ કર્યા છે અને આંગળીઓના ટેરવાથી માત્ર માળા જ ફેરવ્યા કરી છે, પરંતુ મનમાં પ્રયંડ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરી શક્યા નથી, વિશ્વાસ પેદા કરી શક્યા નથી તેવા લોકો ખાલી હાથે જ રહી જશે. ઘણા બધા જપ કરવાની સાથે સાથે જો અતૂટ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસપૂર્વક ઉપાસના કરવામાં આવે, તો તે એક માત્ર જ બાબત એવી છે કે જેના આધારે આપણે એવી આશા રાખી શકીએ કે અમારી ઉપાસનાનો સારો લાભ આપણને પ્રાપ્ત થાય અને અમારી તે ઉપાસના દ્વારા પૂરેપૂરી રીતે લાભ થવો જોઈએ.

જ્ઞાનદાનનો મહિમા

તે ઊંઘમાંથી ઝબકીને ઊભો થઈ ગયો. સ્વપ્નની વાત વિચારતાં તે ધ્રુજી રહ્યો હતો. તેણે સ્વપ્નમાં જોયું કે ભગવાન શિવ અને માતા ગૌરી આકાશમાર્ગેથી પસાર થઈ રહ્યાં છે. અચાનક ગૌરી માતાએ તેનું વિશાળ ભવન જોઈને ભગવાન આશુતોષને પૂછ્યું - ભગવાન આટલું મોટું ભવન નિર્જન કેમ દેખાય છે ? જવાબમાં મહાદેવે તેની જ્ઞાની અને મહાન અભિમાની હોવાની સંપૂર્ણ કથા કહી સંભળાવી. ગુસ્સે થઈને જગદ્ગજનની બોલી - દેવ, આ બ્રાહ્મણને જ્ઞાનનું આટલું અભિમાન, હું તેને બ્રહ્મરાક્ષસ થવાનો શ્રાપ આપું છું. એ જ્યાં સુધી બીજા લોકો વચ્ચે જ્ઞાનનું વિતરણ કરશે નહીં, ત્યાં સુધી એની મુક્તિ થશે નહીં.

સ્વપ્ન ઘણું અદ્ભુત હતું. સ્વપ્નમાં માતા પાર્વતીનો શ્રાપ સંભળતાં જ તે ભયભીત યઈ ગયો હતો. રહીરહીને તેને પોતાનો સમગ્ર ભૂતકાળ યાદ આવી રહ્યો હતો. ગોપુર નામના એ ગામમાં તે જ્ઞાનસાગરના નામથી પ્રાચ્યાત હતો. તે ઉચ્ચકક્ષાનો જ્ઞાની હોવા છતાં પણ કદી તેણે બીજા લોકોને પોતાના જ્ઞાનનો લાભ આપ્યો નહીં.

હા, તેણે ધન કમાઈને પોતાના માટે સર્વ પ્રકારની સગવડોવાળું વિશાળ ભવનનું નિર્માણ અવશ્ય કર્યું. આ ભવનના ઉમરા પર ન જાણે કેટલાય જ્ઞાનપિપાસુઓ તેને કાકલુદી-વિનંતી કરવા આવ્યા. પરંતુ તેણે નિજરતાપૂર્વક બધાને ઠુકરાવી દીધા. પોતાના વિશાળ ભવનમાં રહીને તેણે અનેક ગ્રંથોનો અભ્યાસ કર્યો અને અસંખ્ય પાંડુલિપિઓ તૈયાર કરી. તેને વેચીને તે ખૂબ ધન કમાયો અને પોતાની સગવડોમાં બેસુમાર વધારો કર્યો. તેની રહેણીકરણી પર લોકોને આશ્ચર્ય તો થયું, પરંતુ તેઓ ઉદાસીન થઈ ગયા.

પરંતુ આજના સ્વપ્નએ તો તેને હતાશ બનાવી દીધો. ગમેતેમ રાત તો વીતી. સવારે ઉઠતાં તેને

સંભળાયું કે બે મુસાફરો પરસ્પર વાતો કરતા જઈ રહ્યા છે. પહેલાએ પૂછ્યું શું ખરેખર અહીં રાક્ષસ રહે છે ? બીજાએ જવાબ આપ્યો - હા ભાઈ, જલદી આગળ નીકળી જઈએ. અહીં બ્રહ્મરાક્ષસ રહે છે. અત્યારે દિવસ છે તો આવજા કરી શકાય છે. રાત્રિના સમયે આ રસ્તા પરથી કોઈ પસાર પણ થતું નથી. તે બારીના પ્રકાશમાં કોઈ છાયા આવતી-જતી રહે છે. આ વાતોને સાંભળીને તે પરેશાન થઈ ગયો. તેને સમજવા લાગ્યું કે સ્વપ્નની વાત ખરેખર સાચી છે. આજુબાજુના લોકો તેને માનવ નહીં, રાક્ષસ માનવા લાગ્યા છે.

તેને મનમાં થયું કે તે બહાર નીકળીને લોકોને મળે અને સમજાવે કે તે રાક્ષસ નથી, અન્યની જેમ એક માનવી છે. પોતાનો વિચાર મક્કમ કરીને તેણે પોતાના ભવનનો દરવાજો ખોલ્યો. ઘણા દિવસોથી બંધ રહેલો દરવાજો ઘણી મુશ્કેલીથી ખુલ્યો, પરંતુ જેવો તેણે દરવાજા બહાર પગ મૂક્યાં કે લોકો ભાગદોડ કરવા લાગ્યા. બ્રહ્મરાક્ષસ નીકળ્યો - બ્રહ્મરાક્ષસ નીકળ્યો - એમ બૂમો પાડતા લોકો આમતેમ દોડવા અને નાસવા લાગ્યા. તેના બધા જ પ્રયત્નો બેકાર ગયા. હવે તે જ્ઞાન આપવા ઇચ્છતો હતો, પરંતુ તેને લેવા કોઈ તૈયાર ન હતું. ભલા, બ્રહ્મરાક્ષસની પાસે કોણ પોતાના બાળકને ભણવા મોકલે. તેનું મન હાહાકાર કરવા લાગ્યું. તે મુક્તિ ઇચ્છતો હતો. તેને સમજાતું ન હતું કે હવે તે શું કરે ?

ધીમેધીમે સમય પસાર થતો ગયો. ગોપુર ગામે મોટા નગરનું રૂપ લઈ લીધું હતું. સુભાગા નામની સ્ત્રી ગુણનિધિ નામના પુત્રની માતા હતી. તે પોતાના બાળકને લઈને ગુરુકુલ ગઈ. પરંતુ તે બાળકના પિતાનું નામ ન બતાવી શકવાને કારણે અપમાનિત અને દુઃખી થઈને તે રસ્તા પરથી પસાર થઈ રહી હતી. તે નિર્જન ભવનને જોઈને બાળક ગુણનિધિએ પોતાની માતાને

પૂછ્યું કે અહીં રાક્ષસ રહે છે એમ બધા લોકો કેમ કહે છે? સુભાગાએ કહ્યું, બેટા, તે રાક્ષસ ન હતો. જ્ઞાનના અભિમાને તેને રાક્ષસ બનાવ્યો છે. આમ તો તેના જેવો વિદ્વાન વ્યક્તિ આ રાજ્યમાં કોઈ નથી. આમ વાત કરતાં રસ્તામાં જ માતાએ જ્ઞાનસાગરની કથા સંભળાવી દીધી.

બીજા દિવસે બાળક ગુણનિધિએ આવીને તે કાટ લાગેલા વિશાળ દરવાજા પાસે આવીને બૂમ પાડી - દરવાજા ખોલો, હું અંદર આવવા ઇચ્છું છું. જ્ઞાનસાગરે બારીમાંથી જોયું તે કોઈ બાળક દરવાજા પાસે ઊભો રહીને બૂમ પાડી રહ્યો છે. તેણે પૂછ્યું, તું અંદર કેમ આવવા ઇચ્છે છે? બાળકે બે હાથ જોડી પ્રણામ કરીને કહ્યું, હું તમારી પાસે જ્ઞાન મેળવવા ઇચ્છું છું, તો દરવાજા ખોલો. જ્ઞાનસાગરે આશ્ચર્યથી પૂછ્યું, શું તે લોકો પાસેથી મારા વિશે સાંભળ્યું નથી? મને જોઈને તને શું બીક લાગતી નથી? ગુરુનો ભય કેવો? હું મારી માતાની ઇચ્છા પૂરી કરવા ઇચ્છું છું. દરવાજા ખોલો અને મને જ્ઞાન આપો.

અનેક વર્ષો પછી તે લોખંડનો દરવાજા અવાજ કરતો ખુલ્યો. ગુણનિધિ અંદર ગયો. લોખંડનો દરવાજા ફરીથી બંધ થઈ ગયો.

જ્ઞાનસાગર વર્ષો સુધી ગુણનિધિને અભ્યાસ દ્વારા તેના જ્ઞાનની તરસને તૃપ્ત કરવા લાગ્યા. પરંતુ દરવાજા તો પહેલાંની માફક બંધ જ રહેતો. તેઓ શિષ્ય સાથે જ્ઞાનચર્યા કરીને આનંદ કરતા. ગુણનિધિ હંમેશાં તેમની સાથે રહેતો. ગુણનિધિ પોતાના ગુરુ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાન અને નિર્ભયી હતો. તે મન દઈને જ્ઞાનાર્જન કરતો.

એક સાંજે ગુરુએ પોતાના શિષ્યને પોતાની પાસે બોલાવીને કહ્યું - પુત્ર ગુણનિધિ આજે તારું શિક્ષણ પૂરું થઈ ગયું. કાલે સવારે તારી માતા તને લેવા આવશે. મેં મારા જ્ઞાનનું એક-એક ટીપું તારી અંદર રેડી દીધું છે. એનો ઉપયોગ સમાજના હિતમાં કરજે અને કદી જ્ઞાનનું અભિમાન કરીશ નહીં. શિષ્યએ ગુરુનો ચરણસ્પર્શ કરીને એવું જ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી.

સુભાગાએ બીજા દિવસે પોતાના પુત્રને દરવાજાની બહાર ઊભા રહીને બૂમ પાડીને બોલાવ્યો. દરવાજા ખુલતાં માતાએ જોયું કે એક યુવક માથા પર જ્ઞાનના ગૌરવ સાથે તેના (માતાનાં) ચરણોમાં નમી રહ્યો છે. સુભાગાએ તેને છાતીએ લગાડીને માથાને ચુંબન કરતાં કહ્યું - પુત્ર ઘેર ચાલો. ગુણનિધિએ માતાનો હાથ પકડીને કહ્યું, મા, હું પહેલાં મારા ગુરુની મંજૂરી લઈ લઉં. આવો, ગુરુદેવને મળવા તે વૃક્ષ પાસે જઈએ. પરત જઈને માતા-પુત્રએ જોયું કે ગુરુ વૃક્ષની નીચે સમાધિસ્થ બેઠા છે. તેમના પ્રાણ ઈશ્વરમાં વિલીન થઈ ગયા છે.

સુભાગાએ પોતાના રડતા પુત્રની સાથે ગુરુના અંતિમ સંસ્કાર ત્યાં જ ભવનના આંગણમાં કર્યા. થોડો સમય બંને મૌન ઊભા રહ્યા. પછી મૌન ખોલીને સુભાગા પોતાના પુત્રને કહેવા લાગી - પુત્ર ગુણનિધિ! જ્ઞાની હોવાનું અભિમાન કરનારો, પોતાના જ્ઞાનનો વેપાર કરનારો, બ્રહ્મરાક્ષસ બની જાય છે અને લોકહિતમાં પોતાના જ્ઞાનનું વિતરણ કરનારો તારા ગુરુની માફક ઈશ્વર સમાન થઈને ઈશ્વરમાં સમાઈ જાય છે. મૌન મુદ્રામાં ગુણનિધિ જ્ઞાનના મહિમાને આત્મસાત્ કરી રહ્યો હતો.

આત્મકલ્યાણ, સંસારની સેવાનો પરમાર્થ અને અનુકરણીય ઉદાહરણો પૂરાં પાડવાનો ઉજ્જવળ યશ - એ ત્રણે બહુમૂલ્ય વસ્તુઓ, ઈદ્રિયભોગો વગેરે તૃષ્ણાનાં સાધનો કરતાં ક્યાંય વધુ મૂલ્યવાન છે. તો પછી મૂલ્યવાન વસ્તુઓની ઉપેક્ષા કરી હલકી ચીજમાં શું કામ લપસવું જોઈએ? માણસને જે અસાધારણ બુદ્ધિબળ મળ્યું છે તેની સફળતા એમાં જ છે, કે જીવનનિર્વાહ જેવા મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઉપર દીર્ઘદષ્ટિપૂર્વક નિર્ણય કરવામાં આવે અને સ્થૂળ કરતાં સૂક્ષ્મને, ભૌતિકતાને બદલે આધ્યાત્મિકતાને વધુ મહત્વ આપવામાં આવે.

ખર્ચાળ લગ્નનો વિરોધ કરો

વિવાહોન્માદ વિરોધ આંદોલન

આપણે ભારતીયોએ લગ્ન-વિવાહ દરમ્યાન થતા ખોટા ખર્ચને જેમ અને તેમ જલદી બંધ કરવા તે આજના યુગની એક તાતી જરૂરિયાત છે. આપણી સરેરાશ માથાદીઠ આવક પણ આપણે મનુષ્યની જેમ સારી રીતે જીવી શકીએ તેવી હોતી નથી અને કદાચ થોડીક સારી આવક હોય તો પણ તેનો ઉપયોગ પોતાની અને પોતાના કુટુંબની પ્રગતિ માટે કરવો યોગ્ય છે. આજે દેશમાં લગ્ન-વિવાહ પાછળ કરોડો રૂપિયા પાણીની જેમ ખર્ચી નાખવાનો એક સામાન્ય રિવાજ બની ગયો છે. લગ્નો દરમ્યાન થતા ખર્ચમાં પોતાનું કે સમાજનું કોઈને ધ્યાન રહેતું નથી. દેશની હાલત તો બધાં જાણે જ છે. હકીકતમાં આજે દેશની અને સમાજની સૌથી ગંભીર સમસ્યા વિવાહ-ઉન્માદની છે. લગ્ન-વિવાહ પ્રસંગે કરોડો રૂપિયા ખર્ચી નાખવાનું ગાંડપણ લોકો પર છવાયેલું છે. રાષ્ટ્રની આર્થિક અને સામાજિક પરિસ્થિતિને લક્ષ્યમાં રાખીને આ વિનાશક, સત્યાનાશ નોતરનારી સમસ્યાનું નિરાકરણ થવું જ જોઈએ. આપણા દેશ, સમાજ અને ધર્મ પર આ સમસ્યા એક કલંક છે. વિવાહ-ઉન્માદની સમસ્યામાંથી સમાજને ઉગારવો એ જ રાષ્ટ્રનો પોકાર છે.

વિવાહોન્માદના નિરાકરણ માટે આદર્શ લગ્નો દ્વારા સામાજિક ક્રાંતિ લાવવા માટેનું શૌર્ય અને સાહસ યુવકો પાસે વિપુલ પ્રમાણમાં મળી શકે છે. તેથી યુવાનોને જ આંદોલનનું લક્ષ્ય બનાવતા રહેવું જોઈએ. યુવાનોની અવગણના કરીને ફક્ત વડીલોને સંમત કરવાથી કાંઈ કામ થશે નહીં. આપણે નવી પેઢીના નવલોહિયા યુવાનો પાસેથી જ વધારે આશા રાખવી જોઈએ.

આ આંદોલનનો ફેલાવો સ્કૂલ કોલેજ સુધી થાય તે માટે વિશેષપણે પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. આ દિશામાં શિક્ષકગણ ધારે તો ઘણુંબધું કરી શકે તેમ છે. તેના માટે

એક દસ પુસ્તકોનો સેટ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. આ પુસ્તકો ગાયત્રી તપોભૂમિ, મથુરા અથવા તો નજીકમાં આવેલ શક્તિપીઠ કે જ્ઞાનપીઠ પરથી મંગાવી શકાય છે. આ પુસ્તકોનું વાંચન વિદ્યાર્થીઓને કરાવવું જોઈએ. તે માટે દસ વિદ્યાર્થીઓને એક એક પુસ્તક વાંચવા આપીને એક દિવસમાં પાછું મંગાવી લેવું. બીજા દિવસે એકનું પુસ્તક બીજાને અને બીજાનું પુસ્તક ત્રીજાને આપીને ફેરબદલી કરવી. આ રીતે આ સેટ દ્વારા દસ દિવસમાં દસ વિદ્યાર્થીઓ લાભ મેળવી શકે છે. ત્રણ દિવસમાં ત્રીસ વિદ્યાર્થીઓ લાભ મેળવી શકે છે. આમ એક સેટને જ કેટલાક મહિના સુધી ફેરવવાથી એક વર્ષમાં બહુ મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ આને વાંચી શકે છે. એક પ્રોફેસર પોતાની પુણ્ય કમાણીમાંથી કંઈક બચત કરીને પાંચ-દસ સેટ ખરીદી લે અથવા દરેક અધ્યાપક એક એક સેટ પોતાની પાસે રાખે અને તેને હળીમળીને વંચાવે તો પ્રચારકાર્ય વધારે વેગથી થઈ શકે છે. તદ્દુપરાંત કોઈ ઉદાર વ્યક્તિ પોતાના તરફથી આ સાહિત્ય વિદ્યાર્થીઓને વાંચવા માટે મંગાવી આપે તો તેને અધ્યાપકો કે સમાજસેવકો દ્વારા સહપાઠીઓને હૃદયંગમ કરાવવામાં બહુ મોટી મદદ મળી શકે છે.

નવયુવકો આગળ આવે

જે વિદ્યાર્થીઓ આ વિચારોને વાંચી લે અને તેની સાથે સંમત થાય તેમની વિચારગોષ્ઠીઓ બોલાવીને નારી જાતિ પ્રત્યે પોતાની શ્રદ્ધા અને ઉદારતા પ્રદર્શિત કરવા અને સમાજને એક પ્રાણઘાતક દળ દળમાંથી કાઢવા માટે થોડું સાહસ દેખાડવા માટે કટિબદ્ધ થવા પ્રેરણા આપવી જોઈએ. આ ગોષ્ઠીઓમાં ભાવનાશાળી યુવાનોને સાહિત્ય, ભાષણ, સલાહ અને વિચાર-વિનિમયના માધ્યમ દ્વારા પ્રભાવિત કરી શકાય તો તેમાંથી મોટાભાગના યુવાનો દહેજ વિના સાદાઈથી લગ્ન કરવા સંમત થઈ જશે.

સંમતિ દર્શાવનારના હસ્તાક્ષર પ્રતિજ્ઞાપત્ર પર લેવા જોઈએ. આ પ્રકારનાં પ્રતિજ્ઞાપત્રો સમાજસેવકો પોતાને ત્યાં પણ છપાવી શકે છે. છાપેલાં પ્રતિજ્ઞાપત્રો ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યાં લખીને પણ કામ ચલાવી શકાય છે. આ પ્રતિજ્ઞા આંદોલન તીવ્ર ગતિએ ચલાવવું જોઈએ. જે વિદ્યાર્થીઓ આ કાર્ય માટે જાતે પ્રોત્સાહિત છે, જેમણે જાતે હસ્તાક્ષર કર્યા છે તેમણે હવે પછીનું પગલું પોતાના સહપાઠીઓને પ્રભાવિત કરી તેમને પણ આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા લેવા પ્રરિત કરવા જોઈએ. આ રીતે એકની પાસેથી બીજાને અને બીજાની પાસેથી ત્રીજાને પ્રેરણા આપીને સમગ્ર શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં આ આંદોલનને ફેલાવી શકાય છે. જો અધ્યાપકગણને થોડો ઘણો રસ દર્શાવવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી શકાય તો આના માટે લાખો વિદ્યાર્થીઓ તૈયાર થઈ શકે છે. જો આ રીતે સુધારવાદની ચિનગારીને વ્યાપક બનાવવામાં આવે તો તે નાનકડી ચિનગારી વર્તમાન કુરિવાજોના કચરાને સળગાવીને રાખ કરી દેનાર દાવાનળમાં ફેરવાઈ શકે છે.

પ્રતિજ્ઞા કરનાર છોકરાંઓમાં સચ્ચાઈ, સાહસ અને દૃઢતા હોવી જોઈએ. કદાચ ચૂપચાપ હસ્તાક્ષર કર્યા પછી ઘરવાળાંઓની સામે જ્યારે પર્દાફાશ થાય ત્યારે શરમ કે સંકોચવશ ફરી જાય અથવા તો થોડીક ધાકધમકી મળતાં જ વચનભંગ કરે. આવી નબળાઈ તેમાં ચાલે નહીં. પ્રતિજ્ઞા કરતી વખતે તેમણે આદર્શની રક્ષા માટે ગમે તેવું મહાન કષ્ટ, અપમાન કે દંડ સહેનાર પ્રહ્લાદની જેમ દૃઢ બનવું જોઈએ. કદાચ જીવનભર કુંવારા રહેવું પડે તો પણ પ્રતિજ્ઞાભંગ કરીશું નહીં. જેનામાં આવી દૃઢતા હશે તે જીવનના અંત સુધી પોતાની પ્રતિજ્ઞાને વળગી રહેશે. તેથી પ્રતિજ્ઞા લેનારાઓમાં દૃઢતા હોવી જરૂરી છે. આ આંદોલનમાં ભણતા કે ભણી રહ્યા હોય તેવા બધા જ અવિવાહિત યુવાનો ભાગ લઈ શકે છે. સામાજિક ક્રાંતિ માટે જરૂરી સાહસ જગાવવા માટે અને ત્યાગ કરવા માટે જો નવી પેઢીને વ્યવસ્થિત રીતે આહ્વાન કરી શકાય તો તેનું પરિણામ

આશાજનક મળશે. વિશ્વના યુવાનો આજે જ્યારે આગ સાથે ખેલવાના અને મોત સામે ઝઝૂમવાની બહાદુરી બતાવી રહ્યા છે તો શું ભારતીય યુવાનો આ જડ કુરિવાજોને તોડવાનું સાહસ પણ નહીં કરી શકે? તેમના તરફથી ઉત્સાહવર્ધક ઉત્તર મળશે તેવો વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ.

છોકરીઓ પણ આગળ આવે

આપણા દેશની કન્યાઓની સ્થિતિ ખૂબ દબાવેલી અને સંકુચિત છે. તેથી બધાં પાસેથી આશા નથી રાખતાં પરંતુ જે જે ભણેલી-ગણેલી અને સાહસિક છે તેમણે કુંવારા રહેવાનો ખતરો ઉઠાવીને પણ પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ કે દહેજ વગર તેમનો સ્વીકાર કરનાર યુવાન નહીં મળે તો તેઓ આજીવન કુંવારી રહેશે પરંતુ ધન-લોભી, વરવિકેતાના ઘરમાં લગ્ન કરશે નહીં.

પ્રતિરોધાત્મક તૈયારી

એક તરફ જ્યાં વિચાર-વિસ્તાર અને રચનાત્મક કાર્યો માટે પ્રયત્ન કરવા જોઈએ ત્યાં બીજી તરફ નિષેધાત્મક આંદોલનની પણ તૈયારી કરવી જોઈએ. અયોગ્ય અને બિનજરૂરી કાર્યોને અટકાવવા માટે તેનો વિરોધ કરવો જરૂરી છે. જોકે વિરોધ કરવા જતાં કડવાશ વધવાની અને બખેડો ઊભો થવાની શક્યતા રહેલી છે. પરંતુ છેવટે તે પણ વેઠવી પડશે. ક્રાંતિ કરવી સરળ નથી. તેમાં પણ જડતા અને મૂઢતા નિહિત છે. આ જડતા અને મૂઢતા અમુક સમયે એટલી કઠોર હોય છે કે તેના પર વિવેક, તર્ક, વિનય વગેરેની કોઈ અસર થતી નથી અને ચીકણા ઘડાની જેમ બધું સાંભળ્યા સમજ્યા છતાં પણ પોતાની હઠ છોડવા તૈયાર થતાં નથી. કેટલાક લોકો એટલા અભિમાની હોય છે કે કહેવા, સંભળાવવા કે સમજાવવા છતાં પોતાનો લોભ અને હઠ છોડવા માટે ટસ ના મસ થતા નથી. આવા લોકોનો કઠોર મન:પ્રદેશ ફક્ત વિરોધ-પ્રતિરોધની ભાષા જ સમજી શકે છે. તેમને જ્યારે સમજાય છે કે તેમના વિરુદ્ધ ઘૂણા અને તિરસ્કારયુક્ત વાતાવરણ બની રહ્યું છે, બદનામી થઈ રહી છે તો તેઓ નરમ બની જાય

છે. દુરાગ્રહીઓ હકીકતમાં કાયર હોય છે. વિવેકશીલ લોકો તો સમજવા જેવી વાત ન્યાય, બુદ્ધિ દ્વારા સ્વીકારી લે છે પરંતુ અભિમાની અને અવિવેકી મનુષ્યોને તો કેવળ ભય જ ઝુકાવી શકે છે. તેથી અનિચ્છનીયતાઓને મજબૂતાઈથી પકડી રાખનારાઓ દુરાગ્રહ પર ફરીથી વિચાર કરવા માટે વિવશ બને તેવી પરિસ્થિતિનું પણ આપણે નિર્માણ કરવું જોઈએ.

દરેક જગ્યાએ યુગસેનાનું સંગઠન હોવું જોઈએ. કેટલાક લોકોએ સ્વયંસેવક બની જરૂર પડતાં સમયદાન આપીને તથા વિરોધ પ્રગટ કરવાના ફળસ્વરૂપ ઉત્પન્ન થતાં માન-અપમાન અથવા તો નુકસાન કે હાનિને ભોગવવા માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ.

સત્યાગ્રહીનું રણકૌશલ

આ મોરચે યુદ્ધનીતિના તમામ નિયમો અપનાવી દ્વેષ-દુર્ભાવ ન વધે અને આપણો હેતુ પણ અમુક હદ સુધી પૂરો થાય તે રીતનો સંઘર્ષ ઊભો કરવો જોઈએ. આ કાર્ય દરમ્યાન ઉત્પન્ન થતી થોડીઘણી કડવાશને તો હસમુખા લોકો સહેલાઈથી સુધારી શકે છે. જરૂર પડ્યે કેટલાક સ્વયંસેવકો ગળામાં પોસ્ટર લટકાવીને શાંત પ્રદર્શનના રૂપે તે આયોજનોના પ્રવેશદ્વાર પર ઊભા રહી તેમાં સામેલ થનારા મહેમાનોને પોતાનું મંતવ્ય સમજાવી શકે તો આ મૌન વિરોધ પણ ખૂબ અસરકારક સાબિત થઈ શકે છે. કદાચ તત્કાળ પૂરતું તો તે આયોજન (પ્રસંગ) પાર પડી જાય પરંતુ તેમાં સામેલ થનારા લોકો એવું શિક્ષણ મેળવશે કે પૈસા ખર્ચ કરવા અને પરેશાની વેઠવા છતાં પણ જો આવી નિંદા થતી હોય તો આવાં કામ શા માટે કરવાં ? બીજાઓ દ્વારા પ્રશંસા અને વાહવાહ મેળવવા માટે તો ખોટાં ખર્ચ કરાતાં હોય છે. પરંતુ તે જ ન મળે અને ઊલટું બદનામી મળે તો લોકો તેને છોડી દેવાનું જ પસંદ કરશે. તેથી કુરિવાજો અપનાવવાવાળાઓમાં વિરોધ અને નિંદા થવાનો ભય ઊભો કરવો જોઈએ. તેના એક ઉપાયરૂપે કુરિવાજોના આયોજનના પ્રવેશદ્વાર પર ગળામાં પોસ્ટર લટકાવી એક સમૂહના રૂપમાં મૌન ઊભાં રહેવાથી

પણ ઘણો લાભ થઈ શકે છે. પોતાના ઉદ્દેશને સમજાવનારાં ચોપાનિયાં આસપાસના લોકોને વહેંચવામાં આવે તો તેનો પ્રભાવ તો કંઈક ઓર જ પડે છે.

આ રીતે રાષ્ટ્ર અને સમાજમાં વિનાશક પરંપરાના રૂપમાં જડ જમાવી ચૂકેલ વિવાહ-ઉન્માદનો નાશ કરી શકાય તેમ છે. પરંતુ તેના માટેની સૌથી પહેલી શરત એ છે કે શરૂઆત હંમેશાં આપણાથી જ કરવી જોઈએ તેથી ચાલો, આ કુપ્રથાને દૂર કરવા માટે વિરોધ પ્રગટ કરીએ અને આંદોલનો શરૂ કરીએ વિશ્વાસ રાખો કે યુગ નિર્માણ પરિવાર તો આ પરંપરાનો-પ્રથાનો વિરોધ શરૂ કરી જ દેશે.

આચાર્યજીનું કથન છે કે સાધના અને તપશ્ચર્યા બંને જુદી વસ્તુઓ છે. બંનેની શક્તિ અને મર્યાદાઓ પણ અલગ-અલગ છે. સાધના સામૂહિક પરિસ્થિતિઓમાં થઈ શકે છે. એથી માણસના સૂક્ષ્મ શરીરમાં સમાયેલ અન્નમયકોષ અને મનોમયકોષની શુદ્ધિ, પુષ્ટિ અને અભિવૃદ્ધિ થઈ શકે છે અને સાધકના ગુણ, કર્મ અને સ્વભાવમાં સાત્ત્વિક પરિવર્તન થઈ શકે છે. આ પરિવર્તનથી ઉત્પન્ન થયેલી આંતરિક નિર્મળતાને કારણે ઈશ્વરીય પ્રકાશનાં દિવ્ય કિરણો સાધકના અંતઃકરણમાં આવે છે અને તેને પ્રકાશિત કરે છે. તે આત્મકલ્યાણના માર્ગે આગળ વધે છે અને શાંતિ પણ મેળવે છે.

આત્મોન્નતિથી વિમુખ થઈ મૃગતૃષ્ણા પાછળ ભટકવાની મૂર્ખતા કરો નહીં.

જેની અંદર-બહાર એક જ વાત છે તે નિષ્કપટ વ્યક્તિ ધન્ય છે.

કાયું કોરું ખાઓ - તંદુરસ્ત બનો

સ્વાસ્થ્ય-સંવર્ધન આંદોલન :

ભારતની સંશોધન સંસ્થાઓ દેશની આર્થિક પરિસ્થિતિઓમાં વધારે ઉપયોગી ખાદ્યપદાર્થોની સિફારીશ કરવાની સાથે સાથે એ પણ વિચારી રહી છે કે ઉપયોગી સ્તરનો ખોરાક લેવા છતાં પણ અસંખ્ય લોકો શા માટે તેનો લાભ મેળવી શકતા નથી ? આ સમસ્યા આર્થિક દૃષ્ટિએ સાધનસંપન્ન અને બૌદ્ધિક દૃષ્ટિએ સુશિક્ષિત હોવા છતાં પણ શારીરિક દૃષ્ટિએ રોગી અને નબળા રહેતા લોકોની પણ છે. આનાથી એટલું સ્પષ્ટ થાય છે કે ખોરાક સમતોલ હોવાની સાથે સાથે તેને રાંધવા તથા ખાવાની પદ્ધતિ પણ વિશેષ મહત્ત્વ ધરાવે છે. આ બાબતમાં અસાવધાની રાખવામાં આવે તો ઉચ્ચ સ્તરનો આહાર હોવા છતાં પણ તેના સુકળથી, સારાં પરિણામથી વંચિત રહેવું પડે છે.

બહુ જલદ આગ પર લાંબા સમય સુધી ખોરાકને રાંધવાથી તે પોતાનું સત્ત્વ ગુમાવી દે છે અને તળવાથી તેમજ તેલમાં શેકવાથી તેની રહી-સહી ઉપયોગિતા પણ નાશ પામે છે. અતિશય મસાલાનો ઉપયોગ કરવાથી ખોરાક તેનાં મૂલ્યોને ગુમાવીને એક માદક દ્રવ્ય બની જાય છે અને ઉત્તેજનાની સાથે સાથે તે વિષયુક્ત બની જાય છે.

ખોરાકના રાંધવા ઉપરાંત તેને ખાવા સંબંધી થતી ભૂલો વધારે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે. ઓછું ચાવીને ખોરાકને જલદી જલદી ગળા નીચે ઉતારવાથી મોઢામાંથી ભળતા પાચક રસોથી વંચિત રહી જાય છે. સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓ સામાન્ય રીતે વધુ પ્રમાણમાં ખવાય છે અને એકવાર ભોજન કર્યા પછી તેને પચવામાં ઘણો લાંબો સમય લાગે છે. પરંતુ ઘણી વાર ભૂખ ન હોવા છતાં પણ ભોજન કરવામાં આવે છે અને તેને કારણે અપચો થાય છે. પચ્યા વગરનો ખોરાક પેટમાં પડ્યો પડ્યો સડે છે. સડાને કારણે ઉત્પન્ન થયેલા ઝેરી વાયુઓ શરીરના જુદા

જુદા અવયવોમાં પહોંચીને જાતજાતની બીમારીઓને જન્મ આપે છે. આ બધી ભૂલોને કારણે પૌષ્ટિક આહાર તેની પૌષ્ટિકતા ગુમાવીને અખાદ્ય ખોરાક કરતાં પણ હલકી કક્ષાનો બની જાય છે.

ગરીબ લોકોને કીમતી ખાદ્યસામગ્રી ખરીદવા માટે દબાણ કરવું કે તેમની પરિસ્થિતિની મશ્કરી કરવી જરૂરી નથી. તેના કરતાં તો લીલાં શાકભાજી કાચાં અથવા તો અધકચરાં રાંધીને ખાવાની આદત કેળવો તો તેમાં નિહિત ક્ષાર અને ખનિજોને પોષણમાં સામેલ કરી શકાય. સૂકાં અનાજને અંકુરિત કરીને તથા ધીમા તાપે ઉકાળીને ખાવાથી તે મેવા જેવાં ગુણકારી બને છે.

પ્રાકૃતિક ખાદ્યપદાર્થોમાં અંકુરિત ખોરાક સૌથી વધારે મહત્ત્વ ધરાવે છે. અંકુરિત થવાથી તેમાં રહેલ પ્રોટીન, વિટામિન, એન્જાઈમ અને મિનરલ (ખનિજ ક્ષાર)ની વૃદ્ધિ સારી થાય છે. અંકુરણ વખતે અનાજની જીવનશક્તિ વિકાસોન્મુખ અને વધારે સક્રિય બને છે તે વખતે બીજમાં શરીરની ચયાપચય ક્રિયાને વધારે વેગવંતી બનાવનાર અને લોહીના ભ્રમણમાં તથા પાચનતંત્રમાં વિશેષ શક્તિ પ્રદાન કરનાર એન્જાઈમનું પ્રમાણ વધી જાય છે.

અત્યંત તેજ તાપે ઉકાળવાને કારણે બીજની અંકુરણક્ષમતા લગભગ નાશ પામે છે અને સંજીવની શક્તિનું પ્રમાણ પણ ઘટી જાય છે. અંકુરિત ખોરાક ઓછા પ્રમાણમાં લઈએ તો પણ પૂરતું પોષણ મળી રહે છે. કોઈપણ જાતના અનાજને કે બીજને અંકુરિત કરી શકાય છે. તેમાં પરિવર્તન કરતાં રહેવું જોઈએ. અંકુરણ કરવા માટે સામાન્ય રીતે ઘઉં ચણા, મગ, મગફળી, મટર, સોયાબીન વગેરે વપરાય છે.

અંકુરણ કરેલાં અનાજ અને બીજોમાં પ્રોટીનનું પ્રમાણ વધી જાય છે. સાથે સાથે જટિલ અને ભારે

પ્રોટીનનું રૂપાતર એમીનો એસિડ જેવા સરળ પ્રોટીનમાં થઈ જાય છે. બીજાં અંકુરણ થયા પછી કફનું પ્રમાણ નહિવત્ થઈ જવાને કારણે તેના લીધે ગેસ થવાની શક્યતા નહિવત્ રહે છે. ઘઉંને અંકુરણ કર્યાના ત્રણચાર દિવસ પછી તેમાં વિટામિન 'સી'નું પ્રમાણ ૩૦૦ ટકા જેટલું વધી જાય છે. આ જ રીતે અંકુરણ કરેલા અનાજમાં વિટામિન બી કોમ્પ્લેક્સનું પ્રમાણ પણ વધી જાય છે.

અંકુરણની સરળ પ્રક્રિયા દ્વારા લોકોને સસ્તામાં અને સહેલાઈથી પૌષ્ટિક આહાર પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આનાથી પ્રોટીન, વિટામિન અને પોષક તત્ત્વો વિપુલ પ્રમાણમાં મળે છે અને અપૂરતા પોષણની સમસ્યાનું સહેલાઈથી સમાધાન થઈ શકે છે. તેથી ચોક્કસપણે કહી શકાય કે અંકુરિત ખોરાક સસ્તો, સમતોલ અને સંપૂર્ણ આહાર છે.

ખોરાકના નિર્ધારણમાં હવે ખાદ્ય પદાર્થોની જીવનશક્તિ અને પ્રાણશક્તિના તત્ત્વનો પ્રશ્ન સામે આવ્યો છે. આ બાબત રાસાયણિક સંરચના કરતાં તદ્દન જુદી જ છે. અત્યાર સુધી તો પ્રોટીન, સ્ટાર્ચ, ખનિજ, ક્ષાર વગેરે રસાયણોના સમતોલપણને જ ખોરાકનો સ્તર ગણવામાં આવતો હતો. અત્યાર સુધી તો ખોરાકના સ્તરમાં પ્રોટીન, સ્ટાર્ચ, ખનિજ, ક્ષાર વગેરે રસાયણોના સમતોલપણને જ મહત્ત્વ આપવામાં આવતું હતું. પરંતુ હવે તો તે પદાર્થોમાં રહેલી પ્રાણચેતનાની શોધ કરી તેનું વર્ગીકરણ કરવાની પ્રક્રિયા ચાલી રહી છે અને તે સૂક્ષ્મ પ્રભાવને આધારે જ ઉપયોગિતા અને સમર્થતા ગણવામાં આવે છે. ભારતીય અધ્યાત્મ વિજ્ઞાનના સૂક્ષ્મદર્શીઓ હંમેશાં પદાર્થોની સાત્ત્વિક, રજસ અને તામસ પ્રકૃતિની ચર્ચા કરતા રહે છે. આ બધું શું છે? તેની વ્યાખ્યા ભૂતકાળમાં તો થઈ શકી નથી પરંતુ હવે સંશોધનને આધારે માલૂમ પડ્યું છે કે પદાર્થોમાં મળતાં રસાયણો કરતાં પણ વધારે મહત્ત્વ પદાર્થોની પ્રાણઊર્જાનું હોય છે.

વિજ્ઞાનની ભાષામાં જેને 'બાયોપ્લોઝમા' કહેવાય

છે તે પ્રાણશક્તિ કે સૂક્ષ્મશક્તિ સૃષ્ટિના પ્રત્યેક કણમાં રહેલી છે. પરંતુ આ શક્તિ ચેતન તત્ત્વો વિશેષ કરીને જીવજંતુ, મનુષ્ય અને ઝાડપાનમાં વધારે સક્રિય રહે છે. સન ૧૯૬૮માં રશિયાના કેટલાક પ્રસિદ્ધ વૈજ્ઞાનિકોના એક મંડળે પોતાના અનુસંધાન કાર્યનું પ્રકાશન કરાવ્યું જેમાં તેમણે લખ્યું હતું કે સમસ્ત ચેતન પ્રાણીઓ, વૃક્ષો, મનુષ્યો અને જાનવરોમાં એક સૂક્ષ્મ અને એક સ્થૂળ શરીર હોય છે. સૂક્ષ્મ શરીરમાં જ પ્રાણશક્તિ રહેલી છે.

અમેરિકાની યેલ યુનિવર્સિટીના ડૉ. વર્ડ અને નાર્થાપિ બે વૃક્ષોની વચ્ચે એક સેન્સેટીવ વોલ્ટામિટર જોડીને થનારી સૂક્ષ્મ પ્રાણશક્તિના માપન અને અંકનનો સફળ પ્રયોગ કર્યો. આ શોધકાર્યમાં તેમને કેટલાંયે વર્ષો સુધી અથાગ પરિશ્રમ કરવો પડ્યો.

'ક્રિસ્ટોફર બર્ડ' અને 'પીટર ટોમ્કિન્સે' પોતાના પુસ્તક 'ધ સિક્રેટ લાઈફ ઓફ પ્લાન્ટ'માં વૃક્ષોમાં પ્રાણશક્તિના સતત પ્રવાહ બાબતમાં લખ્યું છે કે અન્ય જીવોની જેમ વૃક્ષો પણ પ્રાણશક્તિથી પ્રભાવિત થાય છે. છોડમાં રહેલી પ્રાણશક્તિ મનુષ્યો અને જીવજંતુઓને પ્રભાવિત કરે છે. જીવરસાયણ વિશેષજ્ઞ ડૉ. એનલ ફીડ કેફરે પશુઓ, મનુષ્યો અને વનસ્પતિની સૂક્ષ્મ પ્રાણશક્તિનું નિરીક્ષણ કર્યું. તેમણે પોતાના પ્રયોગો દ્વારા સાબિત કર્યું કે પ્રાકૃતિક ખાદ્ય પદાર્થોમાં પ્રાણશક્તિ વધારે પ્રમાણમાં રહેલી હોય છે. શરીર માટેનાં જરૂરી વિટામિનો તથા ખનીજ-ક્ષારો કુદરતી ખોરાકમાં પૂરતા પ્રમાણમાં હોય છે. કૃત્રિમ ખાદ્યપદાર્થોમાં પ્રાણશક્તિનું પ્રમાણ નહિવત્ હોવાને કારણે તેમનું જૈવિક મહત્ત્વ ઘણું ઓછું હોય છે.

મનુષ્ય માટેની ખાદ્યસામગ્રી કુદરત સૂર્યની આગમાં તપાવીને તેની સમક્ષ હાજર કરે છે. પાકીને ખાવા યોગ્ય બને ત્યારે જ કેરી ડાળ પરથી નીચે પડે છે. આ જ વાત મોટેભાગે અન્ય ફળો માટે પણ લાગુ પડે છે. અનાજના દાણા પણ પાકીને તૈયાર થાય પછી જ છોડથી જુદા પડે છે. પ્રકૃતિદત્ત ભેટોને જેમના તેમ

સ્વરૂપે (યથાવત્ સ્વરૂપે) સ્વીકારવી તંદુરસ્તી માટે લાભદાયક છે. તેમાં શરીરના પોષણ માટે જરૂરી બધાં જ તત્ત્વો રહેલાં હોય છે. ખાદ્યપદાર્થોને ગરમ કરવાથી, ઉકાળવાથી અથવા શેકવાથી તે અપ્રાકૃતિક બની જાય છે. તે જ રીતે ખાદ્યપદાર્થોને સ્વાદિષ્ટ બનાવવા માટે તેમાં નખાતાં મીઠું, મરચું ગોળ કે સાકર જેવા પદાર્થો તેને સ્વાદિષ્ટ બનાવવાની સાથે સાથે અખાદ્ય બનાવી દે છે.

મનુષ્ય સિવાય બીજો કોઈપણ સજીવ પોતાનું ભોજન રાંધીને ખાતો નથી. પ્રકૃતિએ જે રૂપમાં ફળ, ફૂલ, ઘાસ, અનાજ આપ્યાં છે તેને તેઓ તે જ રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે. જંગલી પશુ ઝિબ્રા, જિરાફ, હરણ, જંગલી ભેંસો, નીલ ગાય તથા પોપટ મેના વગેરે પક્ષીઓ હંમેશાં ફળફૂલ અનાજ પાંદડાં કુદરતી સ્વરૂપમાં જ ખાય છે અને કદાચ તે કારણથી જ તેઓ ક્યારેય માંદા પડતાં દેખાતાં નથી પરંતુ મનુષ્ય પોતાના ખોરાકને અપ્રાકૃતિક બનાવીને ખાય છે. પરિણામે તે હંમેશાં કોઈક ને કોઈક રોગથી ઘેરાયેલો રહે છે. (રોગગ્રસ્ત રહે છે.) કુદરતના ખોળે તંદુરસ્ત રહેતા જીવ પણ મનુષ્યના સંપર્કમાં આવીને બીમાર પડી જાય છે.

કાચા ખાદ્યપદાર્થોમાં તંદુરસ્તીની દૃષ્ટિએ ઘણાં વધારે પોષક તત્ત્વો રહેલાં હોય છે. તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ જોવું હોય તો તમે શેકેલા કે ઉકાળેલા અનાજને અંકુરિત કરવા પ્રયત્ન કરજો. તે અંકુરિત થશે નહીં, તેમની ઉત્પાદનશક્તિ નષ્ટ થઈ જાય છે, પરંતુ કાચા દાણા અંકુરિત થઈને છોડ સ્વરૂપે વિકસી શકે છે. હાડકાંની મજબૂતી માટેનો જરૂરી સ્ટાર્ચ કાચા પદાર્થોમાંથી જ વધારે પ્રમાણમાં મળે છે. કાચા પદાર્થોથી જ દાંતની કસરત થાય છે અને પાચક રસોની પ્રાપ્તિ થાય છે. કાચો ખોરાક મોઢામાં બહુ લાંબા સમય સુધી ચાવવાને કારણે જરૂરી લાળ તેમાં ભળે છે.

કાચા ભોજનના સ્વરૂપનો આધાર ફળ, શાકભાજી કે અનાજના પ્રકાર પર રહેલો છે. દાણાવાળાં અનાજને અંકુરિત કરીને ખાવાં લાભદાયક છે કારણ

કે અનાજ અંકુરિત થવાથી તેમાં પોષક તત્ત્વોનું પ્રમાણ વધી જાય છે. ઘઉં, ચણા, વટાણા, મગ વગેરેને અંકુરિત થવા માટે ૧૨થી ૨૪ કલાક સુધી તેમને પાણીમાં પલાળી રાખો. પછી પાણીમાંથી બહાર કાઢી તે અનાજને એક જાડા કપડાની પોટલીમાં બાંધીને લગભગ ૨૪ કલાક સુધી લટકાવી રાખો. આ પ્રમાણે અંકુરિત કરેલા અનાજને ચાવી ચાવીને ખાશો તો ખૂબ લાભ થશે. દાંતોની કસરત થવાની સાથે સાથે પોષક રસોમાં પણ વૃદ્ધિ થાય છે.

ફળો અથવા તો શાકભાજીને સલાડ સ્વરૂપે ખાવાં જોઈએ. ગાજર, મૂળા, કાકડી, ખીરા, દૂધી, ભીંડા, ટીંડોળાં, પાલક, કોથમીર, કુદીનો વગેરેના નાના નાના ટુકડા કરી તેને ભેગા કરો. તેમાં પોષક તત્ત્વ વધુ પ્રમાણમાં મળે છે, તેથી તમારા ભોજનમાં કાચા સલાડને વધુ મહત્ત્વ આપો. ગમે તે રૂપમાં કાચું ભોજન આપણાં માટે ખૂબ જ લાભપ્રદ છે. કોઈ કારણવશાત્ ઉકાળીને કે શેકીને ખાવું પડે તો પણ થોડાઘણાં પ્રમાણમાં કાચો ખોરાક ખાવાનો આગ્રહ હંમેશાં રાખવો જોઈએ. સ્વાસ્થ્ય-વિશેષજ્ઞોનું કહેવું છે કે જે ભોજનમાં યોગ્ય પ્રમાણમાં કાચા ખોરાકને (સલાડ વગેરેને) સ્થાન આપવામાં આવ્યું હોય તેને જ સમતોલ આહાર કહી શકાય.

સત્કાર્યોમાં લગાડેલું ધન બેંકમાં જમા કરેલી પૂંજની જેમ સુરક્ષિત છે.

★ ★ ★

સંતોષ, ક્ષમા, સહિષ્ણુતા, પ્રસન્નતા અને નિભાવવાની ભાવનાથી દામ્પત્યપ્રેમ સ્થિર રહી શકે છે.

આપણે દર્શક નહીં, દેષ્ટા બનીએ

આ દુનિયામાં મહામાનવો અને મહાપુરુષોનો સ્તર હંમેશાં સામાન્ય કરતાં સહેજ ઊંચો રહ્યો છે. તેમનું ચિંતન, ચરિત્ર અને વ્યવહાર હંમેશાં અસાધારણ રહ્યાં છે. તેમના દષ્ટિકોણમાં હંમેશાં ઉચ્ચ આદર્શવાદિતાનો સમાવેશ હોય છે. જો આમ ન હોત તો તેઓ કદાચ મહામાનવોની શ્રેણીમાં આવી શકત નહીં અને ઇતિહાસ પુરુષ બની શકત નહીં. તેમના આ પ્રમાણેના અસાધારણ સ્તરના વિકાસમાં મુખ્ય ભૂમિકા તેમના દેષ્ટાભાવની જ રહી છે. જો તેઓ દેષ્ટા ન હોત તો કાળના પ્રવાહમાં ન જાણે ક્યાં અને ક્યારે ખોવાઈ જાત તેની કંઈ ખબર ન પડત. પરંતુ જ્યારે તેઓ દેષ્ટા બનવાનું સાહસ કરે છે ત્યારે તેમનું દેષ્ટાપણું જ તેમને હંમેશા આગળ વધવામાં મદદ કરે છે અને અંતે તેમને કાળપુરુષ બનાવીને અવિસ્મરણીય લોકોની શ્રેણીમાં લાવી દે છે.

અહીંયાં દેષ્ટાનું તાત્પર્ય સિદ્ધ-પુરુષ નથી અને માત્ર સિદ્ધ પુરુષો જ દેષ્ટા બની શકે છે તેવું પણ ન સમજવું. એક સામાન્ય વ્યક્તિ પણ જો સતત આત્મનિરીક્ષણ કરીને પોતાની ત્રુટિઓને ઘટાડવા કે નાશ કરવા માટેનો સતત પ્રયત્ન કરતો રહે તો તે પણ એક દેષ્ટા બની જાય છે. આ રીતે દેષ્ટાનો સામાન્ય અર્થ જોનાર અથવા તો દર્શક થાય છે. પરંતુ દર્શક અને દેષ્ટામાં તો આસમાન જમીનનું અંતર છે. કદાચ ભાષાકોષ અથવા તો શબ્દકોષમાં આ અંતર ન રાખવામાં આવ્યું હોય પરંતુ નાવની દષ્ટિથી તો તેમાં દિવસ-રાત જેટલું અંતર છે. દર્શકની દષ્ટિ હંમેશાં બીજા પર હોય છે જ્યારે દેષ્ટાની આંખો હંમેશાં પોતાના પર ટકેલી હોય છે. આ રીતે જ્યારે આપણે દર્શક કહીએ તો દૂરથી બીજાઓ તરફ જોઈ રહેનાર એવો અર્થ થાય છે. પરંતુ જ્યારે દેષ્ટા કહીએ તો તેનો અર્થ કોઈના આત્મનિરીક્ષણ સાથે હોય છે.

રશિયાના પ્રસિદ્ધ બુદ્ધિજીવી મેકિસમ ગોર્કીએ પોતાની કૃતિ 'માનવ અને મહામાનવ'માં આ હેતુનું મંતવ્ય પ્રગટ કરતાં કહ્યું હતું કે મનુષ્યની ત્રણ શ્રેણીઓ

છે -દેશ્ય, દર્શક અને દેષ્ટા, તેઓ પોતાની રચનામાં લખે છે કે દેશ્ય સૌથી નીચેની કોટિનો મનુષ્ય છે. તેને દેખાડામાં અને આડંબરમાં રસ હોય છે. તેઓ કહે છે કે જે વ્યક્તિ દેશ્ય બની જાય છે તે જડ વસ્તુ બની ગયો જાણજો. અને જડ વસ્તુમાં આત્મા હોતો નથી. તેથી તેમની સ્થિતિ પણ લગભગ તેવી જ બની જાય છે. જોવા સાંભળવામાં તો તેઓ સચેતન મનુષ્ય લાગે છે. પરંતુ તેમની સ્થિતિ બાજીગરના (જાદુગરના) ઈશારા પર નાચતી કઠપૂતળી જેવી થઈ જાય છે. કોઈ અણસમજુ બાળક આ પૂતળાને સજીવ માની લે છે પરંતુ હકીકતમાં તો તેઓ માત્ર દેશ્ય બનીને લોકોનું મનોરંજન કરનારાં લાકડાંનાં નિર્જીવ રમકડાં માત્ર જ હોય છે. તેથી જેમણે દેશ્ય બનવાનો જાદુ કર્યો છે તેઓએ સ્વયં પોતાને ગુમાવી દીધો છે, પોતાની સત્તાને ગુમાવી દીધી છે અને પોતાના આત્માને ગુમાવી દીધો છે. તેથી આપણે ફક્ત દેશ્ય નહીં પરંતુ દેષ્ટા બનવું જોઈએ.

વિવેકાનંદે એકવાર કહ્યું હતું કે ભારતવર્ષમાં જો દેષ્ટા મનુષ્ય પેદા કરવા હોય તો તેમની અંદરના દર્શકને હટાવવો પડશે અને આ એક સત્ય હકીકત છે કે દર્શકનું વિસર્જન કર્યા સિવાય દેષ્ટાનું સર્જન તદ્દન અશક્ય છે. પ્રખ્યાત અંગ્રેજ વિચારક બર્ટેન્ડ રસેલે પોતાના પુસ્તક 'હોટ ઈઝ બેડ બક મીન'માં લખ્યું છે કે આજની વ્યક્તિગત અને સામાજિક સમસ્યાઓમાં મોટાભાગની સમસ્યાઓનું મૂળ કારણ એ છે કે વર્તમાન સમયમાં આપણે આપણી અંદર જોવાનું તદ્દન બંધ કરી દીધું છે. આજે આપણે અંદર કરતાં બહાર જોવું વધારે પસંદ કરીએ છીએ. આપણી આ બાહ્ય દષ્ટિએ અત્યારે અનેક મુશ્કેલીઓ ઊભી કરી દીધી છે. જ્યારે આપણે આપણી અંતર્દષ્ટિ વિકસિત કરી શકીશું ત્યારે જ તેને સમાપ્ત કરી શકીશું.

હવે અહીંયા એક પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે દેષ્ટા કેવી રીતે બનાય ? માત્ર થોડાક જાપ કે ધ્યાન કરી લેવાથી મનુષ્ય શું દેષ્ટા કહેવડાવવાને લાયક બની જાય

છે ? રશિયન મનિષીનું કહેવું છે કે આટલું કરવાથી કોઈ દષ્ટા બની શકતું નથી. તેઓ કહે છે કે દષ્ટાની અંદર પોતાના અંતરતલમાં ડૂબકી લગાવવાનો ભાવ હોવો જોઈએ અને તેણે દષ્ટા બનવાના માર્ગમાં અવરોધક બનતી નબળાઈઓને શોધીને દૂર કરવી જોઈએ. સ્પષ્ટ છે કે દષ્ટા માટે પોતાના માટે સૃષ્ટા બનવું પણ જરૂરી છે. તેણે પોતાનું સર્જન કરી અણધરતાને સુધરતામાં બદલવી જરૂરી છે અને આમ કરે તો જ તે દષ્ટાનું સંબોધન પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જો તે

પણ આત્મસર્જન કરવામાં સામાન્ય લોક સમુદાય જેવો જ રહ્યો તો અસાધારણ અને અસામાન્ય કહેવાવવાનું વિશેષણ તે કેવી રીતે મેળવી શકશે ? જીવન ટકાવવા માટે જેટલી જરૂર પ્રાણવાયુની છે તેટલી જ જરૂર દષ્ટા થવા માટે સૃષ્ટા થવાની છે આ પ્રક્રિયાથી માનવ, મહામાનવ બને છે અને નર, નારાયણ ભૂસુરની પંક્તિમાં ઊભા રહેવાનું ગૌરવ અને મહાનતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

યજ્ઞનો વૈજ્ઞાનિક પક્ષ

યજ્ઞથી અંતરિક્ષની શુદ્ધિ થાય છે. અંતરિક્ષની શુદ્ધિ માટે તથા આવનાર નવી પેઢીના લોકો જે પૃથ્વી પર અવતરવાના છે, જેઓ સમસ્યાઓથી વ્યાકુળ થઈ ગયા છે અને જેઓ સંકટો અને મુશ્કેલી ભોગવી રહ્યા છે એ સમગ્ર માનવજાતિના કલ્યાણ અર્થે જે લોકો યજ્ઞ કરે છે, તે સમાજ ઉપરનો સૌથી મોટો પરોપકાર છે. તેનાથી મોટો ઉપકાર બીજો કોઈ હોઈ શકતો નથી. આ સમગ્ર જાતિના આત્માનું ભોજન - બ્રહ્મભોજ છે. તેનાથી વધીને બીજું બ્રહ્મભોજ કોઈ ન હોઈ શકે. સમગ્ર વિશ્વનાં સમસ્ત પ્રાણીઓ, વૃક્ષ-વનસ્પતિઓની એના દ્વારા પુષ્ટિ થાય છે. સમગ્ર સજીવો યજ્ઞ દ્વારા બળવાન અને નીરોગી બને છે. યજ્ઞથી અસંખ્ય મનુષ્યોના રોગ, શારીરિક અને માનસિક વિકારો દૂર થાય છે, તેના દ્વારા વિશ્વમાં શાંતિ સ્થપાય છે. બે મહાયુદ્ધોને કારણે બ્રહ્મ સિનેમા અને બ્રહ્મ ગીતોને કારણે જે આકાશ પ્રદૂષિત થઈ ગયું છે તેને વેદમંત્રો દ્વારા યજ્ઞના માધ્યમથી સુધારી શકાય છે. તેમાં સમગ્ર વિશ્વનું કલ્યાણ છુપાયેલું છે અને એવા લોકોનું પણ તેના દ્વારા કલ્યાણ થાય છે કે જેમણે યજ્ઞનો સંકલ્પ કર્યો હોય છે. જે લોકો યજ્ઞ કરે છે તેઓના વિશે ખુદ વેદ ભગવાને જ વિશ્વાસ આપ્યો છે, તેમની જવાબદારી ઉપાડી લીધી છે અને સોગંધ લીધા છે કે -

જે લોકોએ મુકીભર હવનસામગ્રી લાવીને હવન કર્યો છે તેઓ માટે અમે એમની મુકીઓ હંમેશાં ભરેલી રાખી છે.

તમે એક ચમચી ઘી લાવી અને હવન કરશો તો યજ્ઞ ભગવાન કહે છે કે અમે તમારી મુકીઓને ઘીથી તરબોળ કરી નાખીશું. આ બધી ચીજવસ્તુઓનો તમે યજ્ઞ માટે ઉપયોગ કર્યો છે તે બેન્કમાં જમા કરવા બરાબર છે. યજ્ઞ દ્વારા કોઈ વસ્તુ સળગીને નાશવંત બની જતી નથી, પરંતુ યજ્ઞથી તો તે વસ્તુ લાખો ગણી બનીને સમગ્ર આકાશની સાથે ભળી જાય છે, સારાયે વિશ્વને તે પ્રભાવિત કરે છે. આ એક વૈજ્ઞાનિક ઉપાય છે. યજ્ઞ એ બ્રહ્મતેજને જાગ્રત કરનારી પ્રચંડ આધ્યાત્મિક વિધિ છે. યજ્ઞ એવું શક્તિશાળી કર્મકાંડ છે કે જેનાથી આપણે અને બ્રહ્મસમાજના લોકો પોતાનું કર્તવ્યપાલન પોતાના માટે કરી શકીશું જ એટલું જ નહીં, પરંતુ તેના પ્રભાવથી સમગ્ર મનુષ્યજાતિ પ્રત્યે પણ આપણે આપણું કર્તવ્ય નિભાવી શકીશું.

આર્થિક સમસ્યા પર વિચાર કરવાનો ઉત્સવ-દિવાળી

વિજયાદશમી સ્વાસ્થ્ય-સંવર્ધનનો, વસંતપંચમી વિદ્યાનો, શિવરાત્રિ ત્યાગનો, હોળી સફાઈ અને સ્વચ્છતાનો, રામનવમી ન્યાયના રક્ષણનો, ગાયત્રી-જયંતી તપનો, ગુરુપૂર્ણિમા શ્રેષ્ઠ પુરુષો અને ગુરુજનોના સન્માનનો, હરિયાળી અમાસ વૃક્ષારોપણનો, શ્રાવણી યજ્ઞોપવીત અને વેદોનો કૃષ્ણ જન્માષ્ટમી ગોપાલનનો તહેવાર છે તેવી રીતે દિવાળી આપણી આર્થિક સમસ્યાઓને સુલઝાવવાનો, ઉકેલવાનો શુભ અવસર છે અથવા તો એમ કહી શકાય કે દિવાળી રાષ્ટ્રની આર્થિક વ્યવસ્થાનું દીર્ઘદર્શન કરવાનો અને તેની પ્રગતિ માટે નવીન યોજના બનાવવાનો સમય છે. આર્થિક વ્યવસ્થા એ વ્યક્તિગત અને સામૂહિક એમ બંને રૂપમાં એક મહત્વની સમસ્યા છે. તેને ઉકેલ્યા વગર આપણે સુખસમૃદ્ધિના માર્ગ પર અગ્રેસર થઈ શકતાં નથી. જે ધનસંપત્તિ આપણે પુરુષાર્થ દ્વારા કમાઈએ છીએ અથવા તો જે ધન આપણી પાસે છે તેનો યોગ્ય ઉપયોગ ક્યાં થવો જોઈએ. ગત વર્ષમાં પડેલી આર્થિક મુશ્કેલીનું કારણ શું છે ? અને તેને દૂર કરવા માટે આગામી વર્ષમાં ક્યા ક્યા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ ? અણધારી આપત્તિ સમયે કામ આવે તે રીતની બચત કરવા માટે આપણે ક્યા ક્યા ખર્ચ ઘટાડવા જોઈએ ? આ બધી બાબતો પર સામૂહિક રીતે વિચાર કરવા માટે જ દિવાળીનો તહેવાર ઊજવાય છે. અને તેથી જ દિવાળીના દિવસે લક્ષ્મીપૂજન થાય છે અને પાછલાં વર્ષની આવક-જવકનો હિસાબ રાખીને નવા ચોપડા પર આપણો વ્યાપાર શરૂ થાય છે. આવક-જવકનું બજેટ બનાવી તેનું પરીક્ષણ કરવું જોઈએ. જે વ્યક્તિ પોતાની આવક-જવકનો હિસાબ-કિતાબ કે તપાસ રાખતો નથી તેને બુદ્ધિમાન કહી શકાય નહીં, કારણ કે જો તે આમ કરતો રહેશે તો તેની સામે મુશ્કેલીઓ આવતી જ રહેશે. તેથી વર્ષમાં એકવાર તો તેના પર વિચાર કરી લેવો જ જોઈએ.

દિવાળી પર આગામી વર્ષની બચત યોજનાનું બજેટ પણ બનાવી લેવું જોઈએ. કમાઈએ એટલું બધું ખર્ચ કરી નાખવું તે મૂર્ખતા છે કારણ કે કોણ જાણે છે કે ક્યારે મુસીબત આવશે અને ધનની જરૂર પડશે ? તેથી કપરા સમય માટે આગામી વર્ષમાં પ્રતિવર્ષ કેટલા

રૂપિયાની બચત કરી શકીશું તેની યોજના બનાવવી જોઈએ. બચત યોજના માટેનાં તો અનેક સાધનો આપણી સમક્ષ હાજર છે. બેંક અથવા તો પોસ્ટ-ઓફિસમાં પોતાની ધર્મપત્ની કે બાળકોના નામે દરમહિને અલગ બચત કરી શકીએ, નેશનલ સર્ટિફિકેટેડ્સ ખરીદી શકીએ અથવા તો ફીક્સ ડિપોઝિટ પણ જમા કરાવી શકીએ છીએ.

પહેલાંના વખતમાં લોકો બચત કરવા માટે કીમતી ધાતુઓના ઘરેણાં બનાવડાવતાં અને શરીરનાં નાક, કાન, હાથ, ગળા જેવા ભાગો પર તેને પહેરી રાખતાં હતાં કારણ કે તે વખતે ધનને ક્યાં સાચવવું એ એક સમસ્યા હતી. જોકે આજે તો ધનના રક્ષણ માટે બેંક અને અન્ય સાધનો ઉપલબ્ધ છે તેથી ઘરેણાં બનાવડાવવાની કોઈ જરૂર રહેતી નથી. ઘરેણાં બનાવવાથી ધન દાગીનાના રૂપમાં કેદ થઈ જાય છે. જેના કારણે તે રકમમાંથી મળતું વ્યાજ પ્રાપ્ત થતું નથી અને આર્થિક નુકસાન ભોગવવું પડે છે.

દિવાળી સિવાય બાકીના બધા તહેવારોમાં માત્ર એક જ દેવતા કે અવતારની પૂજા કરવામાં આવે છે અથવા તો તેમની સાથે તેમનાં ધર્મપત્નીની પૂજા થાય છે, જેવી રીતે રામની સાથે સીતાની અને શંકરની સાથે પાર્વતીની થાય છે. પરંતુ દિવાળી જ એક એવો તહેવાર છે જેમાં એકબીજા સાથે સીધેસીધો કોઈ સંબંધ નહીં ધરાવતાં દેવીદેવતાની પૂજા થાય છે. દિવાળીમાં લક્ષ્મી અને ગણેશનું પૂજન સાથે સાથે થાય છે. તેનો અર્થ એ છે કે લક્ષ્મીનું આવાહન કરવાની સાથે સાથે ગણેશ અર્થાત્ વિવેકનો પણ સમાવેશ થવો જોઈએ. ધન કમાવાની સાથે સાથે તેનો યોગ્ય ઉપયોગ પણ થવો જોઈએ. જે રીતે અગ્નિ લાભપ્રદ હોવા છતાં પણ જો અસાવધાની રાખવામાં આવે તો નુકસાન પહોંચાડી શકે છે તેવી રીતે ધનથી દરેક સુખસગવડો મળતી હોવા છતાં પણ જો તેનો દુરુપયોગ કરવામાં આવે તો તે જીવનને વિનાશની તરફ ધસડી જાય છે.

તંદુરસ્તીની દૃષ્ટિએ પણ દિવાળીનું ધણું મહત્વ છે કારણ કે દિવાળી આવતાં પહેલાં કેટલાયે દિવસો અગાઉ ઘરની સફાઈ શરૂ થઈ જાય છે. ઘરની દીવાલો

સકેદો અથવા તો રંગથી રંગાવાય છે. જ્યાં જ્યાં યોગ્ય લાગે ત્યાં સમારકામ થાય છે. આમ દિવાળી આવતાં પહેલાં જ ચોમાસાના ચાર મહિનાની ગંદકી દૂર થઈ જાય છે અને વાતાવરણ સ્વચ્છતાભર્યું બની જાય છે. સ્વચ્છતાનો તંદુરસ્તી સાથે સીધો સંબંધ છે. જ્યાં ગંદકી હોય ત્યાં રોગનું પ્રમાણ વધે છે. સ્વચ્છતાથી તંદુરસ્તી સુધરે છે અને ભગવાન દ્વારા નરકાસુરને મારવાનો અર્થ એ છે કે તે દિવસે ગંદકીરૂપી અસુરને મારવામાં આવે છે.

દિવાળી આપણા માટે જાગૃતતા અને કર્મકતાનો સંદેશ લાવે છે. શાસ્ત્રોના કહેવા પ્રમાણે જે મનુષ્ય રાતદિવસ જાગીને લક્ષ્મીજીની પૂજા કરે છે તેના ઘેર જ લક્ષ્મીજી આવે છે અને જે મનુષ્ય આળસ કે પ્રમાદને કારણે લક્ષ્મીજીની પૂજા કરતો નથી તેના ઘર સામે લક્ષ્મીજી ભૂલથી પણ જોતાં નથી. રાત દિવસ જાગરણ કરવાનો અર્થ પુરુષાર્થ કરતા રહેવાનો છે. આ મહાશક્તિ દ્વારા જ લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે. કહેવાયું છે કે ઉદ્યોગિનં પુરુષસિંહમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ । આ રીતે પુરુષાર્થ દ્વારા પ્રસન્ન થનારી લક્ષ્મીજીની પૂજા કરીને આપણે એનું અનુકરણ કરીએ છીએ. દિવાળી પર આપણને હંમેશાં પુરુષાર્થી બનવાની પ્રેરણા મળે છે. કેટલાક લોકોના મનમાં એક ખોટી ધારણા ધર કરી બેઠી છે કે દિવાળીની રાત્રે જુગાર રમવાથી જો આપણને ધન મળી ગયું તો આખું વર્ષ ધનલાભ થતો રહેશે. આખું વર્ષ જુગાર રમીને પૈસા મેળવવાની આશા રાખવી તેનો અર્થ એ થયો કે પરિશ્રમ કર્યા વગર ધન મેળવવું છે અને વગર પરિશ્રમે ધનોપાર્જન કરવું તે ચોરી કરવા સમાન છે. બંને વચ્ચે ફરક માત્ર એટલો જ છે કે જુગારને એક રમત ગણવામાં આવે છે અને ચોરીને દુઃસાહસ ગણવામાં આવે છે. દિવાળીનો સંદેશ છે કે પુરુષાર્થીની પાસે જ લક્ષ્મી આવે છે. થોડી મહેનતે વધારે ધનપ્રાપ્તિની આશા રાખનારે નિરાશ થવું પડશે અને તેનું પરિણામ પણ મોટેભાગે સંતોષજનક હોતું નથી. તેથી દિવાળીના શુભ તહેવારે જુગારની લતને પ્રોત્સાહિત કર્યા વગર તેનાથી દૂર રહેવાની પ્રેરણા આપવી જોઈએ. પાંડવો અને નળરાજા જેવા પુણ્યાત્માઓ પર જ્યાં આ ખરાબ લતને કારણે વિપત્તિઓના પહાડ તૂટી પડ્યા તો સામાન્ય મનુષ્યની

તો શું વિસાત ? આ પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણોમાંથી શિખામણ મેળવી આપણે જુગારનો ત્યાગ કરવાનો સંકલ્પ કરવો જોઈએ.

દિવાળીની પાછળનો ઇતિહાસ પણ ઘણો મહત્વપૂર્ણ છે. દિવાળીની ઉજવણીની પ્રથા પાછળ કેટલીયે માન્યતાઓ પ્રચલિત છે. કેટલાક લોકોનું કહેવું છે કે બલિરાજાએ અન્ય દેવોની સાથે લક્ષ્મીજીને પણ બંદી બનાવી દીધાં હતાં અને ભગવાન વિષ્ણુએ આ દિવસે વામનરૂપે લક્ષ્મીજી અને અન્ય દેવતાઓને છોડાવ્યા હતા. આ દિવસે નરકાસુર નામનો રાક્ષસ ભગવાન વિષ્ણુ દ્વારા મરાયો હતો. કેટલાક વિદ્વાનોનું કહેવું છે કે ભગવાન રામ જ્યારે રાવણને મારીને ૧૪ વર્ષનો વનવાસ પૂરો કરી સીતા અને લક્ષ્મણ સાથે અયોધ્યાપુરી પાછા ફર્યા તો સંપૂર્ણ ભારતમાં ઉત્સવ ઊજવવામાં આવ્યો હતો. તેની યાદમાં દિવાળીનો તહેવાર ઊજવાય છે. દિવાળીના તહેવારમાં એક પણ હિન્દુનું ઘર દીવા વિનાનું હોતું નથી. આ તહેવારનું મહત્વ કદાચ એટલા માટે પણ વધારે હશે કે આ દિવસે ભારતની ત્રણ મહાન વિભૂતિઓએ મહાવીર સ્વામી, સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતી અને સ્વામી રામતીર્થ પોતાના નશ્વરદેહનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગે સિધાવ્યા હતા. આ મહાન આત્માઓએ જાતે બળીને હજારો મનુષ્યોને કદી ન હોલવાય તેવો પ્રકાશ આપ્યો છે તેની સ્મૃતિમાં ઘેર ઘેર દીપમાળા પ્રગટાવાય છે. જે જ્ઞાનરૂપી દીપક તેઓ પ્રગટાવીને ગયાં છે તેને આપણે હંમેશ માટે જાલતો રાખીશું. તેના પ્રતીકરૂપે સ્થૂળ દીપક જલાવીને આપણે આશ્વાસન આપીએ છીએ.

દીપકનું વૈજ્ઞાનિક મહત્વ પણ છે. તેના પ્રકાશથી હવા શુદ્ધ થાય છે. ચોમાસા દરમ્યાન ઉત્પન્ન થતાં રોગઉત્પાદક જીવજંતુઓ દીવાના પ્રકાશમાં સળગીને મરી જાય છે. ખાદ્યતેલ અને ઘીના દીવામાંથી નીકળતો ધુમાડો શિયાળામાં તંદુરસ્તી માટે વિશેષ લાભદાયક નીવડે છે. ઉપરોક્ત તથ્યોના આધારે પણ આપણે દિવાળીનો તહેવાર ધામધૂમથી ઊજવવો જોઈએ. દિવાળીનો તહેવાર ઊજવવા માટે ફક્ત ઘરની સફાઈ કે થોડાક દીવા પ્રગટાવવા પૂરતું નથી પરંતુ જે મહત્વપૂર્ણ વિચારો ઉપર દર્શાવવામાં આવ્યા છે તેને વ્યવહારમાં મૂકીને યોગ્ય રીતે ઊજવવી જોઈએ.

કાંતિનો ઉદ્ધોષ નારીના હાથમાં છે

નારીજગરણ આંદોલન : આજના નવનિર્માણના યુગમાં સ્ત્રીઓનો સહકાર અનિવાર્ય છે. આવનારા યુગનું નેતૃત્વ નારી કરશે એમ કહેવામાં જરા પણ અતિશયોક્તિ નથી. નવનિર્માણ અને યુગ પરિવર્તનની શરૂઆત ક્યારે અને કેવી રીતે થશે અને તેમાં નારીની ભૂમિકા શું હશે તે ઉપર વિચાર કરતાં પહેલાં તત્કાલીન વિશ્વ સ્થિતિ પર વિચાર કરીએ. આજના વિશ્વની પરિસ્થિતિ માટે ટૂંકમાં એટલું જ કહી શકાય કે આજનું માનવજીવન અત્યારે ભીષણ પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે. આજનું વ્યક્તિગત, પારિવારિક, સામાજિક, રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય જીવન એટલું અભાવમય અને અશાંતિગ્રસ્ત થઈ ગયું છે કે મનુષ્યને એક પણ માટે પણ શાંતિ નથી. ત્રીજા વિશ્વયુદ્ધને આરે ઊભેલી માનવતા વિજ્ઞાનને કોસી રહી છે. સુરક્ષા અને શાંતિ માટે ત્રાહિ ત્રાહિ થઈ રહી છે (ત્રસ્ત છે). ભૌતિકવાદના નાદમાં દેશ-દેશને, જાતિ-જાતિને અને રાષ્ટ્ર-રાષ્ટ્રને હડપવાની રાહ જોઈને બેઠું છે. યુદ્ધનાં અગ્રોશસ્ત્રોની હરીફાઈ અને અણબોમ્બોને કારણે વિશ્વની શાંતિ ભયમાં મૂકાઈ ગઈ છે. જીવનમાં અંતવિહીન અશ્રદ્ધાએ અણે જમાવ્યો છે. જીવનના દરેક ક્ષેત્રે આપણે પછાત રહી ગયાં છીએ અને હજુ તો અધઃપતન તરફ ધકેલાતાં જઈએ છીએ. સામાજિક વિડંબના, નૈતિક પતન, રાજનૈતિક વિપ્લવ, ધાર્મિક અંધાનુકરણ અને અધાર્મિકતા તથા નૈતિક પતન આપણા જીવન સાથે વણાઈ ગયાં છે.

આવી પૃષ્ઠભૂમિકા ધરાવતું આજનું વિશ્વ સામાજિક કાંતિ માગે છે. જેને સમગ્ર કાંતિ કહી શકાય તેવી કાંતિ માંગે છે. આ કાંતિની ધજા નારીના હાથમાં છે. જો તે ઈચ્છે તો કાંતિનો ઉદ્ધોષ કરી શકે તેમ છે. આજના યુગની બીજી અગત્યની માંગ છે નવનિર્માણની.

પ્રસ્તુત પરિસ્થિતિઓમાં આમૂલ પરિવર્તન અને કાંતિ કરવાની જરૂર છે. આજે આપણે યુગ પરિવર્તનના પ્રહરી બનીને વિશ્વને શાંતિનો દીપક દેખાડવાનો છે. આપણા ઋષિમુનિઓની પ્રાચીન પરંપરાને ફરીથી જીવંત કરવાની છે. ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક, રાજનૈતિક, નૈતિક અને નૈજિક પુનરુત્થાનની ભાવનાને ફરીથી લોકો સુધી પહોંચાડવાની છે. ભારતીય હોવાને નાતે આજે પ્રત્યેક સ્ત્રી પુરુષે દેશના નવનિર્માણમાં જોડાઈ જવું જોઈએ. યુગ પરિવર્તનના આ આંદોલનમાં અને જાગૃતિના સુવર્ણ સમયમાં સૌથી પહેલાં કદમ ભરવાની જવાબદારી ભારતીય નારીની છે. આ કાર્યની પહેલ નારી જ કરી શકે તેમ છે. આજની નારી જાગૃત છે. તે સ્વતંત્રતા, ધાર્મિકતા અને મર્યાદાની રક્ષક છે. અત્યાર સુધી સ્ત્રીઓ પર જે અત્યાચારો થતા હતા તેના માટે પુરુષસમાજે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડશે. હવે દીકરીઓને મૂંગા પશુની જેમ વેચી શકાશે નહીં. જરા કલ્પના તો કરો એ વૈદિક કાળની કે જે કાળમાં ઘોષા, અપાલા, ગાગી, મૈત્રેયી જેવી વેદમંત્રોનું નિર્માણ કરનારી અનેક ઋષિકન્યાઓ થઈ ગઈ છે, તેમની જ જન્મભૂમિ પર આજે સ્ત્રીઓ પર શા માટે અત્યાચાર કરાય છે. આજના યુગની ભારતીય નારી શિક્ષાની સરેરાશ સાંભળતાં જ રૂંવાડાં ઊભાં થઈ જાય છે કે શું આ તે જ બ્રહ્મવાદિનીઓની ભૂમિ છે. નારીને સબળા માનીને આજ સુધી તેના પર જે જે અત્યાચાર થયા છે તેને કારણે કદાચ અંતરિક્ષ ફાટી ગયું હોય તો પણ પુરુષનું હૃદય સહેજ પણ પીગળ્યું નથી.

આ બધું કહેવાનું તાત્પર્ય એટલું જ છે કે હવે આ સ્થિતિ રહી નથી. આજની ભારતીય સ્ત્રી તો દરેક ક્ષેત્રમાં કામ કરી રહી છે. તે યુગ નિર્માણનું કામ કરવા માટે પણ આજે તો શક્તિશાળી છે. યુગ કરવટ બદલી

રહ્યો છે. પરિસ્થિતિઓ બહુ તીવ્ર ગતિથી બદલાઈ રહી છે. માનવસમાજની અડધી વસ્તી લગભગ સ્ત્રીઓની છે. અડધા માનવ-સમાજની અવગણના કરીને કોઈ દેશ કે જાતિ પ્રગતિ કરી શકે નહીં. હવે તો નારી દરેક ક્ષેત્રમાં પ્રવેશવા માટે કટિબદ્ધ થઈ રહી છે. સ્ત્રી શિક્ષણનું પ્રમાણ વધારવાની સાથે સાથે તેના સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વને વિકસાવવું પડશે. ગુલામીની જંજીરોમાંથી હવે તેને મુક્ત કરવી પડશે અને પુરુષોએ સમજવું પડશે કે નારી ફક્ત વાસના કે ઉપભોગની વસ્તુ નથી તે એક જીવતોજાગતો આત્મા છે. તેનામાં પણ પ્રાણ છે, માન છે અને સ્વાભિમાન છે. ભગવાન મનુએ સૂત્ર આપ્યું હતું કે “યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતા” અને કદાચ ભારતના ભાગ્યના રૂઠવા પાછળ નારીની પ્રતાડના અને અવહેલના જ કારણભૂત બની છે. આજે તો દરેક નવા કદમ પર નારી નવીન પ્રેરણા દેનારી બની છે. તેની મહાન શક્તિને આપણે ફરીથી સ્થાપિત કરવી પડશે. (તેનામાં આત્મવિશ્વાસ જગાવવો પડશે અને તેની શક્તિઓનો સ્વીકાર કરવો પડશે.) એક તરફ તે મમતામયી મા, સ્નેહમયી ભગિની અને પતિપરાયણ પત્ની છે તો બીજી તરફ તે ચંડી, દુર્ગા અને કાળી પણ છે. વીર પુત્રોને જન્મ આપનારી માતા સ્ત્રી જ છે. ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ, અભિમન્યુ, શિવાજી, રાણાપ્રતાપને જન્મ આપનારી માતાઓ ભારતમાં જ થઈ ગઈ છે. રણચંડી દુર્ગાની જેમ માન-મર્યાદા માટે ઝૂમનારી ક્ષત્રિયાણીઓ અને ઝાંસીની રાણી પણ આ દેશમાં જ થઈ ગઈ છે. પરંતુ અત્યારે આપણે તે વીરોગનાઓના તેજને, વીર જનનીઓને અને કૂળ ઉજાળનાર લલનાઓને ભૂલી ગયાં છીએ. રેશમી વસ્ત્રોમાં અને આભૂષણોની ચમકમાં નારીઓનું તેજ ફીકું પડી ગયું છે. આ ચતુર્મુખી નિર્માણની વેળાએ નારીમાં ફરીથી આત્મવિશ્વાસ જાગૃત કરવો પડશે. આજની શિક્ષિત સ્ત્રીઓએ આર્થિક સ્વતંત્રતા અને પાશ્ચાત્ય સભ્યતાને અપનાવીને ભારતીય ગૌરવને કલુષિત કરવાને બદલે ઘેર ઘેર જઈને નારીસમાજમાં

રહેલી શક્તિઓનું જ્ઞાન આપવું જોઈએ. દેશમાં પણ કન્યાકેળવણીને વધારે મહત્વ આપવું જોઈએ. આ વાત ભાવાવેશમાં કહેવાઈ નથી પરંતુ એક સત્ય હકીકત છે કે જો સમાજનો સ્ત્રીવર્ગ શિક્ષિત હશે તો પુરુષસમાજ પોતાની જાતે જ સુધરી જશે. માતા અને પત્નીઓના સંસ્કારથી પુરુષસમાજ પોતાની જાતે જ સુસંસ્કૃત થઈ જશે. દેશની માન-મર્યાદાનું રક્ષણ કરનારી નારી જ્યારે નવજાગરણનો સ્વર ગુંજતો કરશે તો દેશમાં ફરીથી હરિશચંદ્ર, પ્રતાપ, રામ, ભીમ અને અર્જુન પેદા થાય તેમાં કોઈ જ શંકા રહેતી નથી.

આવો, આજે આપણે સમગ્ર નારી જાતિને પ્રાર્થના કરીએ કે હલકા વાતાવરણમાંથી બહાર નીકળીને અને પરવશતાની દોરીને કાપીને આગળ આવે અને માનવસમાજને સમાજસુધારનો, નૈતિક ઉત્થાનનો અને ધાર્મિક પુનઃજાગરણનો સંદેશો આપે. ઘર અને બહારનાં ક્ષેત્રોમાં સ્ત્રીઓએ પુરુષો સાથે ખભેખભો મિલાવીને કામ કરવું પડશે. આજના ભારતની માંગ - અધ્યાત્મ અને વૈદિક ધર્મનું પુનરુત્થાન અને ભારતીય ધર્મ અને સંસ્કૃતિનું પુનઃસ્થાપન કરવાની છે. જ્યારે ઘરેઘરમાં વેદોની વાણી ફરીથી ગૂંજતી થશે ત્યારે ભારત ફરીથી પોતાના જગદ્ગુરુ હોવાનું ગૌરવ મેળવી શકશે. આજની શિક્ષિત નારી દરેક ક્ષેત્રમાં સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક, રાજનૈતિક, નૈતિક, શૈક્ષણિક અને નૈજિક પુનર્સંગઠન કરતાં કરતાં જે માર્ગનું નિર્માણ કરશે તે માર્ગ બહુ સુગમ અને આધ્યાત્મિક હશે. ભારતમાં ફરીથી ઋષિપરંપરા જાગૃત થશે. નારી ફરીથી માતૃશક્તિના રૂપમાં પૂજાશે અને આપણે સમગ્ર વિશ્વને એક મૌલિક પ્રકાશ અને એક નવીન સંદેશ આપીશું. દરેક ઘરમાં માત્ર નારી જ દેવસંસ્કૃતિ પર આધારિત વાતાવરણ ઉત્પન્ન કરી શકે છે. નારી આજે સબળા બનીને ચેતના, પ્રેરણા, મુક્તિ અને આધ્યાત્મિકતાની સાકાર મૂર્તિના રૂપમાં અવતરિત થઈ રહી છે. સમાજમાં અને પરિવારમાં નારીના સહયોગને કારણે એવું વાતાવરણ બનશે કે જ્યાં ફરીથી દધિચી,

રામ અને કર્ણ પેદા થશે. (નારીના સહયોગને કારણે દષિથી રામ અને કર્ણ ફરીથી પેદા થાય તેવું વાતાવરણ સમાજમાં અને પરિવારમાં ઊભું થશે.) નારીની સબળ પ્રેરણા પુરુષને નવશક્તિથી ભરી દેશે પરંતુ તેના માટે તેણે આત્મબળ, ચરિત્રબળ અને તપબળમાં મહાન બનવું પડશે.

નારી વિશ્વની ચેતના, મોહ, માયા, મમતા અને મુક્તિ છે પરંતુ તેનું અવતરણ સમયે સમયે તદ્દન જુદાં જુદાં રૂપમાં થાય છે. આજે તો આપણે વખત આવ્યે સમરાંગણમાં ઊતરી પડે તેવી ક્ષત્રિયાણીઓની જરૂરિયાત છે. પરંતુ સાથે સાથે તેણે પારિવારિક એકતામાંથી સામાજિક અને રાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રો તરફ આગળ વધવાનું છે. આજે આપણે ઘરેણાંના ભારથી લદાયેલી રહેતી ભોગવિલાસીનીની જરૂર નથી પરંતુ આજે તો આપણે પુરુષ, સમાજ, જાતિ તથા સંપૂર્ણ દેશમાં ભારતની સંસ્કૃતિઓ પાવન સંદેશો આપીને દેશમાં તથા ઘર ઘરમાં પ્રેમ, ત્યાગ, બલિદાન, પવિત્રતા અને માધુર્યનો સંદેશ આપી શકે તેવી કર્મઠ નારીઓની જરૂર

છે. અફલાતૂન નામના યુનાની દાર્શનિકે કહ્યું હતું, સ્વર્ગ અને નર્ક એમ બંનેનું દ્વાર નારી છે. આજે સ્ત્રીઓએ ફરીથી કટિબદ્ધ બની પોતાના બળથી પૃથ્વી પર ફરીથી સ્વર્ગનું અવતરણ કરવાનું છે. ટોમસ એકવીનાસ નામના યુરોપીય દાર્શનિકે કહ્યું હતું કે વિધાતાએ પોતાની બધી જ કોમળતા નારીકૃદ્યને આપી દીધી છે. કાશ પુરુષ તે માતૃકૃદ્યને સમજી શક્યો હોત તો ! સ્ત્રીએ વારંવાર સમજાવવું પડે છે (જાણ કરવી પડે છે) કે તે અસીમ શક્તિનો ભંડાર છે. પ્યાર અને પ્રેરણાનો અસ્ખલિત પ્રવાહ છે. તેણે સદ્પ્રયત્નોમાં તેની શક્તિ લગાડીને પોતાના પ્યારભરા સ્વર્ગીય આત્માનું મૂલ્યાંકન કરવાની જરૂર છે. ઉદ્બોધનનો સ્વર સંભળાવનારી અને કર્તવ્યનો બોધ કરાવનારી નારી પાસેથી અપેક્ષા રખાય છે કે યુગ પરિવર્તનના આ સંક્રાંતિકાળમાં તે પોતાની જવાબદારી નિભાવે અને સંગઠિત થઈને ફરીથી ભારતની વીરાંગનાઓનું ગૌરવ પ્રાપ્ત કરે.

સંસારને અને માનવજાતિને સુખી અને સમૃદ્ધ બનાવવા માટે અનેક પ્રયત્નો થઈ રહ્યા છે. ઉદ્યોગધંધા, કારખાનાં, રેલગાડી, તાર, સડકો, બંધો, શાળાઓ, હોસ્પિટલો વગેરેનું ઘણું બધું નિર્માણકાર્ય ચાલી રહ્યું છે. એથી ગરીબી અને બીમારી, નિરક્ષરતા અને અસત્યતાનું ઘણું બધું સમાધાન થવાની આશા રાખી શકાય છે. પરંતુ માનવના અંતઃકરણમાં પ્રેમ અને આત્મીયતાનું, સ્નેહ અને સૌજન્યનું, આસ્તિકતા અને ધાર્મિકતાનું, સેવા અને સંયમનું ઝરણું વહેવડાવ્યા વિના વિશ્વશાંતિની દિશામાં કોઈ ઠોસ કાર્ય નહીં થઈ શકે. જ્યાં સુધી સન્માર્ગની પ્રેરણા આપનાર ગાંધી, દયાનંદ, શંકરાચાર્ય, બુદ્ધ, મહાવીર, નારદ, વ્યાસ જેવા આત્મબળસંપન્ન માર્ગદર્શક ન હોય ત્યાં સુધી લોકમાનસને ઊંચે ઉઠાવવાના પ્રયત્નો સફળ નહીં થાય. લોકમાનસને ઊંચે ઉઠાવ્યા વિના લોકોની ક્રિયાઓ ઈર્ષ્યા, દ્વેષ, શોષણ, અપહરણ, આળસ, પ્રમાદ, વ્યભિચાર, પાપાચારથી રહિત નહીં બને, ત્યાં સુધી માનવજાતિ કલેશ અને કલહથી, રોગ અને દારિદ્ર્યથી ક્યારેય છુટકારો મેળવી શકશે નહીં.

તીવ્ર ઈચ્છાશક્તિ વિના કોઈ મહત્વપૂર્ણ વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી.

ગુણવિહીન વ્યક્તિનો ક્યાંય આદર થતો નથી.

ભ્રમમાં બ રહો - ક્રાંતિ જરૂર થશે જ

આજે આખી દુનિયા સમક્ષ એક અસાધારણ મુશ્કેલી ઊભી થઈ છે. તમે પણ રાજનૈતિક, આર્થિક અને અન્ય ક્ષેત્રોની સંકટગ્રસ્ત પરિસ્થિતિ વાંચતા હશો. ભૂતકાળમાં થયેલાં યુદ્ધો અને આગામી યુદ્ધોની વાત વિચારતાં મન આશંકિત થતું હશે. નિઃસંદેહપણે આપણે એક ખૂબ મોટી શિલાના કિનારે બેઠેલાં છીએ. મને ખબર નથી કે તમે શું વિચારો છો ? - પરંતુ મને તો લાગે છે કે આપણે અત્યારે અભૂતપૂર્વ પરિવર્તનોની વચ્ચેથી પસાર થઈ રહ્યાં છીએ ? આવું કોઈ ઉદાહરણ મારા મર્યાદિત ઐતિહાસિક જ્ઞાનમાં છે નહીં. આપણે રોજબરોજના જીવનમાં દેખાતા, સંભળાતા અને અનુભવ કરાતા ઋષિઓને કદાચ કોઈ મહત્ત્વ આપતાં ન હોઈએ પરંતુ હું તો અનુભવી રહ્યો છું કે આપણે એક મહાન ક્રાંતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યાં છીએ. જેના દ્વારા કદાચ આખા માનવસમાજનું માળખું બદલાઈ જાય. આપણે આ પરિવર્તનોના સાક્ષી બન્યા છીએ તે જ એક મોટી વાત છે.

હું ઈચ્છું છું કે આપણી સમસ્યાઓનો વિચાર આ પૃષ્ઠભૂમિ પરથી કરવો જોઈએ. દુનિયાભરમાં રાજનૈતિક અને આર્થિક પરિવર્તનો અવશ્ય થશે જ. એક વાત નક્કી છે કે છેલ્લાં કેટલાંયે વર્ષોથી ચાલતી આર્થિક અને રાજનૈતિક પરંપરાને કારણે દુનિયા મુસીબતોમાં ફસાતી રહી છે તેથી તે પરંપરા તદ્દન નકામી સાબિત થઈ છે તેને બદલ્યા વિના મનુષ્ય સફળતા મેળવી શકે નહીં.

જો આપણે વર્તમાન સમસ્યાઓને ઉકેલવી હોય, યુદ્ધો ટાળવાં હોય અને શાંતિ સ્થાપવાનો પ્રયત્ન કરવો હોય તો આપણે આ દુનિયાની નવેસરથી રચના કરવી પડશે. પરંતુ આ નવી રચનાનો પાથો જો પુરાણી જડ માન્યતાઓ પર ચણાયો તો તે પણ અસફળ થશે. છેલ્લે થયેલાં યુદ્ધો વચ્ચેનો સમયગાળો વિશ્વઈતિહાસની

આ પ્રકારની અસફળતાઓને પ્રગટ કરે છે. લોકો શાંતિ સ્થાપવા માટે પ્રયત્નો કરતાં હોવા છતાં પણ અસફળ રહ્યાં કારણ કે પુરાણી જર્જરિત, આર્થિક અને રાજનૈતિક માન્યતાઓના આધારે તેઓ સમસ્યાઓનો ઉકેલ લાવવા ઈચ્છતા હતા. નાશવંત પાયા પર ઈમારત કેવી રીતે ચણી શકાય ? મને વિશ્વાસ છે કે જ્યાં સુધી સમગ્ર માળખું બદલવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી એક પછી એક મુસીબતો આવતી રહેશે.

આજે આપણી સમક્ષ જે મુશ્કેલીઓ ઊભી થઈ છે તેનાં મૂળ ઘણાં ઊંડાં છે. તેને મનોવૈજ્ઞાનિક કે આધ્યાત્મિક ગમે તે કહો તેનો સંબંધ મનુષ્યના આત્મા સાથેનો છે. આનાથી વધારે હું તેની વ્યાખ્યા નથી કરી શકતો કે નથી કાંઈ કહી શકતો. આજે દુનિયા એક ખૂબ મોટી હલચલમાંથી પસાર થઈ રહી છે. હું આ વાત ધર્મના સંકુચિત અર્થમાં નથી કરતો કારણ કે તમે જાણો છો કે હું તેવો ધાર્મિક મનુષ્ય નથી. તેથી તેને બીજા વિશાળ અર્થમાં સમજો. કોઈ એક વ્યક્તિ કે એક રાષ્ટ્ર સામે નહીં પરંતુ સમસ્ત માનવતા સામે મુશ્કેલી ઊભી થઈ છે. આ સંકટનું શું પરિણામ આવશે તે હું કહી શકતો નથી. પરંતુ મને વિશ્વાસ છે કે બહુ વર્ષો પહેલાં આવવું જોઈતું પરિવર્તન હવે જરૂર આવશે.

આ એક બહુ મોટો અને વિકટ પ્રશ્ન છે જેની બાબતમાં કંઈ પણ કહેવા માટે હું અસમર્થ છું. આપણે બધાંએ અને ખાસ કરીને નવયુવાનોએ સમજી લેવું જોઈએ કે આપણે બહુ મોટી મોટી ઘટનાઓના સાક્ષી બનવાના છીએ. આ ઘટનાઓ કદાચ તમને મુસીબતમાં ફસાવે પણ ખરી છતાં પણ મારો વિશ્વાસ છે કે આ બધાના બદલામાં એક નવીન અને સુંદર માનવ-જીવનના પગરણ હવે થવાનાં છે.

હવે આપણે એ મંજિલ સુધી પહોંચી ગયાં છીએ. ફક્ત સૈનિક શક્તિને મહત્ત્વ આપનારા દેશો નષ્ટ થઈ

જશે. સૈનિક શક્તિ સિવાય બીજો કોઈ ઉકેલ શોધવો પડશે. તેથી હું એ જબરદસ્ત શક્તિની બાબતમાં વિચારું છું કે જેને મેળવીને લોકો ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરતા જાય છે અને માનવજીવનના દરેક ક્ષેત્રે વિકાસ કરતા રહે છે. ભારત અને દુનિયાના એક મોટાભાગે આ જરૂરી શક્તિ ગુમાવી દીધી છે. મને વિશ્વાસ છે કે આપણે તે શક્તિને પુનઃ પ્રાપ્ત કરી રહ્યાં છીએ. મને વિશ્વાસ છે કે દુનિયામાં મહત્વપૂર્ણ પરિવર્તન લાવનાર કોઈ ચક્ર સતત કામ કરી રહ્યું છે તેથી પરિવર્તન આવશે અને તેમાં ભારતનો ફાળો નોંધપાત્ર હશે તો સમસ્ત ક્ષેત્રમાં વિગ્રહ ઊભો કરવાનું નિમિત્ત બનશે. વધતી વસતી અને આધુનિક પ્રગતિના ફળસ્વરૂપે પોતાનું જીવન બરાબર બનાવી દેવાથી કામ ચાલશે નહીં. તેના માટે નીચલા સ્તરે પહોંચેલા જનમાનસને ઉપર ઉઠાવવાનું કામ એક પ્રકારે પોતાની તથા પોતાના વિસ્તારની રક્ષા કરવાનું જ છે. સામૂહિક જીવન મનુષ્યનો ભાગ્યવિધાતા છે. અત્યારે તો સામૂહિકતા જરૂરી બની ગઈ છે. ફક્ત પોતાના મતલબ પૂરતી જ વાત કરવાની નીતિવાળાં એ સમજતાં નથી કે ઉમરડોના એક ફળને નુકસાન થવાથી તેની અંદર રહેલાં બધાં જ પતંગિયાં પોતાનો જીવ ખોઈ બેસે છે. તેથી ઉન્નત સમાજના ઘટક જ આસપાસના વાતાવરણથી પ્રભાવિત થાય છે અને સુખી રહે છે.

પ્રતિભા પ્રાપ્ત કરવા માટે હંમેશાં ઉચ્ચસ્તરના વાતાવરણમાં રહેવું, ઊંચું વિચારવું અને આદર્શવાદી કાર્યોમાં સંલગ્ન રહેવું જોઈએ. આના સિવાય તો સ્વયં પોતાનો સુધાર કે પ્રગતિ થતી નથી. સ્વભાવમાં ઉદારતા, સદ્ગુણીપણું અને લોકસેવાની ભાવના રાખ્યા વિના ફક્ત શારીરિક પ્રભાવથી કોઈ સદ્ગુણી થઈ શકતું નથી. સદ્ગુણોના અભ્યાસ અને અધિકતાને કારણે જ વ્યક્તિ બીજાઓનું સન્માન અને સહકાર પ્રાપ્ત કરવા લાયક બને છે. આની સફળતાને આધારે કોઈની પ્રતિભા અને મહાનતાનું મૂલ્યાંકન પણ થઈ શકે છે.

સંકુચિત સ્વાર્થપૂર્તિમાં બધી જ શક્તિઓ વાપરી નાખવી નહીં. તેમાં દેખાતા લાભ કરતાં નુકસાન વધારે છે. વિશાળ સ્તરનો સર્વલોકીનો સ્વાર્થ જ પરમાર્થ છે. પરમાર્થી વ્યક્તિ પોતાનું તો કલ્યાણ કરે જ છે, પરંતુ સાથેસાથે તે ચંદન વૃક્ષની જેમ નજીક રહેનારા લોકોને પણ ગૌરવ બક્ષે છે. પ્રતિભા સંપાદન માટે સેવા-સાધનાની પાઠશાળામાં ભણવું જ પડે છે.

અનેક લોકો પછાત અને દુઃખી લોકોની સેવા માત્રથી સંતોષ અનુભવે છે. પરંતુ તેઓ એવું નથી વિચારતા કે સમસ્ત અભાવો અને સંકટોનું મુખ્ય કારણ દૃષ્ટિકોણ અને ચારિત્ર્યની નિમ્નતા જ છે. જેને સેવાધર્મ અપનાવવો હોય અને વસ્તુસ્થિતિના ઊંડાણ સુધી પહોંચવું હોય તેમણે લોકમાનસની સજાવટ કરવા માટે, સત્પ્રવૃત્તિના સંવર્ધન માટે પોતાના સામર્થ્યભર્યા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. આવા સેવાભાવીઓ એકતરફ પુણ્યપરમાર્થ સાથે જોડાયેલી અનેક સિદ્ધિઓ મેળવે છે ત્યાં બીજી તરફ તેઓ પ્રતિભાના અભિવર્ધનમાં પણ ચોક્કસપણે સફળ થાય છે જ. ઉચ્ચસ્તરીય સેવા-સાધનામાં બે જ તત્ત્વ મુખ્ય છે : (૧) સત્પ્રવૃત્તિનું સંવર્ધન (૨) દુષ્ટપ્રવૃત્તિનું નિવારણ. આ બંને કાર્યો કરવા માટે પોતાના સમય અને સાધનનો એક ચોક્કસ અંશ દરરોજ આની પાછળ વાપરવા માટેનું મહત્ત્વ સમજી લેવું જોઈએ.

આ યોગદાનને નિત્યકર્મમાં સામેલ કરવું જોઈએ. શારીરિક તંદુરસ્તી માટે ભોજન કરવું અને મળત્યાગ કરવો જરૂરી છે. તેવી રીતે ચેતનામાં શ્રેષ્ઠતા વધારવા માટે, લોકમંગલનું વાતાવરણ બનાવવા માટે, સદાશયતા વધારવા અને અનિચ્છનીયતાને હટાવવા માટે તત્પર રહેવું જોઈએ. તેના માટે અમુક સમયદાન અને અંશદાનની મર્યાદા નક્કી કરી લેવી જોઈએ અને નક્કી કરેલાં વ્રતના પાલન માટે પોતાની શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા અને બુદ્ધિમતાનો પરિચય આપવો જોઈએ. તેને પ્રતિભા પરિવર્ધનની અનિવાર્ય ફી માનીને ચાલવું જોઈએ.

સ્વાસ્થ્ય-સંરક્ષણ માટેના આપણા પ્રયત્નો

શિક્ષણ અને વિદ્યાના વ્યાપક ફેલાવાનું કામ હાથમાં લેનાર પ્રતિભાસંપન્ન મનુષ્યોએ ભૌતિક જીવનની મહાન જરૂરિયાત 'સ્વાસ્થ્ય રક્ષા'ને પણ પોતાનાં કાર્યોનું એક અવિભક્ત અંગ માનીને ચાલવું જોઈએ.

બીમાર વ્યક્તિ પોતે તો કષ્ટ સહન કરે જ છે, પરંતુ ઘરના અન્ય સદસ્યોને પણ પોતાની સેવાસહાયતા માટે રોકી રાખે છે. તે કમાણી કરી શકતો નથી પરંતુ ઊલટું દવા-દારૂ અને વિશિષ્ટ ખોરાક વગેરેમાં વધારે ધન ખર્ચાવે છે. આવા મનુષ્યો શરૂઆતમાં તો થોડીક સહાનુભૂતિ મેળવી શકે છે પરંતુ છેવટે તો તે પોતાના તથા બીજાઓ માટે ભારરૂપ બની જાય છે. સમાજ માટે પણ તેઓ કમાણી નહીં કરનાર એક નકામો બોજ બની જાય છે.

કમનસીબે આપણા દેશમાં શારીરિક અને માનસિક રોગીઓની સંખ્યા દિવસે દિવસે વધતી જાય છે. તેનું એક કારણ આર્થિક અગવડો અને અપૂરતો પોષક આહાર છે, તો બીજું કારણ આહાર, વિહાર, સ્વચ્છતા, જરૂરી પરિશ્રમ અને માનસિક સંતુલન બરાબર ન રાખવાનું પણ છે. ખરાબ આદતો, આળસ અને રફેરફે જીવન પણ રોગો અને દુર્બળતાનું એક મોટું કારણ છે. જ્યાં સુધી જીવનચર્યામાં ફેરફાર કરવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી જરૂરી સગવડો હોવા છતાં પણ કોઈ મનુષ્ય તંદુરસ્ત રહેશે નહીં. આ માટે મોટી ઉંમરવાળાને અને સુશિક્ષિતોને પણ અણઘડોની જેમ સમગ્ર તાલીમ આપવી પડશે. શારીરિક અને માનસિક તંદુરસ્તીને કાયમ રાખવાની રીતથી સામાન્ય મનુષ્ય તો અજાણ જ છે. આ ક્ષેત્રમાં નવા નિશાળીયા અને બાળકોના જેવા આરંભિક શિક્ષણથી શરૂઆત કરવી પડશે. જાણવું એક વાત છે અને માનવું તે બીજી

વાત છે. માનવાના ક્ષેત્રમાં લોકો એટલા પછાત છે કે જાણે તેમણે અસ્વસ્થ રહેવાના મૂળભૂત આધારો પર જ ધ્યાન આપ્યું હોય અને સ્વસ્થતાના આધારોને અભ્યાસમાં ઉતારવાની તેમને જાણે જરૂર જ ન જણાઈ હોય. સ્વાસ્થ્ય-સુરક્ષાને દરેક મનુષ્યનો એક અતિ આવશ્યક વિષય માની તે બાબતમાં ઉદારચેતાઓએ નિશ્ચિત સેવા-સાધના કરવા માટે કટિબદ્ધ થવું જોઈએ.

સ્વાસ્થ્યની રક્ષા માટેના કેટલાંક પ્રમુખ અંગો છે : (૧) સાત્ત્વિક, સુપાચ્ય અને મર્યાદિત આહાર (૨) વસ્ત્ર, મકાન અને સાધનોની સફાઈ (૩) આળસ છૂટે અને થાક ન લાગે તેટલા પ્રમાણમાં શારીરિક શ્રમ કરવો. (૪) નિયમિત દિનચર્યા રાખવી (૫) પ્રકૃતિની નજીક રહી તેના આદેશો અનુસાર જીવવું (૬) મનોવિકારોને વિકસવા ન દેવા, સદાયે પ્રસન્નચિત્ત, નિશ્ચિત અને હળવી હસતી-હસાવતી જિંદગી જીવવી (૭) અસંયમી ન બનો (૮) રોગોના નિવારણ માટે તેજ દવાઓનો સહારો ન લેતાં જડીબુટ્ટીઓ પર નિર્ભર રહેવું વગેરે વગેરે.

ઉપરોક્ત બધી જ બાબતોને લોકમાનસમાં ઉતારવા માટે લોકસેવકોએ તંદુરસ્તીની રક્ષા માટે ગમે તેવી સ્થિતિમાં ગમે તેવા વાતાવરણમાં કંઈક ને કંઈક કરતા રહેવું જોઈએ. તેના માટે પ્રાચીનકાળની વ્યાયામ શાળાઓની જેમ ગામડે ગામડે આરોગ્ય શાળાઓ બનાવવી જોઈએ. પ્રાચીનકાળમાં વ્યાયામશાળામાં કસરતને જ મહત્વ આપવામાં આવતું હતું પરંતુ હવે તેટલું પૂરતું નથી. પણ તેમાં સ્વાસ્થ્ય-રક્ષણના દરેક પક્ષની જાણકારી આપવાની તથા તેને વ્યવહારમાં ઉતારવાની યોજના બનાવીને ચાલવું જોઈએ અને તેમાં જેના આધારે પોતાના કુટુંબ અને પરિચિત વિસ્તારના લોકોને સ્વાસ્થ્ય રક્ષાના માર્ગ પર કદમ ભરાવી શકાય

તેવા વિષયોનું સાંગોપાંગ શિક્ષણ પણ મળવું જોઈએ. આ કાર્ય હોસ્પિટલ ખોલવા કરતાં પણ વધારે મહત્વપૂર્ણ છે. તેનું પુષ્ટ્ય પણ ઓછું નથી. જાહેરાત ન કરવા છતાં પણ આના આધારે લોકસન્માન મેળવવાનો અને શ્રદ્ધાના ભાગી બનવાનો અવસર સાંપડે છે. કેટલાંક કામો એવાં હોય છે જેને વ્યવહારમાં, પ્રત્યક્ષ કાર્ય પદ્ધતિમાં સામેલ કરવાં જોઈએ. આમાંથી કેટલાંક આ પ્રકારનાં છે -

(૧) જુદી જુદી પરિસ્થિતિ ધરાવતી વ્યક્તિઓના આહારની પસંદગી અને આહારની પોષણ શક્તિને કાયમ રાખવાનું શિક્ષણ અને તેનું પ્રમાણ નક્કી કરતા રહેવું. આને એક પ્રકારે આહારચિકિત્સા પણ કહી શકાય છે.

(૨) ગંદકીથી થતા નુકસાનને સમજવું. નુકસાન કરનારાં જીવજંતુમુક્ત વાતાવરણ રાખવું અને નાળીઓ તથા પાચખાના દુર્ગન્ધરહિત રાખવાં.

(૩) વસ્ત્રો, મકાનો અને સાધનોના કારણે મનુષ્યના સ્વાસ્થ્ય પર કોઈ દબાણ પડે નહીં. તડકામાં અને ખુલ્લી હવામાં રહેવાનું કહેવું આવી દિનચર્યા અપનાવવાથી સ્વાસ્થ્ય જાળવાઈ રહેશે.

(૪) ઉંમર અને સ્થિતિ મુજબની વ્યક્તિઓ માટે તેમની જરૂરિયાત અને શક્તિ અનુસાર કસરત નક્કી કરવી. જુદાજુદા હેતુ માટે જુદાંજુદાં ખેલકૂદોનું વ્યાવહારિક શિક્ષણ આપવું. આસન અને પ્રાણાયામના આધારે અનેક રોગો અને મનોવિકારોનો ઈલાજ થઈ શકે છે.

(૫) રોગીઓની સેવાયાકરી અને દુર્ઘટના-ગ્રસ્તોની તાત્કાલિક સારવાર, સ્કાઉટિંગ, યુસ્તી અને સ્ફૂર્તિનો સંગ્રહ, સમાજસેવા, નાગરિકતા અને કર્તવ્યનિર્વાહનું વ્યાવહારિક શિક્ષણ વગેરે વગેરે.

સ્વાસ્થ્યરક્ષા માટે કેટલીક યાંત્રિક વ્યવસ્થાઓ :

(૧) દરેક ઘરમાં પોતાનો અને મોહલ્લામાં સામૂહિક હેન્ડ પંપ લગાવવાનું શિક્ષણ આપવું જેથી સાફ ન કરેલા કૂવાઓનું ગંદું પાણી પીવું ન પડે.

(૨) વ્યવસ્થિત અને સગવડવાળાં શૌચાલયોની સગવડ કરવી જેથી માનવના મૂત્ર દ્વારા ફેલાતા રોગોને અટકાવી શકાય અને ગંદકી ન થાય. મળને સુવર્ણ ખાતરરૂપે ફેરવીને તેના દ્વારા આર્થિક લાભ મેળવવો અને ગામની આજુબાજુ ગંદકી ફેલાવવાની જે કુપ્રથા અત્યારે ચાલી રહી છે તેનાથી છુટકારો મળે.

(૩) ધુમાડારહિત ચૂલા બનાવવા, જેમાં જરા પણ ધુમાડો નીકળે નહીં અને અડધા ઉપરાંત બળતણનો પણ બચાવ થાય. સાથેસાથે ઘરેલુ અને સામૂહિક ઉપયોગ માટે સૂર્ય-ઊર્જા કે વૈકલ્પિક ઊર્જાના આધારે જરૂરી શક્તિવાળાં સાધનો બનાવવાનું અને ચલાવવાનું શિક્ષણ આપવું.

(૪) ઘરેલુ શાક-વાટિકામાં જાતજાતનાં શાકભાજી વાવી તેના ઉછેર માટે ધ્યાન આપવું. જેનાથી વિનામૂલ્યે બહુ મોટા પ્રમાણમાં ઉપયોગી શાકભાજી ઉત્પન્ન કરીને સ્વાસ્થ્યસુધારવાની સાથેસાથે આર્થિક બચત પણ થાય. શોભા સજાવટ માટે ઘરમાં પુષ્પવાટિકા બનાવવાની પદ્ધતિ શીખવવી.

(૫) જડીબુટ્ટીઓ વાવવી. તેમના ઘરગથ્થુ ઉપયોગ વડે સામાન્ય બીમારીમાં જાતે જ સારવાર કરી લેવી. જેના પાસે થોડીઘણી પણ જમીન હોય તેઓ આવી જડીબુટ્ટીના બગીચા સહેલાઈથી ઊભા કરી શકે છે. જડીબુટ્ટીના ઉત્પાદનથી નિજી લાભ મેળવવા ઉપરાંત તેને વેચીને આર્થિક લાભ પણ મેળવી શકાય છે. ઘરમાં ઉપયોગમાં લેવાતા મસાલાઓમાંથી પણ સામાન્ય રોગોમાં ઉપચાર કરી શકાય છે તેની અતિ મહત્વની જાણકારી આપવી.

ગર્ભવતી સ્ત્રીઓ અને રોગીઓને પણ તેમની વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિમાં પણ સંતુલિત રહેવાનું શિક્ષણ આપવું. નાનાં બાળકોનાં ભરણ, પોષણ, આહાર-વિહાર, મનોરંજન જેવી અનેક ઉપયોગી જાણકારી પણ સ્વાસ્થ્ય સંરક્ષકને હોવી જોઈએ. આ જાણકારીને આધારે પોતાનું સ્વાસ્થ્ય તો સુધારી શકાય છે અને આપણા કુટુંબ તથા પાડોશીઓની તંદુરસ્તી કાયમ રાખવાનું

વાતાવરણ પણ બનાવી શકાય છે. આ શિક્ષણ આત્મકલ્યાણ અને સમાજકલ્યાણ એમ બંને દૃષ્ટિએ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે.

આનંદની વાત તો એ છે કે યુગનિર્માણ મિશનમાં ડોક્ટરો અને શિક્ષકોની સંખ્યા વધારે છે. ડોક્ટરો અને શિક્ષકો ઉપરાંત અન્ય જે પરિજનો સ્વાસ્થ્ય-સંરક્ષણના ક્ષેત્રમાં રસ ધરાવતાં હોય તે બધાંએ અખંડ જ્યોતિ સંસ્થાન, મથુરાથી પ્રકાશિત થતાં વાઙ્મય સંખ્યા ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨નું સ્વાધ્યાય કરવું જોઈએ, જેથી તેમને સ્વાસ્થ્ય સંરક્ષણ સંબંધી મહત્વપૂર્ણ જાણકારી મળી શકે. આ જાણકારીના આધારે સ્વાસ્થ્ય સંરક્ષકો ગામડે ગામડે જઈને ઉપરોક્ત વિષયો પર સભાઓ આયોજિત કરે

અને જનસમૂહને સ્વાસ્થ્યરક્ષાનાં મહત્વપૂર્ણ સૂત્રો સમજાવી તેને અમલમાં મૂકવાની પ્રેરણા આપે. સ્વાસ્થ્ય-સંરક્ષકોને આ કામ દરમ્યાન કોઈ પણ પ્રકારની મુશ્કેલી, શંકા કે અવરોધ ઊભો થાય તો તેનું નિરાકરણ કરવા યુગ નિર્માણ યોજના, મથુરા-૩ના સરનામા પર પત્ર પોસ્ટ કરીને કરી શકાય છે.

સ્વાસ્થ્ય-સંરક્ષકોએ પોતાના વિસ્તારોમાં સ્વાસ્થ્ય સંબંધી માહિતી સાહિત્યના માધ્યમ દ્વારા પહોંચાડવી જોઈએ. આ માટે સ્વાસ્થ્ય સંબંધી પોકેટ બુક્સનો સેટ મથુરાથી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો છે. આ પુસ્તકોને લોકો સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

— — — — —

દેવપુરુષ પોતાના પચાસ લાખ શિષ્યો અને કરોડો અનુયાયીઓને છોડીને ગયા છે. આટલો પ્રભાવ કેવી રીતે ઉત્પન્ન કરી શકાયો, એનું રહસ્ય સમજવું હોય તો એને એક શબ્દથી જ પ્રગટ કરી શકાય. પોતાને પોતાના આદર્શોથી પ્રભાવિત, સંમત, સંલગ્ન અને તત્પર બનાવીને તેમણે એ પ્રભાવશીલતા મેળવી, જેની આગળ જે સામે આવ્યા ઝૂકતા ગયા. તેમની વાણી, કલમ અને પ્રતિભાની લગભગ બહુ જ પ્રશંસા થાય છે અને કહેવાય છે કે એ અદ્ભુત સિદ્ધિઓના આધારે તેઓ વિશાળ જનસમુદાયને પ્રભાવિત કરી શકવામાં અને તેમને આદર્શોની કષ્ટકારક દિશામાં પ્રેરિત કરવામાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી શક્યા.

પણ વસ્તુતઃ આ મૂલ્યાંકન સાચું નથી. આ સંસારમાં એક એકથી ચઢિયાતા વક્તા, લેખક અને પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિઓ છે. તેમનાં કર્તવ્યોને, લોકોએ કૌતૂહલથી વખાણ્યાં તો છે, પણ પ્રભાવિત કેટલા થયા તેનો હિસાબ કરવામાં આવે તો બધું જ પોકળ જોવા મળશે. પ્રતિભાશાળી વક્તા, લેખક, ગાયક, નેતા, અભિનેતા, ચિત્રકાર, કલાકાર, ગુણવાન, કુશળ, રૂપવાન વગેરે પોતાની વિભૂતિઓથી લોકોનું ધ્યાન તો ખેંચે છે, પોતાના કામનો પરિચય પણ કરાવે છે, પરંતુ વાસ્તવમાં તેઓ કંઈ કરી શકતા નથી.

શુદ્ધ વિચાર અને શુદ્ધ કામ કરનાર અંતમાં શુદ્ધ જ રહી જાય છે.

જેનો માર્ગ સચ્ચાઈનો છે એને કોઈ હરાવી શકતું નથી.

જનતાના ગાડરિયા પ્રવાહમાં ન બંધાઓ, શ્રેષ્ઠતા અપનાવો.

સાચી અને સાર્થક ઉપાસના : કોને

કહેવાય અને કેવી રીતે કરવી ?

આસ્તિકતા-સંવર્ધન આંદોલન : આત્મશક્તિ એક એવી દિવ્ય વિભૂતિ છે, શક્તિઓનો ભંડાર છે કે જે માનવની સુષુપ્ત ચેતનાને જગાડીને તેનામાં દેવત્વનો ઉદય કરી શકે છે. મુક્તિનો પરમ આનંદ પ્રાપ્ત કરાવનારી આ પ્રસુપ્ત (સુષુપ્ત) ચેતનાથી ઘણો ખરો માનવસમાજ અજાણ છે. આત્મશક્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે કરવામાં આવતી સાધનાના બે પક્ષ છે - એક તો કર્મકાંડ અને ભજન-પૂજન ઉપચાર અને બીજું બ્રહ્માંડીય ચેતના, ઉત્કૃષ્ટ દેવાત્માની સાથે યોગ એકાત્મ. ઉપચારોમાં, જપ, ભજન, વ્રત, ઉપવાસ જેવા શરીર-સાધ્ય કૃત્યો કરવાં પડે છે. જ્યારે યોગ ભાવનાપ્રધાન છે તેમાં સમર્પણ સ્તરની ભાવકક્ષાને જાગૃત કરવી પડે છે. ભક્તિનો અને પ્રેમનો અભ્યાસ કરી તેને સ્વભાવમાં વણી લેવી પડે છે. આદર્શો પ્રત્યે સમર્પિત થનાર યોગી કહેવાય છે જ્યારે ભાવશૂન્ય રહીને માત્ર કર્મકાંડમાં જ રચ્યાપચ્યા રહેનારાઓને તો બહુ બહુ તો પૂજારી કહી શકાય છે. ઉપચારોને તીર અને યોગ એકાત્મને ધનુષ્યની સંજ્ઞા આપવામાં આવી છે. પણછનું ખેંચાણ જેટલું વધારે તેટલું જ તીર દૂર જાય છે અને અસર કરે છે. ધનુષ્ય વિના તીર કોઈ ચમત્કાર કરી શકતું નથી જ્યારે ધનુષ્ય તીર ન હોય તો એક નાનો કાંકરો ફેંકીને પણ તીર જેટલું પરિણામ ઉત્પન્ન કરી શકે છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે સાધનનું કોઈ મહત્ત્વ નથી. લેખકને કલમ, દરજ્જાને સોય, ચિત્રકારને પીંછી અને વાદકને વીણા જેવાં સાધનોનો સહારો લેવો પડે છે. આમ હોવા છતાં પણ તેમની અંતઃચેતના પ્રખર પ્રવીણ હોવી જરૂરી છે નહિ તો આ સાધનો હાથમાં હોવા છતાં પણ તેઓ કોઈ સફળતા મેળવી શકશે નહીં. પૂજા ઉપાસનાના

સંબંધમાં પણ આ જ વાત છે તે ચોક્કસપણે જરૂરી છે. તેની ઉપેક્ષા કરવાથી કામ ચાલશે નહીં. લુહાર હથોડી વિના કે વાદક વાજિંત્ર વિના પોતાનું કૌશલ કેવી રીતે બતાવી શકે ? અસ્તરા વગર હજમ કેવી રીતે હજમત કરી શકે ?

બીજનું મહત્ત્વ તો બધાં જાણે જ છે. તેના વિના ન તો ખેતી શક્ય છે કે ન બાગબગીચા. આટલું હોવા છતાં પણ બીજને જ સર્વસ્વ માનીને બેસી રહેનારા નથી તો પાક લણી શકતા કે નથી તેનો લાભ મેળવી શકતા. બીજને વાવવાની જેમ જ ખાતરપાણીની વ્યવસ્થા કરવી પણ જરૂરી છે. બીજને ઉપાસનાનું સાધન કહી શકીએ, પરંતુ તેને ફૂલેલા-ફાલેલા છોડનું રૂપ આપવા માટે તો ભાવશ્રદ્ધાનું ખાતર પાણી અત્યંત જરૂરી છે. આમ ન કરીએ તો બીજ વાવવામાં જે પરિશ્રમ અને ધન ખર્ચું છે તે પણ વ્યર્થ જશે. અહીંયાં સાધનાની સફળતા અને અસફળતાનું કેન્દ્રબિંદુ જેના પર નિર્ધારિત છે તેવા તથ્યનું રહસ્યોદ્ઘાટન કરવામાં આવી રહ્યું છે.

‘સાધનાથી સિદ્ધિ’ મેળવનાર ઇચ્છુકોએ નિર્ધારિત પૂજાઉપાસના નિયમિતપણે કરવાની સાથેસાથે એ પણ ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે ઈષ્ટ પ્રત્યે - લક્ષ્ય પ્રત્યે ધીમે ધીમે શ્રદ્ધાનો વિકાસ થઈ રહ્યો છે કે નહીં ? પ્રાણરહિત શરીરને લાશ કહેવાય છે અને શ્રદ્ધારહિત પૂજાપાઠને મશકરી કહેવાય છે. બંને બાહ્યરૂપે તો સાચાં લાગે છે, પરંતુ આંતરિક ખોખલાપણાને કારણે કોઈ સિદ્ધિની આશા રાખી શકાય નહીં. મૃતક વ્યક્તિના નિર્જીવ કલેવરમાંથી શું મળવાનું ? આ જ પ્રમાણે ભાવ વગર શ્રદ્ધા વગર પૂજાનો પરિશ્રમ કરવાથી ફક્ત તેટલો

સમય કોઈ દુષ્પ્રવૃત્તિમાં ન ગુમાવીને સત્પ્રવૃત્તિમાં વિતાવવા જેટલો જ લાભ થાય છે. આમ હોવા છતાં પણ તેના પાસેથી કોઈ ચમત્કાકિ ફળની આશા રાખી શકાય નહીં. તથ્યાન્વેષી દરેક સાધકે જેટલો પરિશ્રમ ઉપાસના-સાધના માટે કરવાનો હોય છે તેના કરતાં પણ વધારે પ્રયત્ન પોતાની ભાવચેતનામાં ઉત્કૃષ્ટતાનો સંચાર કરવા માટે કરવાનો હોય છે. આ રણભૂમિને સુરમ્ય ઉદ્યાનમાં બદલવા જેવો પ્રબળ પુરુષાર્થ કરવો પડે છે.

ભ્રમમાં રહેનારા કેટલાક લોકો પૂજા-અર્ચનાને જ અને કર્મકાંડોને જ રિદ્ધિ સિદ્ધિનો ભંડાર માની લે છે અને જાદુગરના જાદુઈ ચમત્કારની જેમ પોતાના મંત્રતંત્રથી આકાશપાતાળ જેવી કલ્પના કરવા લાગે છે. તેમની કલ્પનાઓ પૂરી ન થાય તો નાસ્તિક જેવો ક્રોધ પ્રગટ કરે છે અને ઉપાસના વિજ્ઞાન પર ચિત્ર-વિચિત્ર લાંછન લગાડતા જોવા મળે છે. જાદુઈ કરામત એક જાતનું ઇળ છે તે દરેક જણ જાણે જ છે. માટીમાંથી રૂપિયા બનાવવા કે હથેળી પર સરસવ ઉગાડવા એ વિજ્ઞાનના સામાન્ય નિયમોથી તદ્દન વિપરીત છે. માટીમાંથી રૂપિયો જરૂર બને છે પરંતુ તે માટે ખેડૂત, કુંભાર કે ઈંટો પકવનારા જેવી સુનિયોજિત પ્રક્રિયાનો સહારો લેવો પડે છે. પૂજા ઉપાસના દ્વારા જાદુગર જેવાં પરિણામ મેળવવા ઈચ્છુક વ્યક્તિ બાળકોની જેમ આશાનિરાશાના ઝૂલામાં ઝૂલતાં રહે છે.

અધ્યાત્મ વાસ્તવ્યમાં અંતઃચેતનાની સજાવટ કરનારું, સફાઈ કરનારું એક સુનિયોજિત વિજ્ઞાન છે. જે વ્યક્તિ આત્મસત્તામાં જે સ્તરની ઉત્કૃષ્ટતાનો સમાવેશ કરી શકે છે તે તેટલો જ પવિત્ર અને પ્રખર બને છે. બધાં જાણે જ છે કે વ્યક્તિત્વસંપન્ન વ્યક્તિ જે ક્ષેત્રમાં હાથ નાખે છે ત્યાં સફળતા પામે છે. જ્યારે મંત્રતંત્રના જાદુગરો વ્યક્તિત્વની શુદ્ધિ, સુધાર તેમજ સજાવટ સામે તો નજર પણ નાખતા નથી અને માત્ર જાદુઈ ક્રિયાકર્મોને આધારે જ તાત્કાલિક સફળતા મેળવવાનો વિચાર કરે છે. પરંતુ જે ઈષ્ટ છે તે ફક્ત યોગ્યતા અને

તત્પરતાના મૂલ્યથી જ ખરીદી શકાય છે.

અત્યારે તો દરેક ક્ષેત્રે ભ્રમણાઓનું જ આધિપત્ય પ્રવર્તે છે અને એમાં પણ અધ્યાત્મનું ક્ષેત્ર તો બહુ ખરાબ રીતે ભ્રમણાઓથી ભરાયેલું છે. આત્મપરિષ્કાર અને વ્યક્તિત્વ-નિર્માણના ઉચ્ચસ્તરીય વિજ્ઞાનની થઈ રહેલી દુર્ગતિ જોઈને ખૂબ દુઃખ થાય છે. ઉપાસના-સાધનાના ગુણદોષો પર વિચાર પછીથી કરવો જોઈએ. પહેલાં તો અધ્યાત્મના નામે પ્રચલિત માન્યતાઓમાં કેટલું સત્ય અને તથ્ય છે તે જોવું જોઈએ. આજે તો તે આત્મપરિષ્કારની (સજાવટની) પ્રક્રિયાને સ્થાને જાદુગરીનો, ઉઠાવગીરીનો સિદ્ધાંત માન્યતા પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યો છે. દરેક મનુષ્ય ચિત્રવિચિત્ર કર્મકાંડોથી જાદુભર્યા ચમત્કાર અને ટોપલા ભરીને આકાશ-કુસુમોની ભેટ મેળવવા ઈચ્છે છે. જો તેમની માન્યતા સાચી હોય તો પછી આ વિશ્વવ્યવસ્થામાં કર્મફળ, યોગ્યતા અને તત્પરતા માટે કોઈ સ્થાન બાકી રહેશે નહીં અને મોટાભાગની સફળતાઓ જાદુગરોના પટારામાંથી જ વરસતી જોવા મળશે.

અધ્યાત્મ ચોક્કસ જાદુભર્યું છે. દુનિયાના મહાન માનવોના વ્યક્તિત્વ અને કર્તવ્યનો ઇતિહાસ અને અનુદાન એટલું ગૌરવશાળી છે કે જેના પર હજારો અને લાખો જાદુગરો ન્યોછાવર કરી શકાય. દરેક સાચા અધ્યાત્મવેત્તાએ આવી જ મહત્વાકાંક્ષા રાખવી જોઈએ. જાદુનાં કૌતુકો જોવાની બાળસહજ લાલસાને કચરાના ઢગલામાં ફેંકીને કુસંસ્કારો તથા સ્વભાવ અને આદતોમાં કાયાકલ્પ જેવાં પરિવર્તનો કરી શકે તેવું આત્મતેજ તેમનામાં ઊભરાવું જોઈએ (જાગૃત થવું જોઈએ).

આત્મીયતાનો વિસ્તાર જ ભક્તિયોગ છે. તેના અભ્યાસથી સર્વત્ર પોતાપણું દેખાય છે. એમના માટે મન ઉદાર, સેવાભાવી અને મદદરૂપ થવા તત્પર રહે છે. ઉત્કૃષ્ટ આસ્થાઓને કારણે અંતરંગમાં ઊમટતા ઉમંગને જ તત્ત્વદાર્શનિકોએ અમૃત, આત્મદર્શન, બ્રહ્મસાક્ષાત્કાર જેવાં નામ આપ્યાં છે. સંતો, મહામાનવો અને દેવદૂતોની સ્થિતિ આવી જ હોય છે.

ઉચ્ચસ્તરીય દૂરદર્શિતાનું નામ જ્ઞાનયોગ છે. સામાન્ય માનવી તો તાત્કાલિક લાભને સર્વસ્વ માનીને ભવિષ્યની આવશ્યકતાઓ અને સંભાવનાઓ માટે સહેજ પણ વિચાર કરતા નથી અને આ કારણે જ તેમની બુદ્ધિ વિલાસ, સંયમ અને અપવ્યયના તાણાવાણા ગૂંથતી રહે છે. આખું જીવન આ મોહમાયામાં પસાર થઈ જાય છે અને જ્યારે પરિણામો સામે આવે છે ત્યારે માત્ર પશ્ચાતાપ જ શેષ રહી જાય છે. જ્ઞાનયોગ તો ગાડરિયા પ્રવાહ જેવા લોકપ્રવાહને અમાન્ય ગણી પોતાની સ્વતંત્ર વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરે છે અને નરપશુઓની જેમ નષ્ટભ્રષ્ટ થનારા જીવનને નવાં નિર્ધારણોને આધારે દેવોપમ કાર્યો સાથે જોડવાનું પરાક્રમ પ્રગટ કરે છે.

કર્મયોગી પોતાની કાર્યશક્તિને ફક્ત પેટ પ્રજનન કે તૃષ્ણા અહંકારની પૂર્તિમાં સીમિત ન રાખતાં આદર્શવાદી કાર્યોમાં નિયોજિત કરે છે. 'Simple living and high thinking' 'સાદું જીવન ઉચ્ચ વિચાર'નો સિદ્ધાંત જ કર્મયોગનો પર્યાયવાચી છે. ઉચ્ચ સ્તરનું જીવન જીવનારાએ સંયમ રાખવો જ પડશે. આટલું શક્ય થયા પછી જ કોઈ પોતાનો શ્રમ, સમય, મનોયોગ અને વૈભવનો ઉપયોગ ઉચ્ચ વિચારોને સાકાર કરનારા પરમાર્થમાં કરી શકે છે. કર્મયોગીની આંતરિક સ્થિતિ આવી જ હોય છે.

કર્મયોગી મહામાનવ બને છે. જ્ઞાનયોગી ઋષિ કહેવાય છે અને ભક્તિયોગીઓની ગણના જીવનમુક્ત અવતારી દેવદૂતોમાં થાય છે. મનુષ્યનાં ત્રણ શરીર છે. સ્થૂળ શરીરને કર્મયોગથી, સૂક્ષ્મ શરીરને જ્ઞાનયોગથી અને કારણ શરીરને ભક્તિયોગથી પરિષ્કૃત કરતાં કરતાં પરમ લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આત્મિક પ્રગતિનો રાજમાર્ગ આ જ છે. આના પર ચાલીને જ સામાન્યમાંથી અસામાન્ય બનવાનો અને યુગ પ્રવાહને પલટાવવાથી માંડીને સમગ્ર વાતાવરણમાં ઉત્કૃષ્ટતા ભરી દેવાનો સુઅવસર પ્રાપ્ત થાય છે. તેમના ક્રિયાકલાપોનું પરિણામ જોતાં દરેક વિચારશીલ

મનુષ્યની આંખો તેમને ચમત્કારી પુરુષ કહેતી અને શત શત કોટિ નમન કરતી જોવા મળે છે. સામાન્ય સ્તરના લોકો જાદૂગરી જેવાં દૃશ્ય જોવા અને કુતૂહલ દેખાડવા માટે ઉત્સુક હોય છે પરંતુ પરિપક્વ બુદ્ધિવાળા તો તે તરફ નજર ઉઠાવીને પણ જોતા નથી. તેમને તો તેમના વ્યક્તિત્વની શુદ્ધિમાં, દૃષ્ટિકોણમાં, સામાન્ય અને ઉચ્ચ કાર્યોમાં એવા ચમત્કારોની ભરમાર જોવા મળે છે કે જેના માટે મોટેભાગે સામાન્ય મનુષ્ય જીવનભર તલસતા રહીને મોતને શરણે જાય છે.

દેવશક્તિઓનાં સ્વરૂપ, સ્તર અને કાર્યોના તથ્યને જેટલું જલદીથી સમજી લે એટલું ઉત્તમ કે ભગવાન ચમચાગીરી, ચાપલૂસી કે પુષ્પ દીવા જેવી નાની ભેટસોગાદોથી પ્રભાવિત થઈને તેને પોતાનો ભક્ત માની તેની યોગ્ય-અયોગ્ય ઇચ્છાપૂર્તિ માટે લાગી જવાના નથી. આના આધારે તેમને ફોસલાવવાની અને બહેકાવવાની તિકડમબાજીને કોઈ પૂજાસાધના માનતું હોય તો આ ભ્રમજાળમાં ફસાવા ઉપરાંત કોઈકને ગાળો આપવી કે નિરાશ થવાને બદલે આવાં કોઈ પણ પ્રકારના ભજન-પૂજન વિના જ કામ ચલાવી લેવું જોઈએ. પુરુષાર્થના આધારે પ્રાપ્ત થતી સફળતામાં નીતિમત્તા અને વાસ્તવિકતા રહેલી છે. ઢોંગી ભક્તિના ઊલટા અસ્તરાથી દેવતાઓની હજામત કરવાના ધંધામાં હાથ નાખવા કરતાં તેને ન કરવામાં જ વધારે સમજદારી છે.

વૃક્ષોમાં રહેલી આકર્ષણશક્તિ આકાશમાં વિચરણ કરતાં વાદળોને ધરતી પર ઊતરવા અને વરસવા માટે વિવશ કરે છે. આ જ પ્રમાણે સાધકની ચરિત્રનિષ્ઠા અને સમાજનિષ્ઠાનો અદ્ભુત સમન્વય સાધક પર દૈવીકૃપા વરસવા માટે વિવશ કરવાની આકર્ષણશક્તિને જાગૃત કરે છે. તેથી લોભ લાલચમાં પડીને શિકારી અને માછીમારોની જેમ દૈવી શક્તિઓને શિકારમાં ફસાવવાનો વિચાર છોડીને તેમને વાદળની જેમ વરસવા માટે વિવશ થવું પડે તેટલા સ્તર સુધીની પોતાની પાત્રતા વિકસાવવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

વાસણની ક્ષમતા પ્રમાણે તેમાં પાણી ભરવામાં આવે છે. વાસણની સીમામાં તો મોટાં જળાશયો પણ વધુ પાણી આપવા માટે અસમર્થ રહે છે. દૈવી શક્તિઓ પણ આવા જ અનુબંધોમાં બંધાયેલી છે.

ઈશ્વર આદર્શોનો સમુગ્ર્ય છે. ઉપાસનાનો અર્થ છે નજીક બેસવું - નજીક એટલે એટલું નજીક કે જેવી રીતે ભીનું લાકડું આગની નજીક પહોંચતા જ પોતાની ભીનાશને ત્યાગીને અગ્નિની ગરમીને પોતાનામાં ધારણ કરી સૂકું બની જાય છે અને વધારે નજીક પહોંચતા લાકડું સ્વયં અગ્નિનું સ્વરૂપ ધારણ કરી લે છે. ઉપાસનાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ આ જ છે. મહાનતાની સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટતાઓના પૂંજ એવા પરમેશ્વરની નિકટતા પામીને સાધક તેની ગુણગરિમાને ધીમે ધીમે પોતાની અંદર ભરતો જાય છે. આ દૈવી વિભૂતિઓ જ વ્યક્તિત્વને શ્રેષ્ઠ, શાલીન, ઉદાર અને ઉદાત્ત બનાવે છે. વ્યક્તિત્વસંપન્ન વ્યક્તિ એક પ્રકારે સિદ્ધ પુરુષ જ હોય છે. દરેક ક્ષેત્રમાં તેનું મૂલ્ય સામાન્ય મનુષ્યની સરંખામણીમાં હજારો અને લાખો ઘણું વધારે અંકાય છે અને તે મુજબ તેના પર ચારે બાજુથી સન્માન અને સહયોગ પણ વરસતો રહે છે. આ પ્રકારનો લાભ મેળવનારને સ્વાભાવિકપણે ઉચ્ચસ્તરીય સફળતાઓ પણ મળતી રહેવાની. આવા લોકો જ દરેક ક્ષેત્રમાં શ્રેય મેળવીને પ્રગતિનાં ઉચ્ચ સોપાનો સર કરી શકે છે. આ સુખદ ફળને ઉપાસનાનો ચમત્કાર પણ કહી શકાય છે.

ઈશ્વર એક નિષ્પક્ષ ન્યાયાધીશ છે. તેના દરબારમાં વ્યક્તિની કિંમત તેની પ્રામાણિકતા અને પરમાર્થ-પરાયણતાના આધારે જ અંકાય છે. તેને ન તો પ્રશંસાની જરૂર છે ન પૂજાસામગ્રીની. નામ લેવા ન લેવાનો તેના પર કોઈ પ્રભાવ પડતો નથી. તેને કોઈપણ પ્રકારની ભેટસોગાદની પણ જરૂર પડતી નથી અને વિશ્વસંપદાના અધિક્ષાતાની એવી ઈચ્છા કે આવશ્યકતા હોઈ શકે પણ નહીં. આટલી મહાન શક્તિને નગણ્ય ઉપચારો દ્વારા પ્રભાવિત કરીને તેની પાસેથી યોગ્ય-અયોગ્ય

ઈચ્છાપૂર્તિ કરવાની વાત વિચારીએ છીએ તે તો આપણી જ તુચ્છતા છે. આવો પક્ષપાત તો કોઈ ઇમાનદાર ન્યાયાધીશ પણ કરતો નથી તો પછી ઈશ્વર જેવી મહાન શક્તિ પૂજા, પ્રશંસા જેવાં ઉપહાસાસ્પદ ઉપહારોને બદલે કર્મફળના સમસ્ત નિયમ મર્યાદાઓનાં બંધનો તોડી નાંખશે, આવું વિચારવું એ તો એક નંબરની મૂર્ખાઈ છે.

ઈશ્વરની ઉપાસના કરનાર દરેક વ્યક્તિએ આ તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખવાં જોઈએ. તેના આધારે મળતી દિવ્ય પ્રેરણાઓના સહારે પોતાના ગુણ, કર્મ, સ્વભાવની સુષુપ્ત વિશેષતાઓને જાગૃત કરો અને શાસ્ત્રકારો અને આપ્તજનો દ્વારા સમયે સમયે દર્શાવાયેલી અને ભક્તિયોગની સાધના કરનારાઓને મળતી સમસ્ત સિદ્ધિઓ અને વિભૂતિઓને મેળવવાના અધિકારી બનો.

ધૈર્યવાન અને ગંભીર માનસિક સ્તરના લોકો મોટા પ્રમાણમાં સત્તા, શક્તિ, વિદ્યા, કીર્તિ અને સંપદા પ્રાપ્ત થતાં કરડાકી કરતા નથી, પરંતુ પોત-પોતાની ઉપર આવી પડેલી જવાબદારીઓને ગંભીરતાથી સમજીને એથીય વધુ વિવેક, ધૈર્ય, દીર્ઘદૃષ્ટિ અને નમ્રતાથી કામ લે છે. જો ધન કે સત્તાનો દોષ હોત, તો તેનો સરખો પ્રભાવ પડત, પરંતુ આપણે જોઈએ છીએ કે સંસારમાં ઘણી એવી વ્યક્તિઓ છે જે ઘણાં સાધનો પ્રાપ્ત થવા છતાં પણ સૌથી વધુ જવાબદારી અને સજ્જનતાની સ્થિતિ જાળવી રાખે છે.

સંસારની દરેક વસ્તુ નાશવંત છે,
નિશ્ચિત છે તે માટે રોવું શા કામનું ?

વશાનું બીજું નામ - મોત

વ્યસનમુક્તિ આંદોલન : ઈંગ્લેંડના પ્રધાનમંત્રીઓમાં સૌથી પ્રસિદ્ધ પ્રધાનમંત્રી શ્રી લિસ્ટર ઝ્વેડસ્ટન થઈ ગયા છે. તેમણે ઈંગ્લેંડમાં અને યુરોપમાં મદ્યપાનની વધતી જતી દુષ્પ્રવૃત્તિનો ખૂબ ઊંડાણપૂર્વક અભ્યાસ કર્યો અને ત્યાર પછી તેમણે કાઢેલા તારણથી તે સ્વયં પણ ચોક્કસ ઊઠ્યા. તેમણે પોતાના એક ભાષણમાં કહ્યું - “મનુષ્ય જાત પર આવી ગયેલી વિપત્તિઓની વાત જ્યારે આપણે કરીએ છીએ ત્યારે માલૂમ પડે છે કે ત્રણ મોટાં મોટાં ઐતિહાસિક યુદ્ધ, ચેપીરોગ તથા દુકાળ કરતાં પણ માનવસમાજને વધારે પીડા શરાબને કારણે થઈ છે. આહારસંબંધી આ અસંયમે મનુષ્ય જાતિને ખૂબ મોટું નુકસાન પહોંચાડ્યું છે.”

ઉપરોક્ત કથનમાં પ્રધાનમંત્રી નહીં પરંતુ તેમનો અભ્યાસ તથા નિરીક્ષણ બોલી રહ્યું હતું. જાણવા જેવી વાત છે કે પ્રથમ વિશ્વયુદ્ધ દરમ્યાન યુદ્ધમાં અને તેની આડઅસરોને કારણે લગભગ એક કરોડ વ્યક્તિ માર્યા ગયા. તેના બાદ ભયાનક રોગ ફેલાવાને કારણે લગભગ દોઢ કરોડ વ્યક્તિઓ અકાળે મોતને ભેટ્યા હતા. ૧૯૧૩થી ૧૯૧૮ સુધીના સમયગાળા દરમ્યાન લગભગ બે કરોડ લોકો શરાબને કારણે મૃત્યુ પામેલા નોંધાયેલા છે.

આ આંકડા એ દર્શાવે છે કે શરાબ એ મનુષ્ય માટે કોઈ પીવાલાયક પદાર્થ નથી. શરાબ જે વસ્તુમાંથી બનાવવામાં આવે છે તે તેના સામાન્ય સ્વરૂપે ખાવાલાયક પદાર્થ છે પરંતુ તેને સડાવીને જો કોઈને ખાવા માટે આપવામાં આવે તો તેને ખાવાનું તો દૂર પણ કોઈ સૂંઘવા માટે પણ તૈયાર થતું નથી પરંતુ એ આપણું દુર્ભાગ્ય છે કે તે સડેલા પદાર્થોના આસવને-શરાબને મનુષ્ય શોષથી પીવે છે અને પોતાની તંદુરસ્તી અને જિંદગીને જોખમમાં મૂકે છે.

ડોક્ટરોના રિપોર્ટ મુજબ શરાબ પીનારાઓમાંથી ૨૭.૦ ટકા મગજના રોગોથી, ૨૬.૮૬ ટકા ફેફસાંના રોગોથી, ૨૩.૩૦ ટકા અપચાના રોગથી મોતને ભેટે છે અને જે જીવે છે તે પણ મરણતોલ હાલતમાં જીવે છે. ભારત દેશના પાગલખાનાઓનું સર્વેક્ષણ કરતાં

માલૂમ પડ્યું છે કે તેમાંથી લગભગ ૬૦ ટકા જેટલા પાગલો તો શરાબ પી-પીને મગજને વિકૃત કરી દેનારાઓ હતા. આજે જ્યારે શરાબની આ બૂરાઈઓને જાણ્યા પછી કરોડો અંગ્રેજો શરાબને છોડીને શુદ્ધ શાકાહારી જીવન તરફ આકર્ષિત થઈ રહ્યા છે ત્યારે દુર્ભાગ્યવશ આપણો દેશ પશ્ચિમની આ બુરી આદતને તેજથી અપનાવીને બુરાઈઓની જડ મજબૂત કરતો રહ્યો છે.

શરાબ એક એવો પ્રવાહી પદાર્થ છે જેમાં શરીર માટે જરૂરી પ્રોટીન વગેરે કોઈ તત્ત્વો રહેલાં નથી. શરાબને યકૃત પચાવી શકતું નથી તેથી તે સીધો હૃદયમાં પહોંચાડી દે છે. હૃદયમાં લોહીની સાથે ભળીને સીધો મગજ તરફ જવા માંડે છે. તેના આવવાની સૂચના મગજને મળવા છતાં તે તેને રોકી શકતું નથી કારણ કે મગજની પાસે શરાબના પ્રભાવને રોકનારું કોઈ અવરોધક (ફિલ્ટર) હોતું નથી. પરિણામે તે પણ શરાબના પ્રભાવ હેઠળ આવી જાય છે. તેના જ્ઞાનતંતુઓ અને તર્કતંતુઓની શક્તિ નાશ પામે છે. વાણી, હાથ, પગ, દષ્ટિ વગેરે અનિયંત્રિત થઈ જાય છે. હકીકતમાં તો શરાબ આના કરતાં પણ વધારે ખતરનાક છે. શરાબ જ્યારે ગુદામાં પહોંચે છે ત્યારે તેના વીસ લાખ કોષ (સેલ્સ) આ શરાબના વિષને હણવું તો કરી દે છે પરંતુ તેની પ્રતિક્રિયાથી સ્વયંને સુરક્ષિત રાખી શકતા નથી અને ધીમે ધીમે નબળા પડતા જાય છે. આ વિષ ગુદાઓની કોશિકાઓને ખોટતું રહે છે પરિણામે તેમાં ખરબચડાપણું આવી જાય છે. આ ખોદાયેલા ભાગમાં કેલ્શિયમ જમા થતું રહે છે અને રક્તપ્રવાહમાં અવરોધ ઊભો થાય છે. આનાથી ગુદાની પીડા વધે છે અને અહીંયાંની રક્તવાહિનીઓ પહોળી થઈ જાય છે. આ બે રોગોની જડ નાખીને જ શરાબ શરીરની બહાર નીકળે છે. હાઈ બ્લડપ્રેશરના આ કારણે જ જનનેન્દ્રિયમાં ઉત્તેજના વધે છે. પશ્ચિમના દેશોમાં કામવાસના આજે એક સ્વતંત્ર સમસ્યા બનીને ઊભી છે. તેને મદ્યપાનની દુષ્પ્રવૃત્તિને રોક્યા વિના હલ કરી શકાશે તે જોવું પડશે.

ડોક્ટરોના મત મુજબ પાણી પીતા રહેવાથી

ચોવીસ કલાકમાં હૃદય એક લાખ વાર ધબકે છે. જો કોઈ એક ઓસ શરાબ પી લે તો આ ધબકારા એક લાખ તેંતાળીસ હજાર વાર થશે. બે ઓસ શરાબ પીવાથી છયાંસીસો ધબકારા વધે છે. હજુ પ્રમાણ વધારીને જો ત્રણ ઓસ કરવામાં આવે તો કુલ ધબકારાની સંખ્યા આનાથી પણ કેટલાયે ગણી વધી જશે અને તેનાથી હૃદયની કાર્યક્ષમતા પર પણ અસાધારણ અસર પડશે. જરૂરિયાત કરતાં વધારે કામ લેવું તે તેના મોત બરાબર છે. શરાબ પી-પી ને આપણે સ્વયંને મારતા રહીએ છીએ. લગાતાર શરાબ પીવાથી જળ, ભોજન અને રસોને પચાવીને લોહીમાં રૂપાંતરિત કરનારા અને આખા શરીરને શક્તિ આપનારા કોમળ તંતુઓ કરમાવા માંડે છે અને બહુ અલ્પ સમયમાં પોતાનું કામ બંધ કરી દે છે. કેટલાક તંતુઓ તો મરી જ જાય છે. લોહી ન થવાને કારણે શરીરમાં ફીકાશ આવી જાય છે. શરાબનો પ્રભાવ પ્રજનન કોષો પર પડવાને કારણે જન્મજાત બીમાર બાળકો પેદા થાય છે. તેમનું માથું અને પેટ મોટું હોય છે જ્યારે પાંસળીઓ તથા હાથ, પગ અને ગરદનનાં હાડકાં ખૂબ નબળાં અને પતલાં હોય છે. તેમાંથી કેટલાંક ન્યુમોનિયા, શ્વાસ, તાવ અને સોજાની બીમારીથી પીડાતાં હોય છે. આ રીતે આપણી કુટેવ આપણાં સંતાનો માટે દુઃખદાયક બને છે જે રીતે આપણા શરીરને રોગીષ્ટ બનાવવાનું પાપ આપણને લાગે છે તે રીતે આવનારી પેઢીઓને કમજોર (નબળી) બનાવવાનું પાપ પણ આપણને લાગે છે.

વાસ્તવમાં નશામાં શારીરિક કે માનસિક પોષણની કોઈ શક્તિ રહેલી હોતી નથી. હકીકતમાં તો તે એક હળવું ઝેર છે જે તાત્કાલિક સ્ફૂર્તિ આપતું અથવા તો માનસિક તણાવ હળવો કરવા માટે લાભદાયી ગણાવાય છે. પરંતુ સત્ય હકીકત તો એ છે કે તેના દ્વારા આ બંનેમાંથી કોઈ પણ હેતુ સરતો નથી. સામે સંકટ આવે તો કોઈ પણ મનુષ્ય તેજ ગતિએ દોડવા માંડે છે પરંતુ તેની અર્થ એ તો નહીં કે તે દોડવીર બની ગયો ! ચાબુક મારીને ઘોડાને જલદી દોડાવી શકાય છે પણ ઘોડાને શક્તિ આપવાની શક્તિ શું ચાબુકમાં રહેલી છે ? આમાં તો સંગ્રહિત મૂડીને કમે કમે ખર્ચવાની જગ્યાએ એક જ ધડાકે ખર્ચ કરીને અમીરીનું પ્રદર્શન કરવા જેવી વાત છે. પરંતુ તે ખલાસ થઈ જતાં જે ભયંકર ગરીબીનો સામનો કરવો પડશે તે જોતાં તે એકઠી કરેલી ધનસંપત્તિની હોળી કરી દેવી

એમાં બુદ્ધિમત્તા ક્યાં આવી ? આથી નશો ફક્ત સંગ્રહિત કરેલી જીવનશક્તિને ઉત્તેજિત કરીને એકવારની ફુલઝડી જ સળગાવી શકે છે. નશો કરવાથી માનસિક તણાવમાંથી પણ ક્યાં મુક્તિ મળે છે ? ઘરમાં આગ લાગવાથી કે પ્રિયજનનું મૃત્યુ થવાથી દુઃખી માણસને ક્લોરોફોર્મ સુંઘાડીને થોડીવાર માટે મૂર્છામાં રાખવામાં આવે તો તેના શોકનું સમાધાન થઈ ગયું છે એમ કેવી રીતે કહી શકાય ? જ્યાં સુધી કારણ હયાત છે ત્યાં સુધી તેની પ્રતિક્રિયા થવાની જ. વિચારોની નબળાઈને દૂર કરવાથી, મનોબળની વૃદ્ધિ કરવાથી અને સમસ્યાઓના હલ શોધવાથી માનસિક તણાવ દૂર થાય છે, શરાબ પીવાથી નહીં. નશાથી તો મનુષ્યની વિચારશક્તિ, દૂરદર્શિતા અને સાહસિકતા ઘટતી જ જાય છે. તદ્દુપરાંત નશો કરનારની જીવનશક્તિ ક્ષીણ થતી જાય છે અને તે મોટેભાગે બીમાર રહે છે. શરીરમાં દાખલ થયેલ રોગ હટવાનું નામ નથી લેતો. અકાળે મૃત્યુને ભેટવું પડે છે. નશો કરવાથી મનોબળ, દૂરદર્શિતા, ધીરજ અને સાહસ જેવી માનસિક વિશેષતાઓ નષ્ટ થતી જાય છે. આવા લોકો માટે પ્રગતિનાં દ્વાર તો હંમેશ માટે બંધ થઈ જાય છે અને જીંદગીના બાકીના દિવસો પણ તેઓ શાંતિથી વિતાવી શકતા નથી. આ દુદર્શાની અસર તેમના કુટુંબ પર પણ પડે છે. મોટેભાગે નશો કરનારાનાં કુટુંબો હંમેશાં અસ્તવ્યસ્ત જોવા મળે છે.

નશાખોરી એ આજના સમાજની સૌથી ભયાનક સમસ્યા છે. માટે આ સ્થિતિથી સર્વસામાન્યને અવગત કરવી જોઈએ. અન્ય અંધવિશ્વાસોની જેમ નશો કરવો એ એક શાન છે તેવી સમજને દૂર કરવી જોઈએ. પ્રચારના દરેક સાધનનો ઉપયોગ કરી આ સત્યાનાશી કુટેવથી થતા નુકસાનથી લોકોને અવગત કરવા જોઈએ. તેઓ જ્યાં સુધી તેને છોડવા માટે સંમત ન થાય ત્યાં સુધી પ્રયત્નો જારી રાખવા જોઈએ - ભાવનાત્મક નવનિર્માણમાં જે માન્યતાઓને દૂર કરવાની છે તેમાં નશાખોરી પ્રત્યે લોકોની રુચિ બદલવાના કાર્યક્રમને પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ.

સ્વાર્થ અને અહંકારથી પ્રેરાઈને પોતાની
અલગ ખીચડી ન પકાવો.

નયા ઈન્સાન બનાયેંગે - નયા સંસાર બસાયેંગે

(ફેબ્રુઆરી ૧૯૮૯નો વીડિયો સંદેશ)

ગાયત્રી મંત્ર અમારી સાથોસાથ બોલો.

ॐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય
ધીમહિ ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્ ।

દેવીઓ અને ભાઈઓ ! નવો સમય, નવું કામ, નવી જવાબદારીઓ અને નવાં કદમો શું છે ? આ બાબતમાં આજે અમે તમને બતાવવા ઇચ્છીએ છીએ. પહેલી વાત એ છે કે નવો સમય શું છે ? એ બાર વર્ષનો છે અને ઘણો જ મહત્વપૂર્ણ છે. તો શું એનો મતલબ એ છે કે જમીન આસમાન પર ચાલી જશે તથા આસમાન જમીન પર આવી જશે ? ના, એવું બનશે નહીં, પરંતુ આજે જે પરિસ્થિતિઓ છે, જેમાં આપણે બધા રહીએ છીએ, તેવી રહેનારી નથી. નવું કામ કયું થશે ? બે કામ થનાર છે - (૧) વિનાશની લીલા થશે, તે સમયે ઘણી મુશ્કેલીઓ આવશે. તે મુશ્કેલીઓથી તમે પણ બચી શકશો નહીં. તમારાં મકાનો છે, ખેતરો છે, સંપત્તિ છે, છતાં પણ તમે પણ બચી શકશો નહીં. આંધી જ્યારે ચારે દિશાઓમાં આવે છે ત્યારે કોઈ બચી શકતું નથી. આ સમગ્ર વિનાશ અને સર્જનની લીલા આપણે બધા જોઈશું. કદાચ અમારું સ્થૂળ શરીર ન રહે, તો પણ સૂક્ષ્મ શરીરમાં રહીશું તથા તે બધું જોઈશું અને તમારી સાથોસાથ રહીશું. એમાં કોઈ પણ માનવી સુરક્ષિત રહી શકતો નથી. તમે પણ બચી શકશો નહીં.

મિત્રો, કુદરત નારાજ થઈ ગઈ છે. એનો અર્થ એ છે કે એ સમયે એવાં પૂર, તોફાન અને ધરતીકંપ આવશે જે આજ સુધી પૃથ્વી પર કદી આવ્યાં નથી. આજે ગરમીના દિવસોમાં ઠંડક તથા ઠંડીના દિવસોમાં ગરમી પડવાથી ન જાણે વાતાવરણ કેવું થઈ ગયું છે. બીમારીઓ પણ એ પ્રકારની પેદા થઈ ગઈ છે કે સારામાં

સારા ડોક્ટરો પણ પરેશાન છે. તેઓ જણાવે છે કે આજ સુધી આવું અમે જોયું નથી, વાંચ્યું નથી, તો અમે તમને કઈ દવા આપીએ ? કદીક પૂર આવે છે, તો કદીક દુષ્કાળ પડે છે. આ ઉપરાંત આપણે જોઈએ છીએ કે આજે સામૂહિક બળાત્કાર, મારામારી, ચોરી લૂંટફાટ જેવા ગુનાઓ વધી રહ્યા છે. વધુઓને સળગાવી દેવામાં આવી રહી છે. આમ આ બધા ગુનાઓ આજે રોજબરોજ વધી રહ્યા છે. આવું વાતાવરણ તમે કદી જોયું હશે નહીં. આવો સમય કદી આવ્યો ન હતો.

હવે તમને આપણી આસપાસ બનતી ઘટનાઓ બતાવી રહ્યો છું. તમે ભોપાલ ગેસકાંડ વિશે સાંભળ્યું જ છે. એ ઉપરાંત પર્યાવરણ અને વાતાવરણની વાતો પણ છે. આજે હવામાં ઝેર ભળી રહ્યું છે. એ ઝેર શ્વાસની સાથે આંખોમાં, ગરદનમાં, ગળામાં, છાતીમાં પહોંચી જાય છે અને તમે બીમાર પડી જાઓ છો. પાણીમાં ઝેર ભળી રહ્યું છે. પહેલાં આપણે ગંગાનું પાણી લઈ જઈને કામમાં લેતા હતા. પરંતુ આજે ગંગાનું પાણી કોઈએ ન પીવું તેવો પ્રચાર થઈ રહ્યો છે, કારણ કે એમાં ઝેર છે. સમગ્ર દેશનાં મોટાં-મોટાં શહેરોનું ગંદું પાણી તેમાં છોડીને તેને દૂષિત બનાવી દીધું છે. કારખાનાઓનું પાણી પણ તેમાં છોડવામાં આવે છે. આજે જે અણુશસ્ત્રો બની રહ્યાં છે, તેમાંથી જે ગેસ નીકળે છે તે પણ ઝેરી છે. તેનાથી જે ભાવિ પેઢી જન્મશે તે લંગડી, લૂલી, આંધળી હશે. કુદરતી સંપત્તિ ખનિજતેલ, ધાતુઓ, કોલસા આદિ જે જમીનમાંથી નીકળે છે, તેને આપણે ખાલી કરવાનું શરૂ કરી દીધું છે. કેરોસીન, ડીઝલ, પેટ્રોલ આપણે જમીનમાંથી બહાર કાઢી રહ્યા છીએ. લોખંડ, તાંબું, કોલસો પણ ખોદી કાઢીએ છીએ. તેથી જમીનનું પોલણ વધી રહ્યું છે.

અંદરથી ગરમી ઘટતી જશે તો ઊપજ ઓછી થતી જશે. ધરતીકંપો થશે. તેથી અનાજનું ઉત્પાદન ઘટશે, જળાવરણ ઓછું થશે, બીમારીઓ વધશે અને મનુષ્યની પરેશાનીઓનું પ્રમાણ વધતું જશે.

એક બીજી ભયંકર બાબત બતાવવા ઇચ્છું છું. લડાઈઓ થશે, તેમાં બંદૂકો કે બોંબનો ઉપયોગ થશે અને માનવજાતિ સમાપ્ત થતી જશે. રાગ-દ્વેષ વધતાં જશે. એ પછી એટલી બધી બીમારીઓ ફેલાશે કે જેથી સમાજની ન જાણે કેટલીયે વ્યક્તિઓ સમાપ્ત થતી જશે. પહેલાં પણ જે યુદ્ધો થયાં હતાં, તેમાં પણ યુદ્ધ કરતાં બીમારીઓથી વધુ મનુષ્યો મર્યા હતા. માત્ર વિધવાઓ બચી હતી. લોકોને ખાવાના સાંસા પડી ગયા હતા. બાળકો મરી રહ્યાં હતાં. આ બીજા વિશ્વયુદ્ધની ઘટના છે.

તમે ઘરમાં રહીને પણ બચી શકશો નહીં, દરેક ચીજની તંગી પડી જશે. આજે શા ભાવે ખાંડ અને કાપડ મળે છે ? આ બધી જ ચીજોની તંગી પડશે. મનુષ્યો ખોરાકની તંગીથી મરતા જશે. દુનિયામાં હાહાકાર મચી જશે. અબજો રૂપિયા ખર્ચીને જે તૈયારી થઈ છે તેનાથી હવે પછી જો યુદ્ધ થશે તો દુનિયાની બરબાદી થઈ જશે. તે બરબાદીને મનુષ્ય અટકાવી શકશે નહીં. આ અણુશસ્ત્રો કાંઈ બાળકોનાં રમકડાં તરીકે રાખ્યાં નથી. યુદ્ધઘેલા પાગલો આ ભંડારનો ઉપયોગ અવશ્ય કરશે. એ પછી તો મનુષ્યજાતિની બરબાદી થઈ જશે અને સાથોસાથ જમીનની ઊપજશક્તિ પણ ખલાસ થઈ જશે. આ પૃથ્વી પરના લોકો આવો બમણો માર વેઠી શકશે નહીં. જો પરમાણુ યુદ્ધ થશે તો જમીન બચશે નહીં. ક્યાંય પાણી પણ મળી શકશે નહીં. આ સંદર્ભમાં ઘણા ભવિષ્યકારોએ ઘણી બધી વાતો લખી છે.

મુસલમાનોના ધર્મગ્રંથોમાં લખ્યું છે કે ચૌદમી સદી આવશે ત્યારે આ દુનિયામાં ઘણી બરબાદી થશે. માનવજાતિની સંખ્યા ઘણી ઓછી થઈ જશે. આવું જ ખ્રિસ્તી ધર્મગ્રંથ બાઈબલમાં લખ્યું છે કે 'સેવન ટાઈમ્સ'

આવશે અને દુનિયા નષ્ટભ્રષ્ટ થઈ જશે. હિંદુઓના ભવિષ્ય પુરાણમાં લખ્યું છે, ભવિષ્યમાં જે સમય આવનાર છે તે ખતરનાક છે. દુનિયા નષ્ટભ્રષ્ટ થઈ જશે.

મિત્રો, આ ત્રણ ભાવિકથન મુજબ એ કયો સમય છે ? આ તે જ સમય છે, જેનો અમે ઉલ્લેખ કરી રહ્યા છીએ. આ સમય માટે આપણે સુરક્ષાની વ્યવસ્થા કરવી પડશે. તમે કહેશો કે મહારાજજી, તો શું અમે ડંડા લઈને ઊભા થઈ જઈએ. મિત્રો ! એનાથી કશું વળશે નહીં. એના માટે બીજા ઉપાયો છે. તમે ભગીરથનું નામ સાંભળ્યું હશે. એક વખતે આ ધરતી પરનું પાણી ખલાસ થઈ ગયું હતું. ખેતરો માટે અને પીવાનું પણ પાણી ન હતું. તે સમયે ભગીરથે તપ કરીને ગંગાને પ્રસન્ન કરીને ધરતી પર ઉતારી. ધરતી પાણીની તરસથી તૃપ્ત થઈ અને કૂવામાં પાણી ઊભરાયું. જે લોકો પાણીની તંગીથી મરી રહ્યા હતા, તે પણ જીવિત થઈ ગયા. પાણી માટે ભગીરથે આ કષ્ટ ઉઠાવ્યું હતું.

એક બીજો વૃત્રાસુર નામનો રાક્ષસ થઈ ગયો. તે કોઈના વશમાં આવી રહ્યો ન હતો. બધા લોકો ત્રાહિમામ્ થઈ રહ્યા હતા. આજે પણ એ પ્રકારના વૃત્રાસુર જોવા મળે છે. જેઓ મિસાઈલો, અણુશસ્ત્રો બનાવી રહ્યા છે, તેમનું નામ વૃત્રાસુર તો નથી, પરંતુ તેઓ વૃત્રાસુર જ છે અને રાક્ષસી પ્રવૃત્તિઓ કરી રહ્યા છે.

વૃત્રાસુરનો નાશ કરવા માટે મહર્ષિ દધીચિએ તપ કર્યું હતું અને પોતાનાં હાડકાંને દેવતાઓને દાનમાં આપી દીધાં હતાં. તેનાથી ધનુષ્ય બનાવાયું. તે પછી વૃત્રાસુરનો સંહાર થઈ શક્યો હતો. આજે આપણે બધા કેટલાય પ્રકારના વૃત્રાસુરોથી ઘેરાયેલા છીએ. આપણે તોપ, હથિયારો, અણુબૉબ અને મોંઘવારીથી ઘેરાયેલા છીએ. લોકો આ ખતરનાક રમકડાંથી ડરી રહ્યા છે. આજે ભાડૂતી હત્યારાઓ ઘણા વધી ગયા છે. તમે પાંચસો કે એક હજાર રૂપિયા ખર્ચીને ઇચ્છો તેની હત્યા કરાવી શકશો. આજે આવો દ્રષ્ટ સમય આવ્યો છે. આ

સમયમાં અમને અમારાં ૨૪ લાખ બાળકોની ખૂબ જ ચિંતા રહે છે. તેમને અમે અને અમારી પત્ની એક જ દૃષ્ટિથી જોઈએ છીએ. અમને અમારાં બાળકો પાસે ઘણી આશાઓ છે, પરંતુ તમે તો હજુ સગીર છો. તમને તમારું પેટ અને પરિવાર જ દેખાય છે. તમને તમારા દેશ અને સંસ્કૃતિ સાથે કોઈ મતલબ નથી, તો અમે તમને બાળક જ કહીશું. તમારી પાસે માનવીય ગૌરવ નથી, તો તમને બાળકો ન ગણીએ તો શું ગણીએ ? અમને બહારની દુનિયાનો પણ ખ્યાલ છે અને અમારાં બાળકોનો પણ ખ્યાલ છે.

મિત્રો, આ કારણે અમે અમારી શક્તિને બે હિસ્સામાં વહેંચી દીધી છે. એક હિસ્સો અમે દુનિયાના લોકો માટે તથા બીજો હિસ્સો અમારાં લાખો બાળકો માટે સુરક્ષિત રાખ્યો છે. ધારો કે આપણે સો રૂપિયા કમાઈએ છીએ. તો પચાસ રૂપિયા દુનિયા માટે અને તકલીફમાં કે બીમારી માટે રાખ્યા છે અને પચાસ રૂપિયા આપણાં બાળકો માટે રાખ્યા છે. અમે અમારા શરીરને સ્થૂળ શરીર અને સૂક્ષ્મ શરીર એમ બે ભાગમાં વહેંચી દીધું છે. અમારાં જે બાળકો છે તેમની રખેવાળી પણ કરવાની છે તથા સલાહ પણ આપવાની છે. સલાહ વિના કામ ચાલશે નહીં. બાળકોને માત્ર સલાહ આપવાની નથી, બલકે આગળ વધારવા છે અને અમારા સહયોગી બનાવવા છે. જેઓ મહાત્મા ગાંધીના સહયોગી બન્યા હતા અને તેમના સ્વતંત્રતા-આંદોલનમાં ભાગ લીધો હતો, તેઓને આજે પેન્શન મળે છે અને કોઈક મિનિસ્ટર બની રહ્યા છે. કોઈકના ફોટા પણ છપાય છે. પરંતુ આજે કોઈ કહે કે અમને પણ સ્વતંત્રતાસેનાની બનાવી દો, અમે પણ જેલ જવા તૈયાર છીએ, તો હવે જેલમાં જવાથી કશો જ ફાયદો નથી.' ઠીક એ પ્રકારનો આ સમય છે જેના વિશે અમે તમને બતાવી રહ્યા છીએ. આ સમયમાં આપણે બધાએ મોટું કામ કરવાનું છે. આ ઉપરાંત સમગ્ર દુનિયાના લોકોએ પણ અમારું કામ કરવાનું છે. 'વસુધૈવકુટુંબકમ્'ની સ્થિતિ લાવવાની છે. દુનિયાની

ગરીબી, બેકારી, યુદ્ધ અને અપરાધોને લગતી સમસ્યાઓ ઉકેલવાની છે. મનુષ્યને વરુ બનતો અટકાવવો છે. સમગ્ર દુનિયા માટે કંઈ કરવાનું છે.

કેમ સાહેબ ! તમે કેટલાં વર્ષ સુધી જીવતા રહેશો ? આ તો ફક્ત પંદર વર્ષનું ચક્રર છે. સન્ ૨૦૦૦થી નવજુસ્સો શરૂ થઈ જશે, મુસીબતો ઓછી થવા લાગશે. ગાયત્રી તપોભૂમિ અને શાંતિકુંજમાંથી છોડ ઉછેરવાનું કામ આપણે આ જ સમયમાં કરવાનું છે. આપણે આ સમયમાં જ લડવાનું છે, પરંતુ કોની સામે લડવાનું છે ? સમગ્ર કુરિવાજો અને ગુનાહિત વૃત્તિઓ સામે લડવાનું છે. મહર્ષિ ભગીરથ તથા દધીચિ પાસે જેવાં હથિયારો હતાં એવાં હથિયાર અમારી પાસે ઘણાં જ છે. એનાથી અમે લડી શકવામાં સમર્થ છીએ તથા લોકોને રાહત આપવામાં, પરિસ્થિતિઓને ઠીક કરવામાં અને રખેવાળી કરવામાં પણ સમર્થ છીએ. અમે તમારી રખેવાળી માત્ર બીમારી કે દગાબાજીથી કરીશું નહીં, બલકે તમારે પણ લોમસ ઋષિના પુત્ર શ્રૃંગી ઋષિના જેવા બનવું પડશે. લોમસ ઋષિના ગળામાં પરીક્ષિત રાજાએ મરેલો સાપ નાખ્યો હતો અને તેને જોઈને શ્રૃંગી ઋષિ ગુસ્સે થઈ ગયા હતા અને તેમણે તે સાપને ઉતારીને જીવતો કર્યો હતો. તેમણે સાપને સાત દિવસમાં જ રાજા પરીક્ષિતને ડંખ દઈને ખતમ કરવા આજ્ઞા કરી હતી અને તેમ જ બન્યું હતું. શ્રૃંગી ઋષિના આશીર્વાદથી દશરથ રાજાની રાણીઓને પુત્રોનો જન્મ થયો હતો. તેઓ તપસ્વી હતા. તપસ્વી વિદ્વાન કરતાં ચઢિયાતો હોય છે. અમે પણ તપસ્વી છીએ. અમે પણ તમારું રક્ષણ કરીશું તથા જે રીતે શ્રૃંગી ઋષિએ મોકલેલા સાપથી સર્વનાશ થઈ ગયો હતો, અમે તેનાથી પણ રક્ષણ કરીશું. તપસ્વીને પંડિત કહેવામાં આવે છે. મંત્ર બોલનારાને અમે પંડિત કહી શકતા નથી. તમારા ખોળામાં અમે રામ, ભરત, લક્ષ્મણ, શત્રુઘ્નને બેસાડવા ઇચ્છીએ છીએ. અમે તમારા જેવા નાના-નાના મનુષ્યોને સમર્થ બનાવવા ઇચ્છીએ છીએ.

મિત્રો, આજકાલ તમારું ગુજરાન થતું નથી. અમે ઈચ્છીએ છીએ કે તમારું ગુજરાન થવું જોઈએ. અમે તમને સમર્થ ગુરુરામદાસના શિષ્ય છત્રપતિ શિવાજીની માફક બનાવવા ઈચ્છીએ છીએ, જે એક રાજા, ગુરુભક્ત અને સેવક પણ હતા. અમારું સ્વપ્ન કદી અધૂરું રહ્યું નથી. અમારું સ્વપ્ન છે કે અમારા ચોવીસ લાખ બાળકો સંપૂર્ણ સુરક્ષિત રહે. તેમના પર કોઈ મુસીબતો ન આવે. અમારું બીજું સ્વપ્ન એ છે કે અમારા કોઈ શિષ્યની દુર્દશા ન થાય. કોઈ પણ સમાજના લોકો તેના પર કુદૃષ્ટિ ન નાખે. કોઈ એમ ન કહે કે ગુરુજીનો શિષ્ય છે અને ખાવાપીવા માટે મરી રહ્યો છે. અમારી પાસે જે કોઈ આવ્યું છે, તે સમુન્નત થઈ ગયું છે. અમે તમને રાજા કરતાં પણ મોટા મહારાજ બનાવીશું. સુદામા જેવા મહારાજા બનાવીશું કે જેમનાં ચરણ ધોઈને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પી ગયા હતા અને રાણીઓએ પણ તેમનું ભવ્ય સ્વાગત કર્યું હતું. મિત્રો, અમે તમને એમનાથી ઊતરતા સ્તરના બનાવીશું નહીં. અમે તમને વિશ્વામિત્ર અને શિવાજી જેવા બનાવીશું. અમે તમને એવા બનાવીશું કે જેમણે માત્ર ખાવા-પીવા કે બાળકો પેદા કરવા જીવન ન વિતાવ્યું હોય, પરંતુ સમાજની સેવા કરી હોય. જેમને લોકો સેંકડો-હજારો વર્ષ સુધી યાદ કરતાં રહે એવા માનવીઓ અમે તમને બનાવીશું. અમે તમને એવા માનવીઓ નહીં બનાવીએ કે જેમની પાસે પોલીસ આવે અને દરોડા પાડીને તેમનું સોનું-પૈસા લઈ જાય. ના, બેટા ! અમે તમને એવા કદાપિ બનાવીશું નહીં. તમને કદી ભૂખ્યાં-નગ્ન, ગરીબ રહેવા દઈશું નહીં. તમને કદી ખોરાક, કપડાં અને મકાનની તંગી પડવા દઈશું નહીં. અમે તમારા માટે કિલ્લો-મહેલ તો બનાવીશું નહીં પરંતુ અમે તમને એવા માનવીઓ બનાવીશું કે તમારું નામ ઈતિહાસમાં અમર થઈ જાય. અમે અમારાં બાળકો-શિષ્યોને ઘણા જ સારા માનવીઓ બનાવીશું.

જે દુનિયા આજે વિનાશનું કામ કરી રહેલ છે, તેને અમે એક ધરી પર એકઠી કરીશું. સમગ્ર પૃથ્વી પર

એક રાજ્ય હશે. અમે એક ચક્રવર્તી રાજા બનાવીશું. એક ધર્મ હશે, એક કાયદો હશે, સમગ્ર દુનિયાની એક વ્યવસ્થા હશે. કોઈ નાનું-મોટું નહીં હોય. અર્થાત્ સર્વને સમાનતાનો અધિકાર મળશે. લોકોમાં વિષમતા રહેશે નહીં. લોકોમાં એકતા હશે. બધા લોકો પરસ્પર હળીમળીને એક કુટુંબી-પરિજનો બનીને રહેશે. પરસ્પર હળીમળીને કામ કરશે. ભવિષ્યમાં અમે સમગ્ર વિશ્વને એક બનાવીશું. આ અમારું ઘણું મોટું કામ છે. તમે તેમાં અવશ્ય જોડાયેલા રહેશો. તમે અમારા પરિશ્રમમાં સામેલ થશો તો ફાયદામાં રહેશો. જે અમારી કંપનીનો શેર ખરીદશે, તેને પૂરતો નફો મળશે. તમે અમારી કંપનીના શેરહોલ્ડર બનીને રહેશો. અમે કદી પણ મરીશું નહીં. અમે સન ૨૦૦૦ સુધી બિલકુલ મોરચા પર ઊભા રહીશું.

સાથીઓ, અમે સ્થૂળ શરીરમાં તો નહીં રહીએ, પરંતુ સૂક્ષ્મ શરીરમાં રહીશું, જેનાથી એક મિનિટમાં ૨૦ હજાર માઈલ ચાલી શકીશું. અમારું સૂક્ષ્મ શરીર અસીમ છે. આ માટીનું સ્થૂળ શરીર જેટલું કામ કરી શકે છે, તેના કરતાં અનેકગણું વધુ કામ અમારું સૂક્ષ્મ શરીર કરતું રહેશે. અરે તું ચિંતા કરીશ નહીં કે ગુરુદેવ મરી ગયા અને હવે અમારી કોણ સંભાળ લેશે ? બેટા, તું ચિંતા કરીશ નહીં. અમે સ્વયં તારી પાસે સૂક્ષ્મરૂપે આવી જઈશું, તને સ્વસ્થ રાખીશું, તારી દેખભાળ રાખીશું, તારું રક્ષણ કરીશું તથા તને પ્રગતિના રસ્તા પર આગળ વધારતા રહીશું. આ વિષમ પરિસ્થિતિમાં અમે તમારી છત્રછાયા બની રહીશું. વિશેષમાં તમારા ભવિષ્યને ઉજ્જવળ બનાવવાનું કાર્ય પણ કરીશું. તમારા ખાનદાનને પણ આગળ વધારવામાં અને તેમનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ બનાવવામાં કોઈ ઊણપ રાખીશું નહીં.

મિત્રો, પચાસ ટકા શક્તિનો ઉપયોગ માનવીને ઊંચે ઉઠાવવામાં કરીશું. અન્ય પચાસ ટકા શક્તિથી દુનિયાને શાનદાર બનાવીશું. જે કોઈ જે ભાષામાં સમજશે, તેને અમે તે જ ભાષામાં સમજાવીશું. અંગ્રેજી,

મરાઠીમાં જે સમજશે, તેને તે ભાષામાં સમજાવીશું. જો કોઈ એ રીતે સમજશે નહીં તેને શક્તિથી સમજાવીશું. જે ભલમનસાઈથી સમજશે તેને તેનાથી જ સમજાવીશું. અમે સમગ્ર દુનિયા એક કરવા ઇચ્છીએ છીએ, સમગ્ર જમીનને એક કરવી છે. જેઓ જમીન દબાવીને બેઠા છે, તેમના બધા એકાધિકાર સમાપ્ત કરીશું. બધા લોકો હળીમળીને ખાશે, કામ કરશે અને આગળ વધશે. એકસમાનતાની તકો પેદા થશે. બધા જ માલિક હશે. એક બાળકનો પણ સમાન અધિકાર હશે. અમારી અંદર એક શાનદાર દુનિયાનું સ્વપ્ન છે. આજે જ્યાંત્યાં અનીતિ, અત્યાચાર, અન્યાય, કુરિવાજો, ગુનાહિત વૃત્તિઓ આદિ અમોને દેખાઈ રહી છે. એમની સામે લડવા માટે અમારી અંદર એક શૂરાતન જાગી રહ્યું છે.

આઈન્સ્ટાઈન જ્યારે મરી ગયા ત્યારે તેમના મગજને ખોલીને લોકોએ જોયું હતું કે એમના મગજમાં કઈ વિલક્ષણતાઓ છે. જો અમે મરી જઈએ અને તમે અમારા હૃદયને જોશો તો તેમાં તમને હનુમાનના જેવું સાહસ અને સામર્થ્ય જોવા મળશે. અમારે સર્જન અને વિસર્જન બંને પ્રકારનું કાર્ય કરવાનું છે. અમારે બંને કાર્યમાં શક્તિ ખર્ચવાની છે. આ વાર્તા અમે દુનિયાની બાબતમાં કરી રહ્યા છીએ. પરંતુ તમારી બાબતમાં એ

કહેવા માગીએ છીએ કે અમે તમારી રખેવાળી પણ કરીશું તથા તમોને આગળ લઈ જઈશું. અમે તમને ખભા પર પણ બેસાડીશું. કોઈ પિતા પોતાના બાળકને કમજોર બનાવવા ઇચ્છતા નથી. અમે તમને દુઃખી રહેવા દઈશું નહીં, તમને મુશ્કેલીમાં રાખીશું નહીં, તમને અમે આગળ વધારીશું. બધી જ દૃષ્ટિએ તમને આગળ વધારીશું. પૈસાની દૃષ્ટિએ કોઈ તવંગર બની શકતું નથી. હજુ પણ લોકો ધાડ પાડી રહ્યા છે. પરંતુ ભવિષ્યમાં વધુ ધન રહેનાર નથી. અમે તમને માલદાર બનાવીશું નહીં. અમે તમને શ્રદ્ધાવાન, ભાવનાશીલ, વિચારશીલ બનાવીશું. અમે તમને મહામાનવ, ઋષિ, દેવમાનવ બનાવીશું. અમારો આ વિચાર કેવળ તમારા પૂરતો નથી, બલકે સમગ્ર સંસાર માટેનો છે. અમે સમગ્ર સંસારને પણ આગળ વધારીશું અને તેને શાનદાર અને સુખી બનાવીશું. સંસારને એ પ્રકારનો બનાવીશું કે જેથી ધરતી પર સ્વર્ગનું અવતરણ થયેલું અનુભવી શકાશે. મનુષ્યને દેવમાનવ બનાવીશું. આ જ અમારી યોજના છે, જે અમે તમને આજે બતાવી દીધી છે. આજની વાત સમાપ્ત.

॥ ઐ શાંતિ ॥

મનુષ્યને અધ્યાત્મમાર્ગમાં જો અભિરુચિ જન્મે તો તે સત્કર્મો માટે, માનસિક અને આત્મિક ઉન્નતિ માટે, સાધનો અને ઉપાસના માટે પૂરતો સમય મેળવી લે છે. મન પણ એ કામોમાં લાગે છે અને જરૂરી સાધનો પણ મળી આવે છે. સંસારમાં લોકસેવી, પરોપકારી, વિદ્વાન, ઈશ્વરભક્ત અને મહાપુરુષો જેવા ધર્મત્માઓ થયા છે તેમણે શરૂઆતથી જ એના માટેની તૈયારી અભિરુચિની તીવ્રતાએ વિપરીત પરિસ્થિતિઓમાં પણ માર્ગ કાઢ્યો, સાધનો મેળવ્યાં, સફળતા પ્રાપ્ત કરી. મનુષ્ય પોતાની અભિરુચિને ભૌતિક આકર્ષણોમાં ન વધારતાં આધ્યાત્મિક દૂરદર્શિતાના માર્ગમાં જોડી દે, તો ચોક્કસ તે આ દુર્લભ માનવજીવનની પ્રાપ્તિનો પૂરો લાભ ઉઠાવી શકે છે. ભવબંધનોથી મુક્ત થઈને તે શાશ્વત શાંતિનો ભાગીદાર બની શકે છે.

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવની લેખનીથી અવિરત જ્ઞાન ગંગાને જન-જન સુધી પહોંચાડવા માટે ધારા રૂપે કાર્ય કરતી “યુગ શક્તિ ગાયત્રી” માસિકના ગ્રાહકોની વિસ્તાર પ્રક્રિયામાં ભાગીદારીનું ભાવભર્યું આહ્વાન.

ઓછામાં ઓછા ૨૫ વર્ષ પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના સાનિધ્યમાં રહેવાનો અવસર મળ્યો. તેમાં ચાર વર્ષ તો તેમના સાથે ગાયત્રી તપોભૂમિ, મથુરા અને પછી એક વર્ષ ગાયત્રી શક્તિપીઠામાં પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા દરમ્યાન પ્રવાસમાં પણ વીતાવ્યા. ગર્વ અને સંતોષથી કહી શકાય છે કે આ સમયમાં તેમનાથી ઘણું બધું શીખવા સમજવા મળ્યું. યુગ સમસ્યાઓના સમાધાનથી લઈ સાધના ઉપાસનાના રહસ્ય જાણવાનો અવસર મળ્યો.

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ હંમેશા કહેતા હતા કે ઉપાસનાથી ગુણ, કર્મ, સ્વભાવમાં વાંછિત પરિવર્તન આવવું જ જોઈએ. જે ગુણોને આપણે પોતાના અંદર વિકસિત કરવાના હોય છે તે ગુણોથી સંપન્ન દેવતાને ઈષ્ટ કહેવામાં આવે છે. ઈષ્ટ અર્થાત્ લક્ષ્ય, ધ્યેય જ્યારે આપણા મનવાંછિત ગુણોથી સંપન્ન દેવતાને ઈષ્ટ માની તેમની ઉપાસના કરીએ છીએ. તો ઈષ્ટના ગુણ આપણા અંદર આવવા જ જોઈએ. આપણે ગાયત્રી માતાને પોતાના ઈષ્ટ તરીકે માન્યા છે તો ગાયત્રીના ગુણોનો અમારી અંદર વિકાસ થવો જ જોઈએ. ત્યારે ઉપાસના સફળ માનવામાં આવશે. કેવળ કર્મકાંડ, તીર્થયાત્રા, જપ, પરિક્રમાને અધ્યાત્મ માની લેવું એવું છે જેમ એક થાંભલા પર મહેલ ઊભો કરવો. બધા મહાપુરુષોએ અવતારોએ સાહસ બતાવ્યું, પુરુષાર્થ બતાવ્યો ત્યારે તે અનુકરણીય, અભિનંદનીય બન્યા. શ્રેષ્ઠ કાર્યો માટે ઈશ્વરીય અનુદાન આત્મબળના રૂપમાં મળે છે. આજે લોકો અધ્યાત્મને લાશની માફક ખેંચી રહ્યા છે. એનાથી કાંઈ થશે નહિ. હવે કથા સાંભળી સ્વર્ગે જવા જેવી વાતો પર કોઈ વિશ્વાસ નહીં કરે. આ વિજ્ઞાનનો યુગ છે. તર્ક, તથ્ય અને પ્રમાણની કસોટી પર ખરી ઉતરનારી વાતો જ સાર્થક મનાશે.

પુણ્ય પરમાર્થ માટે જીવવું જ યજ્ઞ છે. આ

પ્રયોજન માટે પરિજનોથી સાહસની અપેક્ષા કરવામાં આવી છે. ગાયત્રીને પ્રાણોની માતા કહેવામાં આવે છે. તેથી તેના પુત્રોએ પ્રાણવાન અને આત્મબળથી સંપન્ન થવું જ જોઈએ. વિચારક્રાંતિ આજના સમયની સૌથી મોટી મહાક્રાંતિ છે. તેના વગર યુગ પરિવર્તન સંભવ પણ નથી. વૈચારિક પીશાયતા મર્યાદાની સીમા રેખા પાર કરી ગઈ છે. હવે દરેક માનવને આદર્શો અને સિધ્ધાંતો વડે મનુષ્યતાનો રસ્તો અપનાવવા માટે બાધ્ય કરવા પડશે. કુરીતિઓ, મૂઢમાન્યતાઓ તથા દુષ્પ્રવૃત્તિઓને દૂર કરવા માટે ક્રાંતિ દૂતોનું આહ્વાન કરવામાં આવી રહ્યું છે. આ પોકાર કોઈ જાગ્રત આત્મા અણસાંભળ્યો નહીં કરી શકે. આજ સમયનો સાચો યુગ ધર્મ છે. હાલના દિવસોમાં જનચેતનાનો પ્રચંડ પ્રવાહ ઉભરાઈ રહ્યો છે. પ્રસુમ ચેતના જાગી રહી છે. પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ સૂક્ષ્મ જગત દ્વારા ઉજ્જવળ ભવિષ્ય અવતરણને અનુકૂળ બનાવવાના વિશેષ પ્રયોજનમાં સૂક્ષ્મ તથા કારણ સત્તાના રૂપમાં લાગેલા છે. દુનિયાના છસો કરોડ મનુષ્યોના માનસ પરિવર્તનમાં તે સંલગ્ન છે. આવશ્યકતા છે તેમના લીલા સહચરના રૂપમાં કાર્ય કરી શકનાર સાહસી, ઓજસ્વી, સક્રિય, પ્રાણવાન પરિજનોની જે યુગ ઋષિના હૃદયની પીડાનો અનુભવ કરી શકે અને તેમના સ્વપ્નોને સાકાર કરવા માટે કટિબદ્ધ થઈ શકે.

તે પૌરાણિક કથા સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે, જ્યારે ભગવાન રામને અસુરત્વના વિનાશની જરૂર હતી ત્યારે તેમને મોટા મોટા રાજાઓ, સામંતો અને પૂજ્યપતિઓનો સહયોગ ન મળ્યો પરંતુ સુદૃઢ સંકલ્પો અધૂરા રહેવાથી ઈશ્વરીય વ્યવસ્થા પર પ્રશ્ન ચિહ્ન લાગવાની સ્થિતિ આવી જાય, તે પણ સ્વીકારી શકાતી નથી તેથી જે શોધ્યું તે મળ્યુંવાળી ઉક્તિ અનુસાર રીંછ, વાનરોના રૂપમાં એવા મનસ્વી મહાનુભાવોની શોધ થઈ જે આદર્શો અને સિધ્ધાંતોના નિર્વાહમાં મોટામાં મોટા જોખમો ઉઠાવવાની તત્પરતા દેખાડવા લાગ્યા. તેમની એક સારી એવી મંડળી આ ધર્મયુદ્ધમાં ઉતરવા માટે કટિબદ્ધ થઈ આગળ આવી. ભગવાને તેમને જ શ્રેયાધિકારી બનાવ્યા, અસુરત્વના

વિનાશમાં યોગદાન કરવાથી શું તે લોકો કોઈ પ્રકારના નુકશાનમાં રહ્યા ? થોડા સમય માટે લાગે છે કે અનીતિના વિરુદ્ધ સંઘર્ષ કરનારા નુકશાનમાં રહે છે પરંતુ જે સુખ, આનંદ, સંતોષ, તૃપ્તિ, તુષ્ટિ, શાંતિ તેમને મળે છે તેની તુલનામાં દરેક પ્રાપ્તિ તુષ્ટ્ય લાગે છે. નીચોડ એ નીકળે છે આત્મબળ સંપન્ન પ્રતિભાઓ સાધારણ સહયોગિઓની સહાયતાથી મોટા મોટા કાર્ય સંપન્ન કરાવે છે. જ્યારે કે ડરપોક સમર્થ વ્યક્તિ પણ પુરુષાર્થના અભાવમાં હાથ પગ ફુલાવી બેસે છે. રાણી લક્ષ્મીબાઈએ ઘરમાં બંધ રહેનારી મહિલાઓને પ્રોત્સાહન આપી યુદ્ધ ક્ષેત્રમાં વીર સૈનિકોની માફક ઉભી કરી દીધી. સાધારણ લોકોની પ્રતિભા ઉભારીને સાહસના ધની લોકોએ મોટા મોટા કામ કરાવી લીધા.

ચંદ્રગુપ્ત એટલા મોટા સામ્રાજ્યની જવાબદારી સંભાળી શકે એમ ન હતા, પરંતુ યાજ્ઞક્યએ તેમાં પ્રાણ ફૂંક્યા અને પોતાના આદેશ પર ચાલવા માટે વિવશ કરી દીધા. મહાભારતના યુદ્ધમાં અર્જુન પણ યુદ્ધથી ડરી કર્તવ્ય વિમુખ થઈ રહ્યો હતો ત્યારે ભગવાન કૃષ્ણએ ગીતાનું જ્ઞાન આપી તેને ડરપોક, નપુંસક, કાયર કહી તેનામાં ચેતના અને સાહસનો સંચાર કર્યો. તેને પોતાના ધર્મનું જ્ઞાન થયું તો તેણે સ્વયંને કૃષ્ણના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધું. તો શું અર્જુન કોઈ પ્રકારે નુકશાનમાં રહ્યો ? સમર્થ ગુરુ રામદાસની મનુષ્યતા જો ઉચ્ચસ્તરની ન રહી હોત તો શિવાજીની પરિસ્થિતિઓ ગજબનું પરાક્રમ બતાવવા યોગ્ય ન થઈ હોત. ગુરુ સત્તાની કૃપા જેના પર પોતાનો આવેશ સ્થાનાંતરણ કરી દે તે કંઈ ને કંઈ બની જાય છે. પરંતુ ઈશ્વર કેવળ તેને જ સહાયતા કરે છે જે પોતાની સહાયતા પોતે કરવા માટે તત્પર રહે છે. અનુદાન વરદાન અને શક્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે પાત્રતા વિકસિત કરવી સાધક માટે અનિવાર્ય છે. પાત્રતા તેણે પોતાના પ્રયત્ન તથા પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત તથા વિકસિત કરવાની હોય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવે લખ્યું છે કે આદર્શવાદી પ્રયોજન, સુનિયોજન, વ્યવસ્થા અને સાહસ ભરેલ પુરુષાર્થ પરાયણતાને મેળવી દેવામાં આવે તો તેને ગુલદસ્તાનું નામ આપવામાં અત્યુક્તિ નથી. આ સૃષ્ટિએ જ વિશ્વ કલ્યાણ માટે પરમ વીરોને પોકાર્યા છે જે આ હેતુએ હાથ ફેલાવશે તે ખાલી હાથ કેવી રીતે રહેશે ?

ભગીરથ, ગાંધી, બુદ્ધને જે સમર્થતા મળી તે એટલા માટે કે તે પરમાર્થ પ્રયોજનમાં કામ આવે. પરીક્ષાની ઘડી આવે છે તો પરીક્ષાર્થીની પ્રવીણતાની પરખ સહેજમાં થઈ જાય છે. આજે યુગ નિર્માણ પરિવારના યુગ સૈનિકોની પરીક્ષાનો સમય આવ્યો છે. પૂજ્યવરના વિચોરોને સમાજમાં જન-જન સુધી પહોંચાડી પ્રતિભાઓને સારી દિશામાં નિયોજીત કરવા, એક યોજનાના માધ્યમથી એક મંચ પ્રદાન કરી સમાજ, સંસ્કૃતિ અને રાષ્ટ્ર માટે કંઈક કરી છૂટવાની ઈચ્છા રાખનાર વીરોને સંગઠિત કરી સ્નેહ અને આત્મીયતાનું અમૃત પીવડાવી આગળ વધારનાર આ “યુગ શક્તિ ગાયત્રી” પત્રિકાને ઘરે-ઘર પહોંચાડવાની અમારા નિયમિત પાઠકોએ જ આ જવાબદારી ઉઠાવવી પડશે. યુગ સૈનિકોએ આ પરીક્ષાની ઘડીમાં આ પત્રિકાના સદસ્ય વધારવા માટે જન સંપર્ક અભિયાન ચલાવવાનું છે. આ પત્રિકા બાળકોથી લઈ વૃદ્ધો સુધીના બધા પરિજનો માટે બહુ ઉપયોગી છે. આ પત્રિકા રોચક, સરળ, સુબોધ શૈલીમાં ગુરુસત્તાનો સંદેશ લઈ જન-જન સુધી પહોંચે છે. આ પત્રિકાના ઓછામાં ઓછા ૨૪ નવીન સદસ્ય બનાવવાનો અનુરોધ બધા વરિષ્ઠ પરિજનોથી તથા ઓછામાં ઓછા ૫ સદસ્ય નવીન પરિજનોએ બનાવવાનો અનુરોધ કરવામાં આવે છે. આશા છે સદાની માફક આપ મોટા ભાઈના અનુરોધને અવશ્ય કાર્યરૂપમાં ફેરવશો. આપનો સહયોગ તથા સ્નેહ જ અમારા બળ અને શક્તિ છે.

મોટા કાર્યોને કરવા માટે સાહસની આવશ્યકતા હોય છે. કમજોર (નબળી) પ્રકૃતિના મનુષ્ય તો જેમ-તેમ બીજાના સહારે પોતાનો જ ગુજારો ચલાવી શકે છે. પ્રચંડ ઊર્જાથી સંપન્ન પૂજ્ય ગુરુદેવથી જોડાઈ સૂતેલા જાગ્યા, જાગેલા ચાલ્યા અને ચાલનારા દોડ્યા. જેની અંદર સ્વયંનું સાહસ નથી તે પ્રાણ શક્તિના ઓતમાં ગાયત્રી અને પ્રાણ ઊર્જાના અથાગ ભંડાર પૂજ્ય ગુરુદેવનું સાન્નિધ્ય પ્રાપ્ત કરી ઊર્જા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

સાહસનો ચમત્કાર અને ઉપલબ્ધિ બતાવતા ગુરુદેવ કહેતા હતા કે ઈન્દોરની રાણી અહલ્યાબાઈ એક સાધારણ ખેડૂતના દીકરી હતા. એક વાર રાજા શિકાર કરવા ગયા. સિંહ એક ઝાડીમાં છૂપાઈ ગયો. રાજા ડરના માર્યા ઝાડીના પાસે જતા ન હતા.

અહલ્યાબાઈ નજીકમાં જ ઘાસ કાપી રહી હતી. તે વેશભૂષાથી સમજી ગઈ કે રાજા જ હોવા જોઈએ. અહલ્યાબાઈએ રાજાથી ભયભીત થઈ ઝાડી તરફ જોવાનું કારણ પૂછ્યું તો રાજાએ બતાવી દીધું. અહિલ્યાએ કહ્યું કે તમે રાજા થઈને આટલા ડરો છો, તમારામાં બિલ્કુલ સાહસ નથી. હું હમણાં સિંહને લાવું છું. તમે અહીંયા રહેજો. દાતરડું હાથમાં લઈ તે ઝાડી તરફ પહોંચી અને દાતરડાના પ્રહારથી સિંહને મારી ઘસડતી રાજા પાસે લાવી પટક્યો. રાજા આશ્ચર્યમાં પડી ગયા. રાજાએ આ સાહસી છોકરી સાથે લગ્ન કરી સૌભાગ્યશાળી બનાવી. સાહસે તેને ઈન્દોરની મહારાણી અહિલ્યાબાઈ બનાવી દીધી.

પૂજ્યવરે બતાવ્યું કે શ્રેષ્ઠ કાર્યો માટે સાહસ કરવું જ સાચી ગાયત્રી સાધના છે. આપણે આજે ગાયત્રી તો જપીએ છીએ, યજ્ઞ તો કરીએ છીએ પરંતુ ગાયત્રી અને યજ્ઞના દર્શન અને સિદ્ધાંતોને પોતાના વ્યવહારમાં ન ઉતારીએ તો ગાયત્રી અને યજ્ઞનો જે લાભ અમને મળવો જોઈએ તે નથી મળતો. દવાનું સેવન પ્રમાણસર અને પરેજ કરવાથી જ રોગ ઠીક થઈ શકે છે. દવા લેવામાં આવે પરંતુ યોગ્ય પાલન તથા પરેજ ન કરવામાં આવે તો લાભની આશા રાખવી વ્યર્થ છે. મહાન કાર્યો માટે સાહસ દેખાડવું અને પરમાર્થ પરાયણ જીવન જીવવું એ જ ગાયત્રી અને યજ્ઞનું પ્રમાણ છે, વિચારોની સફાઈ માટે સેવા અને ત્યાગ એ ગાયત્રી અને યજ્ઞ માટે અનિવાર્ય શરતો છે. દુષ્ચિંતન, સ્વાર્થ અને હિંસાની પરેજ ગાયત્રી અને યજ્ઞ માટે અતિ આવશ્યક છે. એના અભાવમાં આ બંને ઔષધિ પોતાનો ચમત્કારીક પ્રભાવ પ્રદર્શિત નથી કરી શકતી.

સામાન્ય દિવસોમાં તો બધું સારુ અને પ્રિય લાગે છે પરંતુ અસલી પ્રેમીની ઓળખ મુશ્કેલીમાં થાય છે. પૂજ્ય ગુરુદેવ મજનૂની વાર્તા સંભળાવતા હતા. મજનૂ ખરાબ હાલતમાં અહીં તહીં ભટકતો હતો. લૈલા સાથે મળવા માટે અંકુશ લગાવી દીધો હતો. લૈલા એક મોટા સરદારની છોકરી હતી. તેણે કંદોઈને આદેશ આપ્યો હતો કે મજનૂ જે માંગે તે તેને ખવડાવશો, તેનો ખર્ચ હું આપીશ. આ ઘોષણા થતા જ કેટલાક મનચલિત મફતખોર છોકરા મજનૂનો વેશ બનાવી મીઠાઈ ખાવા લાગ્યા ત્યારે લૈલાએ અસલી

મજનૂની ઓળખની યુક્તિ શોધી. જ્યારે કંદોઈની દુકાન પર મજનૂઓની ભીડ લાગી હતી તો લૈલાએ પોતાની દાસીને મજનૂની છાતીનું એક વાડકો લોહી લઈ આવવા મોકલી. જ્યારે દાસીએ મજનૂઓ પાસેથી લોહી માંગ્યું તો નકલી મજનૂઓની લાઈન અલગ થઈ ગઈ અને અસલી મજનૂ બોલી ઉઠ્યો-મને છરો આપો હું હમણા પોતાનું લોહી કાઢી આપું છું. લૈલા માટે હું શરીરના લોહીનું ટીપેટીપૂ આપી શકું છું. એનાથી અસલી મજનૂની ઓળખ થઈ ગઈ. પૂજ્ય ગુરુદેવની પાસે ઘણા વ્યક્તિઓ પોતાની મનોકામનાઓની પૂર્તિ માટે, બીમારી ઠીક કરાવવા, નોકરી લગાવવા, વ્યાપારમાં લાભ પ્રાપ્ત કરવા માટે આવતા રહ્યા પરંતુ હવે પૂજ્ય ગુરુદેવે અસલી મજનૂની શોધમાં એ કામ સોંપ્યું છે કે મારા વિચારોને, યોજનાઓને, આંદોલનોને ચલાવવામાં પોતાનું સાહસ, બળ, ધન, સાધન, સમય અને પ્રતિભાનું નિયોજન કોણ કરે છે ? એનાથી અસલી મજનૂની ઓળખ થઈ જશે.

જો આપ ગાયત્રી માતાના સાચા ઉપાસક છો, જો આપને પૂજ્ય ગુરુદેવ તથા વંદનીયા માતાજીથી પ્યાર છે તો કેવળ જપ કરવા અને યજ્ઞ કરવાથી મનોકામનાઓની પૂર્તિની આશા રાખવી વ્યર્થ છે. આપ તેમનું કાર્ય પણ કરશો. નિત્ય એક કલાક તો જ્ઞાનયજ્ઞ માટે કાઢશો જ. આ પત્રિકાના સદસ્ય બનાવશો. લઘુ પુસ્તિકાઓના માધ્યમથી ઝોલા પુસ્તકાલય ચલાવી પૂજ્યવરના વિચારોને ઘેર-ઘેર પહોંચાડશો. અમે પણ નિશ્ચય કર્યો છે કે વર્ષ ૧૯૯૮માં પત્રિકાનું વાર્ષિક શુલ્ક પહેલાની માફક વાર્ષિક રૂ. ૪૫-૦૦ અને આજીવન રૂ. ૫૦૦-૦૦ જ રહેશે. નુકશાનમાં છપાતી આ પત્રિકાની પૂર્તિ સદસ્ય સંખ્યા વધારીને કરવાની જવાબદારી પોતાના આત્મીય પરિજનોને સોંપી રહ્યા છીએ. પોતાનું લક્ષ્ય હમણાં જ નિર્ધારિત કરી લેશો, અને તેના અનુસાર રસીદબુકો મંગાવી લેશો. લક્ષ્ય સ્પષ્ટ થઈ ગયા પછી આગળની વ્યવસ્થા બનાવવામાં સુવિધા રહેશે. આપના શ્રમ અને સહયોગથી અમે અમારા ઉદ્દેશ્યમાં અવશ્ય સફળ થઈશું. આપ સર્વેના ઉજ્જવળ ભવિષ્યની મંગળ કામના કરીએ છીએ.

-પંડો લીલાપત શર્મા

યુગ નિર્માણ સમાચાર

નશીલા પદાર્થ ન વેચવાનો સંકલ્પ

રાયપુર (મ. પ્ર.)ના આત્મીય પરિજન શ્રી સુરેશ કુમારે ભાવભર્યા પત્ર મોકલ્યો કે લઘુ પુસ્તકોના સ્વાધ્યાયે તેમના જીવનને બહુ બદલી નાખ્યું છે, તે હમણાં સુધી જે ખરાબ જીવન જીવી રહ્યા હતા, લઘુ પુસ્તકોના ચમત્કારી પ્રભાવથી તેમનું ચિંતન, ચરિત્ર બધું જ બદલાઈ ગયું છે. શ્રી સુરેશજીની કરિયાણાની દુકાન છે. તેમણે દુકાન પર બીડી, સિગરેટ, તમાકુ, ગુટખા આદિ નશીલી વસ્તુઓ વેચવાનું બંધ કર્યું છે. તેની જગ્યાએ લઘુ પુસ્તકો દુકાન પર રાખે છે અને આવનાર ગ્રાહક પાસેથી આ પુસ્તકો જોવા અને ખરીદવાનો આગ્રહ રાખે છે. સુરેશજી લખે છે-પાઠકગણ આ પોકેટ બુક્સથી મિશનની ગતિવિધિઓથી જાણકાર થઈ પોતાનું જીવનધન્ય બનાવતા જશે. પરિજનોને નિવેદન છે કે જે ભાઈ દુકાન કરે છે તેમને નશીલી વસ્તુઓ ન વેચવા માટે તૈયાર કરે. દુકાનો પર પોકેટ બુક્સ વેચવાનો અનુરોધ દરેક ભાવનાશીલ ભાઈને કરે.

વ્યસન મુક્તિ યાત્રા

બાગપત, મેરઠમાં તારીખ ૭ સપ્ટેમ્બર ૧૯૯૭ના ૬૦ કિ. મી. ક્ષેત્રમાં એક નશા મુક્તિ આંદોલનની એક વિશાળ ટ્રેક્ટર ટોળીઓની યાત્રા કાઢી. જેનો શુભારંભ શ્રી મગનલાલ શર્મા ઉપજિલ્લાધિકારી મહોદય દીપ પ્રજ્જવલિત કરી કર્યો. તેમણે પોતાના સંદેશમાં કહ્યું કે આજે અહીંયાથી જે નશા મુક્તિ આંદોલનની શરૂઆત થઈ રહી છે તે સમાજ માટે ખૂબ લાભપ્રદ અને હિતકારી છે. આજે અમને અહીં ગાયત્રી પરિવારના પરિજનોની સાથે મુસ્લિમ ભાઈઓને સહયોગીના રૂપમાં જોઈ બહુ પ્રસન્નતા થઈ રહી છે. આ દિવસોમાં તે નારા લગાવી રહ્યા છો “હિન્દુ મુસ્લિમ, શીખ, ઈસાઈ-આપસ મેં સબ ભાઈ-ભાઈ” ચરિતાર્થ થતા નજરમાં આવી રહ્યા છે. તેમણે વ્યસન મુક્તિ આંદોલનમાં મહિલાઓના સક્રિય સહયોગની ચર્ચા કરી.

પ્રાતઃ ૯ વાગે જૈન ધર્મશાળા, બાગપતથી યાત્રા આરંભ થઈ જેમાં નગરવાસીઓ તથા ગામ ગામથી ટ્રેક્ટર ટ્રોલીઓમાં આવેલ પરિજનો તથા લગભગ ૨૦૦ મુસ્લિમ ભાઈઓએ ભાગ લીધો. બધા નશા મુક્તિનો નારો લગાવતા હતા. સૌથી આગળ ગાડીની ઉપર લાલ મશાલનું વિશાળ ચિત્ર લગાવ્યું હતું. આ સરઘસ લગભગ ૧.૫ કિ. મી. લાંબુ હતું. બધાએ પોતાના ટ્રેક્ટરો પર બેનર, ઝંડા લગાવ્યા હતા. યાત્રા બાગપતથી પાલીકાઠા, મવીકલ્લા, સાકરોંદ, ખેકડા, બડાગાંવ, પિલાના, ઢિકૌલી,

ડોલા, અગ્રવાલ બજાર થઈ સુગર મિલ બાગપત પહોંચી. અહીં સભાનું આયોજન કર્યું જેમાં મુખ્ય અતિથિના રૂપમાં મુખ્ય શેરડી અધિકારીને આમંત્રિત કર્યા હતા. આ સભામાં ‘રાષ્ટ્રીય અલિસેના’ ના નગર પ્રમુખ શ્રી મોહમ્મદ હુસૈને આ આયોજન માટે શ્રી ઓમપ્રકાશ શર્મા તથા શ્રી ઉદયસિંહ ચૌહાણને ધન્યવાદ આપતા આશ્વાસન આપ્યું કે જ્યારે પણ સારા કાર્યોમાં અમારી જરૂર પડે અમે તન, મન, ધનથી સહયોગ આપતા રહીશું.

આગળની યોજના ક્ષેત્રના ૧૦-૧૦ ગામોમાં આ પ્રકારની યાત્રાઓ કાઢવાની છે. બધા કાર્યકર્તાઓમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ છે અને બધા પોત પોતાની તૈયારીમાં લાગી. ગયા છે. અન્ય ક્ષેત્રોના કાર્યકર્તાઓએ પણ આ પ્રકારની રેલીઓ, યાત્રાઓ કાઢી જન જાગરણનું કાર્ય કરવું જોઈએ.

“ઈક્કીસવાં જોડા” ઉપન્યાસ

વિતરિત કરવાનો સંકલ્પ

કોટા (રાજસ્થાન) ના આત્મીય પરિજન શ્રી ભંવરલાલ નામા ૨૩ સપ્ટેમ્બર ૧૯૯૭ ના ગાયત્રી તપોભૂમિ, મથુરા પધાર્યા. તેમણે બતાવ્યું કે ગઈ શુકલ પક્ષની એકાદસીથી ૫ લાખ જપનું એક વર્ષનું અનુષ્ઠાન તેમણે પ્રારંભ કર્યું ત્રીજે દિવસે એકાએક સાધનામાં સંકલ્પ ઉભરાયો કે “ઈક્કીસવાં જોડા” ઉપન્યાસની ૧૦૮ ચોપડીઓ મથુરાથી લઈ આવું. અહીં આવી પ્રખર પ્રજ્ઞા-સજલ શ્રદ્ધાના દર્શન કર્યા પ્રણામ કર્યા તો લાગ્યું કે ૧૦૮ ચોપડીઓ તો ઓછી છે. ૧૦૦૮ ચોપડીઓ વિતરિત કરવી જોઈએ. શ્રી નામાજી ૧૦૦૮ ઉપન્યાસ લઈ ગયા. વિવાહમાં ખોટો ખર્ચ દૂર કરો આંદોલનમાં આ ઉપન્યાસ જનમાનસ બદલવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા નિભાવશે એવી આશા છે. અન્ય યુગ સૈનિકોને પણ આ ઉપન્યાસ જન-જન સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. પરિજનોને અનુરોધ છે કે ઓછામાં ઓછા ૧૧-૧૧ ઉપન્યાસ મંગાવી પોતાના સગા સંબંધીઓ, મિત્રો તથા પરિચિતોને મોકલવી જોઈએ.

વંદનીયા માતાજીનો મહાપ્રયાણ દિવસ

શ્રદ્ધા અને સમર્પણથી મનાવ્યો

૧૬ સપ્ટેમ્બર (ભાદરવા સુદ પુનમ) પરમ વંદનીયા માતાજીનો મહાનિર્વાણ દિવસ શ્રદ્ધા અને સમર્પણના ભાવથી મનાવ્યો. ગાયત્રી તપોભૂમિના કાર્યકર્તાઓ, મહિલાઓ, યુગ નિર્માણ વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓ તથા આગંતુકોએ પ્રાતઃ યજ્ઞ પછી પ્રારંભ થયેલ સામૂહિક ગાયત્રી મંત્ર જપમાં ભાગ લીધો. ગાયત્રી મંત્ર જપ સાંજે આરતી સુધી ચાલ્યા. આરતી ઉપરાંત પ્રખર પ્રજ્ઞા-સજલ શ્રદ્ધા તથા મંદિર પ્રાંગણને બલ્બોની

રોશની તથા દીપકોથી ખૂબ સુંદર સજાવ્યું હતું. દીપ યજ્ઞનું આયોજન થયું. પૂજ્ય પંડીલાપત શર્માએ આ અવસર પર ઉદ્બોધનમાં એ બતાવ્યું કે વંદનીયા માતાજી વિશ્વમાતા કેવી રીતે બન્યા ? વંદનીયા માતાજીની ઉદારતા, આત્મીયતા, મમત્વ અને સેવાની ભાવના મિશનના વિસ્તારમાં અત્યંત સહયોગી બની. તેમણે કહ્યું કે વંદનીયા માતાજી ન હોત તો પૂજ્ય ગુરુદેવ આટલું મોટું કાર્ય ના કરી શક્યા હોત. ગાયત્રી તપોભૂમિમાં શિબિરો દરમ્યાન માતાજી બધાને ભોજન જમાડતા, બીમાર પરિજનોની સેવા કરતા, તેમના કપડાંધોતા, બધા પરિજન તેમની સેવા સુશ્રુષાથી એવો જ અનુભવ કરતા જેમ કે તે તેમની જન્મ આપનારી માતા જ છે.

વંદનીયા માતાજીનો જન્મ દિવસોત્સવ હર્ષોલ્લાસથી મનાવ્યો

૨૦ સપ્ટેમ્બર, વંદનીયા માતાજીનો જન્મ દિવસોત્સવ અહીં ગાયત્રી તપોભૂમિમાં સાંજે દીપયજ્ઞથી મનાવ્યો. પ્રખર પ્રજ્ઞા-સજલ શ્રદ્ધા તથા મંદિર પ્રાંગણ હજારો દીપકોથી ઝગમગી ઉઠયું. બહુ મનોહર દૃશ્ય લાગતું હતું. કાર્યકર્તાઓએ પ્રખર પ્રજ્ઞા-સજલ શ્રદ્ધા તથા મંદિરના પ્રાંગણને બહુ સુંદર ડીઝાઈન બનાવી તથા ફૂલપાંદડીઓથી સજાવ્યું. આ અવસર પર શ્રી દ્વારિકાપ્રસાદ ચૈતન્યજીએ પોતાના ઉદ્બોધનમાં વંદનીયા માતાજીના પૂજ્ય ગુરુદેવ પ્રત્યે સમર્પણ ભાવની ચર્ચા કરતા બતાવ્યું કે માતાજી ગુરુદેવના દરેક સરળ અથવા કઠિન આદેશનું પાલન અક્ષરશઃ કરતા હતા. પૂજ્ય ગુરુદેવે વંદનીયા માતાજીના વિષયમાં લખ્યું છે-“તે ભાવમયી છે, ખ્યાર તો તેના રોમે રોમમાં વસે છે. તેમને અમારી માફક વાતો બનાવતા નથી આવડતી, પણ મમત્વ લુટાવવામાં તે અમારાથી વધુ આગળ છે. ભલે તે અમારી માફક તે બૌદ્ધિક ચાતુર્યની ધણી ન હોય પરંતુ મમત્વની પૂંજી તેમનામાં વાત્સલ્યની દૃષ્ટિએ વધુ છે. એ કારણે અમે તેમને સજલ શ્રદ્ધા-કહીએ છીએ.” તેમણે બતાવ્યું “સન્ ૧૯૮૫ થી ૨૦૦૦ સુધી જે કામ થશે, હવે અમે મિશનરી ભાવનાની માફક ફેલાતા જઈશું તમારામાંથી વિવેકાનંદ નીકળશે, દયાનંદ નીકળશે અને જોતા જાઓ તમારાથી તે કરાવી લેશે જે તમે વિચાર્યું પણ નહીં હોય.”

હવે પછી નવા ગ્રાહકોને જાન્યુઆરી ૧૯૯૮થી પત્રિકા મોકલાશે જેથી આ પ્રમાણે લવાજમ મોકલી સહયોગ આવશે

○ ‘યુગ શક્તિ ગાયત્રી’ પત્રિકા કાર્યાલયથી ૧ તારીખ સુદીમાં રવાના થાય છે. પોસ્ટ વિભાગના નિયમ પ્રમાણે ૭ દિવસ સુધી પત્રિકા ડિસ્પેચ થાય છે. જેથી પત્રિકા તમને ૨૪ તારીખ સુદીમાં ન મળે તો ગ્રાહક નંબર-ખાતા નંબર લખી અમને જાણ કરશો.

○ આપનું લવાજમ મોકલ્યાના ૨૪ દિવસ સુધી અંક ન મળે ત્યારે લવાજમ મોકલ્યાની સંપૂર્ણ વિગત સાથે પત્ર લખવો.

○ વાર્ષિક ગ્રાહક, આજીવન ગ્રાહકના નંબર આપને મળતા અંકમાં તમારા નામ આગળ લખવામાં આવે છે. માટે તમારો નંબર અવશ્ય નોંધ કરી રાખો.

○ ‘યુગ શક્તિ ગાયત્રી’ પત્રિકા પેકેટ દ્વારા બેથી વધુ મળતી હોય તેમનો ખાતા નંબર હોય છે. ખાતા નંબર પેકેટ ઉપર લખવામાં આવે છે. લવાજમ મોકલતી વખતે આ ખાતા નંબર લખવો અનિવાર્ય છે.

○ તમારું લવાજમ નજીકની શાખા શક્તિપીઠ, પ્રજ્ઞાપીઠમાં જમા કરાવો ત્યારે પણ તમારો ખાતા નંબર ત્યાં જરૂર નોંધ કરાવો.

○ પત્રિકાનું લવાજમ મોકલો તેમાં બહાર ગામના ગ્રાહકો હોય તો તેની યાદી સારા કાગળમાં, સારા અક્ષરમાં બે કોપીમાં મોકલશો. જેથી બીજી કોપીમાં ગ્રાહક નંબર અને પત્રિકા કયા મહીનાથી કયા મહીના સુધી જશે તે લખી આપને પરત કરવામાં આવશે.

○ મનીઆર્ડરથી લવાજમ મોકલો ત્યારે સંદેશ કુપનમાં તમારું સરનામું ગ્રાહક નંબર-ખાતા નંબર તથા વિગત અવશ્ય લખવી.

○ અખંડ જ્યોતિ હિન્દી પત્રિકા તેમજ વાંગમય સાહિત્ય માટે અખંડ જ્યોતિ સંસ્થાન ધીયા મંડી, મથુરા-૨૮૧૦૦૩ ના સરનામે સંપર્ક કરશો ત્યાંનો પત્રાચાર હિન્દી અથવા અંગ્રેજી ભાષામાં જ કરશો.

હવન સામગ્રી (ધૂપ) ની કિંમત હવે વીસ રૂપિયા

ગાયત્રી પરિવારના સર્વે પરિજનો જાણતા હશે કે સરકારે જડી-બુટિઓ પર ટેક્સ લગાવી દીધો છે. જડી-બુટિઓ હવે મુશ્કેલીથી મળવાને કારણે તથા ડીઝલના ભાવ વધવાથી ટ્રક ભાડા, મજૂરી, વીજળીની કિંમત વધવાને કારણે હવનસામગ્રીનો ભાવ ૨૦-૦૦ રૂપિયા ૧ કિલોના ૧ નવેમ્બર ૧૯૯૭થી ફરવો પડ્યો છે. હવન સામગ્રીમાં સુગંધીદાર જડી-બુટિઓ વધારી તેને ઉત્તમ પ્રકારની બનાવી રહ્યા છીએ. પરિજન ભવિષ્યમાં નવીન કિંમતથી હવન સામગ્રીની ઘનરાશી મોકલવાનું કષ્ટ કરશો.